

STRATEGIA ROZWOJU PONADLOKALNEGO „POGÓRZA STRZYŻOWSKO-DYNOWSKIEGO” NA LATA

2022 - 2030

Spis treści

1.	Wprowadzenie	3
2.	Wymiar terytorialny i podstawa prawna opracowania Strategii Rozwoju Ponadlokalnego "Pogórza Strzyżowsko–Dynowskiego" na lata 2022-2030	6
3.	Synteza i wnioski z diagnozy sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej.....	9
3.1.	Synteza diagnozy	10
3.2.	Wnioski z diagnozy sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej	10
3.3.	Analiza SWOT	23
4.	Spójność Strategii Rozwoju Ponadlokalnego "Pogórza Strzyżowsko–Dynowskiego" z dokumentami i celami na poziomie europejskim, krajowym i regionalnym	28
5.	Plan operacyjny Strategii Rozwoju Ponadlokalnego "Pogórza Strzyżowsko–Dynowskiego" na lata 2022-2030 oraz kierunki interwencji rozwoju OF	37
6.	Kluczowe działania - projekty strategiczne	65
6.1	Projekty strategiczne	68
6.2	Projekty uzupełniające	77
7.	Model struktury funkcjonalno-przestrzennej wraz z ustaleniami i rekomendacjami w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej	80
8.	Obszary strategicznej interwencji	93
9.	System realizacji strategii, w tym wytyczne do sporządzania dokumentów wykonawczych	111
9.1.	Struktura organizacyjna zarządzania Strategią.....	112
9.2.	Aktualizacja Strategii	114
9.3.	Zmiana składu porozumienia	115
9.4.	System monitoringu i oceny skuteczności realizacji Strategii	116
9.5.	Monitorowanie procesu wdrażania Strategii	116
9.6.	Ocena (ewaluacja) stopnia osiągnięcia celów strategicznych	117
9.7.	Opis procesu zaangażowania partnerów społeczno-gospodarczych	118
9.8.	Partycypacja społeczna na etapie przygotowania Strategii	119
9.9.	Partycypacja społeczna na etapie realizacji Strategii i oceny efektów Strategii	121
9.10.	Wytyczne do sporządzania dokumentów wykonawczych	122
10.	Ramy finansowe i źródła finansowania Strategii.....	124
	Spis tabel	129
	Spis map	131
	Spis zdjęć	133

ROZDZIAŁ 1

WPROWADZENIE

Samorządy lokalne mierzą się z wieloma wyzwaniami związanymi z procesami depopulacji, zmianami technologicznymi oraz zjawiskami natury globalnej, jak zmiany klimatyczne. W szczególnej sytuacji są obszary wiejskie, gdzie problemy te ujawniają się w większym nasileniu - powodując realne zagrożenie marginalizacją społeczno-gospodarczą. Jednocześnie obszary te dysponują wieloma zasobami, które odpowiednio wykorzystane mogą złagodzić występujące problemy, a w niektórych przypadkach mogą być przekute na atuty służące przyśpieszeniu procesów rozwojowych.

Wyzwania, przed jakimi stoją samorządy gmin: Gminy Strzyżów, Gminy Wiśniowa, Gminy Frysztak, Gminy Wojaszówka oraz Powiatu Strzyżowskiego, skłoniły ich włodarzy do poszukiwania nowych rozwiązań pozwalających na zapewnienie mieszkańcom dostępu do usług publicznych wysokiej jakości oraz wspieranie rozwoju lokalnej gospodarki. Jednym z takich rozwiązań jest usystematyzowana współpraca, pozwalająca na racjonalizację wydatków budżetowych oraz prowadzenie działań służących rozwiązaniu problemów jak największej liczby mieszkańców porozumienia, niezależnie od gminy, którą zamieszkują. Samorządy te przyjęły Zasady współpracy przy opracowaniu i wdrożeniu Strategii Rozwoju Ponadlokalnego na rzecz Gmin z Pogórze Strzyżowsko-Dynowskiego na lata 2022-2030.

W związku z tym cztery gminy leżące na terenie dwóch powiatów (strzyżowskiego oraz krośnieńskiego) postanowiły podjąć ściślejszą współpracę i wprowadzić nowatorskie rozwiązania, służące większej efektywności prowadzonych inwestycji, lepszej realizacji bieżących usług publicznych, zwiększaniu swoich szans na uzyskanie dodatkowych środków zewnętrznych, a także mobilizacji i zwiększeniu aktywności mieszkańców w dbaniu o rozwój tego obszaru. W tym celu w dniu 9 marca 2022 roku w Urzędzie Miejskim w Strzyżowie podpisały porozumienie określające zasady współpracy przy opracowaniu i wdrażaniu **„Strategii Rozwoju Ponadlokalnego Pogórze Strzyżowsko–Dynowskiego na lata 2022-2030”**.

Niniejsza Strategia stanowi wyraz wspólnej polityki partnerskich gmin i Powiatu Strzyżowskiego do roku 2030, nie odbierając żadnej z gmin prawa do przygotowania strategii rozwoju lokalnego.

Jest to pierwszy tego typu dokument, opracowany we współpracy tych gmin z innymi samorządami, choć należy zwrócić uwagę na doświadczenia we współpracy zdobyte m.in. dzięki współpracy w ramach Lokalnych Grup Działania czy związków gmin, w których uczestniczą samorządy. Przyjęty tryb ekspercko-partycypacyjny pozwolił na włączenie w jego przygotowanie wielu środowisk.

Strategia składa się z czterech zasadniczych części (tj. diagnostycznej, strategicznej, wdrożeniowej oraz opisującej zaangażowanie społeczeństwa). W części diagnostycznej sformułowano najistotniejsze wnioski na podstawie „Diagnozy strategicznej”, określając potencjały i bariery oraz szanse rozwojowe w poszczególnych elementach składających się na funkcje obszaru. W części strategicznej wyznaczono wizję obszaru oraz misję partnerskich samorządów określając jednocześnie cele strategiczne i związane z nimi kierunki działań oraz spójność z dokumentami strategicznymi na poziomie krajowym i regionalnym. Część wdrożeniowa zawiera zestaw projektów realizujących przyjęte cele, systemy wdrażania oraz monitorowania i ewaluacji oraz potencjalne źródła finansowania działań ze środków zewnętrznych. W ostatniej

części opisano rolę społeczności lokalnej w przygotowaniu dokumentu oraz sposoby jej włączenia na etapie wdrażania *Strategii*.

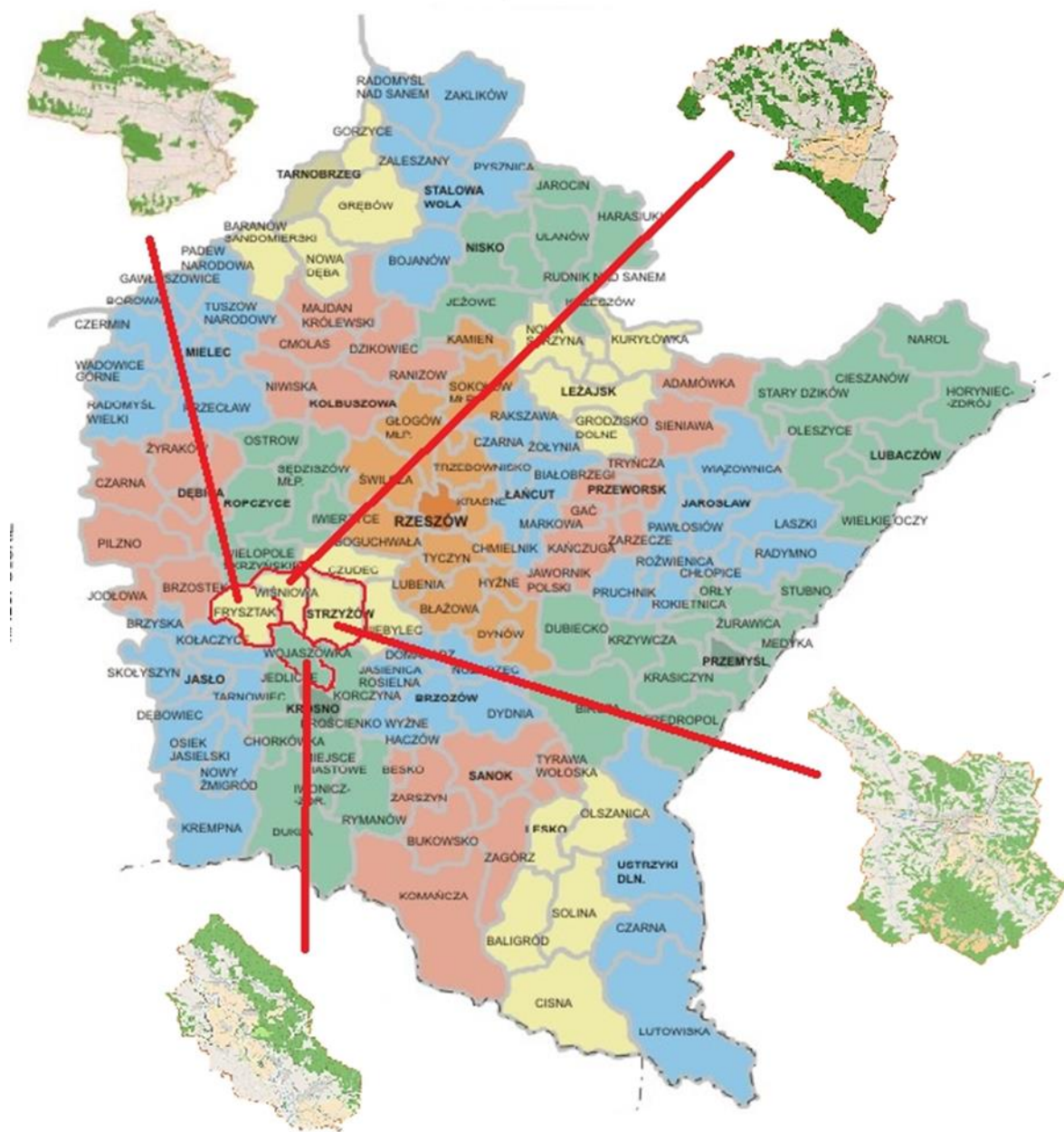

ROZDZIAŁ 2

**WYMIAR TERYTORIALNY
I PODSTAWA PRAWNA
OPRACOWANIA STRATEGII
ROZWOJU PONADLOKALNEGO
"POGÓRZA STRYŻÓWSKO-
DYNÓWSKIEGO" NA LATA
2022-2030**

Mapa 1 Lokalizacja gmin wchodzących w skład SRP „Pogórza Strzyżowsko–Dynowskiego” na lata 2022-2030 w województwie podkarpackim

Źródło: <http://podkarpackie.gov.pl>

Strategia Rozwoju Ponadlokalnego „Pogórza Strzyżowsko–Dynowskiego na lata 2022-2030” opracowana została na podstawie art. 10g ustawy o samorządzie gminnym (Dz.U. z 2022 poz. 559 z późn. zm), który umożliwia gminom sąsiadującym i powiązanim ze sobą funkcjonalnie z udziałem Powiatu Strzyżowskiego, opracowanie wspólnej strategii rozwoju w zakresie ich terytorium.

Strategia rozwoju ponadlokalnego daje gminom możliwość wspólnego planowania działań rozwojowych, co ma kluczowe znaczenie zwłaszcza w odniesieniu do realizacji inwestycji oraz

stanowi również podstawę do podejmowania decyzji przez poszczególne gminy o sposobie i zakresie dostarczania społecznościom lokalnym wybranych usług publicznych. Strategia przygotowywana przez kilka gmin z udziałem powiatu może więc przynieść wymierne korzyści wszystkim interesariuszom - w szczególności poprzez dostosowanie planów inwestycyjnych poszczególnych gmin i uwzględnienie w nich potrzeb całego obszaru objętego strategią, jak również przez realizację wspólnych przedsięwzięć inwestycyjnych.

Zakres strategii rozwoju ponadlokalnego, podobnie jak w przypadku strategii rozwoju gminy, określony jest w art. 10e ust. 3 ustawy o samorządzie gminnym, jednak podmiot przygotowujący dokument może zamieścić w nim dodatkowe elementy, jeśli jest to zasadne ze względu na zakres tematyczny podejmowany w danej strategii.

Podstawę prawną opracowania niniejszej strategii stanowi również ustawa z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz. U. z 2021 r. poz. 1057 z późn. zm.), która określa zasady prowadzenia polityki rozwoju, podmioty prowadzące tę politykę oraz tryb współpracy między nimi, a także ustawa z dnia 28 kwietnia 2022 r. o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021-2027, która wprowadza szczególne instrumenty realizacji programów, między innymi w postaci Innych instrumentów terytorialnych (IIT), które umożliwiają wspólną realizację projektów w ramach rozwoju terytorialnego.

ROZDZIAŁ 3

**SYNTEZA I WNIOSKI
Z DIAGNOZY SYTUACJI
SPOŁECZNEJ, GOSPODARCZEJ
I PRZESTRZENNEJ**

3.1. Synteza diagnozy

Podstawowym źródłem dla formułowania wniosków była analiza potencjałów i barier rozwojowych wynikających z uwarunkowań wewnętrznych obszaru. Wykorzystano analizę poszczególnych czynników w sferze gospodarczej, społecznej, środowiskowej, a także przestrzennej (w tym określenie podstawowych cech struktury przestrzennej obszaru oraz zróżnicowań wewnętrznych terytorium oraz analizę powiązań funkcjonalnych).

Drugim elementem było uwzględnienie uwarunkowań zewnętrznych, które mogą wspierać wykorzystanie atutów obszaru i przyspieszać pozytywne zmiany, ale mogą też stanowić zagrożenie dla rozwoju gmin tworzących Obszar Funkcjonalny „Pogórza Strzyżowsko–Dynowskiego na lata 2022-2030”.

Do najistotniejszych tego typu uwarunkowań należą:

- procesy globalne (zmiany klimatyczne oraz powiązane z tym zagadnieniem stan powietrza oraz kurczące się zasoby wody; zmiany technologiczne w tym rewolucja cyfrowa, wpływające nie tylko na procesy gospodarcze, ale również funkcjonowanie społeczeństwa; rosnące nierówności społeczne; zjawiska kryzysowe w tym związane z pandemią SARS-COV-2 i jej skutkami oraz agresją Rosji na Ukrainę);
- polityki Unii Europejskiej, w tym Nowy Zielony Ład oraz istotne z punktu widzenia partnerstwa polityki wspierające rozwój jak Polityka Spójności, Wspólna Polityka Rolna;
- kierunki polityki rozwojowej kraju oraz Województwa Podkarpackiego;
- w formułowaniu wniosków zastosowano podejście funkcjonalne. Podejmując dany wątek tematyczny nie odniesiono się wyłącznie do uwarunkowań wewnętrznych obszaru porozumienia, ale i do szans, i zagrożeń wynikających z otoczenia zewnętrznego;
- pogłębiony materiał analityczny, będący podstawą dla sformułowania wniosków diagnostycznych, jest zawarty w dokumencie „Diagnoza sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej”, stanowiącym załącznik do niniejszej Strategii.

3.2. Wnioski z diagnozy sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej

Zgodnie z obowiązującymi przepisami dotyczącymi strategii rozwoju ponadlokalnego, opracowanie Strategii Rozwoju Ponadlokalnego „Pogórza Strzyżowsko–Dynowskiego” na lata 2022-2030, poprzedzone zostało przygotowaniem „Diagnozy sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej”, która stanowi kluczowy etap w kompleksowej ocenie ponadlokalnych zasobów oraz w wypracowaniu strategicznych rozwiązań.

Wnioski z diagnozy stanowiły podstawę opracowania części kierunkowej Strategii, która zawiera wizję, cele strategiczne, kierunki działań, kluczowe projekty do realizacji oraz model struktury funkcjonalno-przestrzennej wraz z rekomendacjami w zakresie polityki przestrzennej i wskazaniem obszarów strategicznej interwencji.

Poniżej zostały przedstawione najważniejsze wnioski z diagnozy, wynikające z poszczególnych obszarów tematycznych, wchodzących w skład struktury diagnozy sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej Obszaru Strategii Rozwoju Ponadlokalnego „Pogórza Strzyżowsko–Dynowskiego” na lata 2022-2030.

Ogólna charakterystyka gmin wchodzących w skład Strategii Rozwoju Ponadlokalnego „Pogórza Strzyżowsko–Dynowskiego” na lata 2022-2030.

- Największa część powierzchni obszaru objętego Strategią, znajduje się na terenie powiatu strzyżowskiego – 79,09 % powierzchni ogólnej obszaru, natomiast na terenie powiatu krośnieńskiego znajduje się 20,91 % powierzchni ogólnej obszaru. Największą gminą wchodzącą w skład gmin objętych SRP jest gmina Strzyżów, zajmująca powierzchnię 140 km², przez co stanowi 35,26 % powierzchni ogólnej obszaru objętego Strategią. Drugą pod względem wielkości jest gmina wiejska Frysztak o powierzchni 91 km², stanowiąc 22,92 % powierzchni ogólnej obszaru objętego Strategią, z kolei dwie najmniejsze gminy, Wiśniowa i Wojaszówka o powierzchni po ok. 83 km² zajmują (każda z nich) po – 20,91 % powierzchni ogólnej.
- Strategia obejmuje tereny 4 gmin, położonych w dwóch powiatach: strzyżowskim i krośnieńskim, zajmując łączną powierzchnię 397 km², co stanowi 2,22 % powierzchni województwa podkarpackiego. Powierzchnia Obszaru Strategii Rozwoju Ponadlokalnego Pogórza Strzyżowsko-Dynowskiego jest mniejsza niż przykładowo powierzchnia Rzeszowskiego Obszaru Funkcjonalnego, który zajmuje 1 211 km², co stanowi ok. 6,79 % powierzchni województwa podkarpackiego.
- W skład Obszaru Strategii Rozwoju Ponadlokalnego Pogórza Strzyżowsko-Dynowskiego wchodzi głównie obszary wiejskie obejmujące tereny gmin wiejskich takich jak Frysztak, Wiśniowa i Wojaszówka oraz tereny miejsko-wiejskie gminy Strzyżów.
- Sieć osadniczą Obszaru Strategii Rozwoju Ponadlokalnego Pogórza Strzyżowsko-Dynowskiego tworzą 1 miasto i 52 sołectw, z których 3 to gminne ośrodki wiejskie, będące siedzibą władz gminnych.

Uwarunkowania demograficzne

- Obszar objęty Strategią Rozwoju Ponadlokalnego Pogórza Strzyżowsko-Dynowskiego na koniec 2021 r. zamieszkiwało 47 839 osób, co stanowiło 2,27 % ogólnej liczby ludności województwa podkarpackiego. Na przestrzeni lat 2011-2021 liczba ludności spadła o 1 273 osoby, a trend ten utrzymywał się stale na przestrzeni ostatniego dziesięciolecia.
- Analizowany obszar w 2021 r. charakteryzował się wielkością zaludnienia zbliżoną do średniej dla województwa podkarpackiego i wynosił 120 os./km² (przy gęstości zaludnienia w województwie – 119 os./km²). Najwyższe wartości wskaźnika wystąpiły w gminie miejsko-wiejskiej Strzyżów – 145 os./km², natomiast najmniejsze w gminie Wiśniowa– 95 os./km².
- Na przestrzeni lat 2011-2021 w większości gmin obszaru Strategii Rozwoju Ponadlokalnego Pogórza Strzyżowsko-Dynowskiego, poza gminą Wojaszówka, nastąpił

spadek liczby mieszkańców – największy w gminie Strzyżów – 638. Jedynie w gminie Wojaszówka nastąpił wzrost liczby mieszkańców – o 140 osoby.

- Na przestrzeni lat 2010-2020 wartość przyrostu naturalnego na obszarze w latach 2011-2021 była ujemna i wyniosła - 424, a główny wpływ na to miała niska wartość tego wskaźnika w gminie Strzyżów – w tym okresie przybrał on wartość - 250. Ujemny przyrost naturalny w okresie lat 2011-2021 występował we wszystkich gminach obszaru objętego strategią.
- Największy wpływ na zmniejszającą się liczbę ludności w obszarze Strategii Rozwoju Ponadlokalnego Pogórza Strzyżowsko-Dynowskiego ma zjawisko migracji. Liczba wymeldowań z obszaru objętego Strategią na przestrzeni lat 2011-2021 znacznie przekroczyła liczbę zameldowań, w związku z czym wartość salda migracji wyniosła -729. We wskazanym okresie dodatnie saldo migracji wystąpiło jedynie w gminie Wojaszówka – 190. Spośród pozostałych gmin, najniższa wartość salda migracji wystąpiła w gminie Wiśniowa – 404, oraz w gminie Strzyżów -403.
- Głównym typem migracji z terenu objętym Strategią Rozwoju Ponadlokalnego Pogórza Strzyżowsko-Dynowskiego są migracje edukacyjne, spowodowane wyjazdem absolwentów szkół średnich na studia do większych ośrodków akademickich – przede wszystkim Rzeszów, Kraków, Krosno i pozostawaniem w tych miastach, rozpoczynając karierę zawodową. Obok migracji edukacyjnej, zasadnicze znaczenie dla uwarunkowań demograficznych mają migracje ekonomiczne, które skutkują wyjazdem do miejsc, dających większe perspektywy zawodowe, również w kierunku zagranicznym. Analiza kierunków migracji zgodnie z danymi GUS ukazała jednak, że głównym kierunkiem odpływu mieszkańców są ośrodki miejskie.
- W strukturze mieszkańców przeważa grupa mieszkańców w wieku produkcyjnym, jednak na przestrzeni lat 2011-2021 można zauważyć wzrost liczby ludności w wieku poprodukcyjnym, w szczególności kosztem liczby ludności w wieku przedprodukcyjnym. Struktura mieszkańców przedstawia się podobnie jak dla całego województwa podkarpackiego – występuje tu większy udział osób w wieku poprodukcyjnym oraz mniejszy udział osób w wieku przedprodukcyjnym w liczbie ludności ogółem. Dane te wskazują na negatywny trend starzenia się społeczeństwa przy jednoczesnym spadku liczby osób w wieku przedprodukcyjnym.

Pomoc społeczna

- Na terenie gmin objętych Strategią Rozwoju Ponadlokalnego Pogórza Strzyżowsko-Dynowskiego występuje zróżnicowanie pod względem zasięgu korzystania ze środowiskowej pomocy społecznej, który w 2020 roku kształtował się w przedziale od 3,4 % (gmina Wojaszówka) do 11,5 % (gmina Wiśniowa). Średnia udziału beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej w liczbie ludności ogółem dla gmin objętych Strategią Rozwoju Ponadlokalnego Pogórza Strzyżowsko-Dynowskiego wynosiła 7,0 %.
- Zasięg korzystania ze środowiskowej pomocy społecznej w gminach objętych Strategią Rozwoju Ponadlokalnego Pogórza Strzyżowsko-Dynowskiego jest wyższy od średniej dla województwa podkarpackiego (5,4 %), oraz całego kraju (4,1 %), co może świadczyć o większym stopniu ubóstwa i wykluczenia społecznego.

- Na terenie gmin objętych Strategią Rozwoju Ponadlokalnego Pogórza Strzyżowsko-Dynowskiego znajduje się Dom Pomocy Społecznej w Gliniku Dolnym, Dom Seniora w Żywnowie (opieka całodobowa) a także Środowiskowy Dom Samopomocy w Strzyżowie, oraz dwa Dienne Domy Seniora w Zawadce i w Łączkach Jagiellońskich
- Od 01 stycznia 2021 funkcje społeczno-opiekuńcze pełnią cztery Domy Dziecka: nr 1 i nr 2 w Strzyżowie oraz nr 1 i nr 2 w Żywnowie (wcześniej były to dwie placówki: w Strzyżowie i Żywnowie)

Edukacja i wychowanie

- Na terenie gmin objętych Strategią Rozwoju Ponadlokalnego Pogórza Strzyżowsko-Dynowskiego liczba dzieci do lat 3 w 2021 r. wyniosła 1 465, opiekę nad nimi prowadzą tylko trzy żłobki: w Strzyżowie, Wiśniowej oraz w Ustrobniej. Funkcjonowanie tego typu placówek przełożyłoby się na powrót rodziców na rynek pracy. Znaczna część mieszkańców gmin zapewnia opiekę nad dziećmi do lat 3 w domach, kosztem własnej pracy zawodowej. Mniejsza część mieszkańców korzysta natomiast z placówek znajdujących się w mieście Krosno, w szczególności z gmin sąsiadujących z miastem i tam pracujących. Stwarzając miejsca opieki, gminy zwiększyłyby ich dostępność i przyczyniłyby się do poprawy sytuacji na rynku pracy.
- W 2021 r. na terenie gmin objętych Strategią Rozwoju Ponadlokalnego Pogórza Strzyżowsko-Dynowskiego liczba dzieci w wieku od 3 do 6 lat wyniosła 1 819. W roku 2020 (brak danych GUS za rok 2021) 79,9 % z nich objętych było wychowaniem przedszkolnym w placówkach znajdujących się na terenie obszaru Strategii. Łącznie na terenie gmin objętych Strategią funkcjonowało 9 przedszkoli (w tym 2 specjalne) oraz 19 oddziałów przedszkolnych przy szkołach podstawowych. Rozwój infrastruktury w tym zakresie pozwoliłby na zwiększenie dostępności do usług w zakresie wychowania przedszkolnego.
- W zakresie szkolnictwa podstawowego, na terenie gmin objętych Strategią Rozwoju Ponadlokalnego Pogórza Strzyżowsko-Dynowskiego, w roku 2020 funkcjonowało 31 szkół podstawowych, do których uczęszczało 3 552 uczniów. Współczynnik skolaryzacji brutto wyniósł w 2020 roku na tym obszarze 95,11 % i uległ wzrostowi w stosunku do roku 2010 o 1,14 %. Wartość wskaźnika w roku 2020 była powyżej średniej w województwie podkarpackim, gdzie wartość ta wynosiła 94,35.
- Wyniki egzaminu ósmoklasisty w szkołach na terenie gmin objętych Strategią Rozwoju Ponadlokalnego Pogórza Strzyżowsko-Dynowskiego, w 2020 roku generalnie wyszły na poziomie średnim. Najwyższa średnia wyników wystąpiła z języka polskiego – 59,5 % w obszarze Strategii, zaś najniższa z matematyki – 46 %. Nie najlepsze wyniki były również z języka angielskiego, gdzie średnia wyniosła 49,5 %. Mimo, że w większości szkoły osiągnęły z egzaminu wynik średni, to w części szkół wyniki te były na poziomie niskim, co negatywnie świadczy o poziomie nauczania w tych placówkach.
- W zakresie kształcenia ponadpodstawowego uczniowie z terenu gmin objętych Strategią Rozwoju Ponadlokalnego Pogórza Strzyżowsko-Dynowskiego uczęszczają głównie do placówek oświatowych zlokalizowanych w mieście Strzyżów, gdzie organem prowadzącym jest Powiat Strzyżowski, funkcjonuje Liceum Ogólnokształcące, Zespół Szkół Technicznych i Państwowa Szkoła Muzyczna. W Strzyżowie i Frysztaku funkcjonują również Specjalne Ośrodki Szkolno-Wychowawcze, które przeznaczone są dla uczniów niepełnosprawnych intelektualnie w stopniu umiarkowanym, znacznym lub głębokim.

Ponadto w Dobrzeczkowie funkcjonuje nowoczesne Centrum Kształcenia Zawodowego prowadzące m.in. stację kontroli pojazdów i szkołę nauki jazdy.

Kultura

- Najaktywniejszym podmiotem działalności kulturalnej gminach objętych Strategią Rozwoju Ponadlokalnego „Pogórza Strzyżowsko–Dynowskiego” na lata 2022-2030 były biblioteki, stanowiące samorządowe instytucje kultury i znajdujące się w każdej z gmin wchodzących w skład obszaru objętego Strategią. Biblioteki służą zaspokajaniu potrzeb oświatowych, kulturalnych i informacyjnych społeczeństwa, uczestnicząc również w upowszechnianiu wiedzy i kultury, poprzez organizację różnego rodzaju wydarzeń kulturalnych. Z roku na rok można jednak zauważyć spadek liczby czytelników oraz wypożyczeń. Wynika to przede wszystkim ze zmniejszającej się atrakcyjności czytelnictwa jako formy rozrywki, a także oferty bibliotek, wskutek powszechnego dostępu do Internetu, stanowiącego nowy sposób uczestnictwa w kulturze. Duży wpływ na atrakcyjność oferty bibliotek ma głównie stan i wielkość księgozbioru, liczba nowości czytelnicznych, liczba i rodzaj wydarzeń promocyjnych, a także stan infrastruktury bibliotek.
- Ważną rolę w upowszechnianiu kultury pełnią prowadzące działalność kulturalną ośrodki, centra, domy kultury oraz świetlice wiejskie. W gminach funkcjonują również ośrodki, centra lub placówki kultury, będące samorządowymi instytucjami kultury. Działalność kulturalną na terenie gmin objętych Strategią Rozwoju Ponadlokalnego „Pogórza Strzyżowsko–Dynowskiego” prowadzą również koła gospodyń wiejskich, będące samorządowymi społecznymi organizacjami mieszkańców wsi a także stowarzyszenia, których jednym z celów statutowym działalności jest upowszechnianie kultury i lokalnego dziedzictwa kulturowego. Szczególnego rodzaju stowarzyszeniami działającymi w zakresie kultury są m. in. stowarzyszenia folklorystyczne, zespoły pieśni i tańca, zespoły wokalne czy też orkiestry dęte, które promują daną gminę na szczeblu lokalnym, regionalnym oraz w niektórych przypadkach również krajowym.

Rynek pracy i bezrobocie

- Na terenie gmin objętych Strategią Rozwoju Ponadlokalnego „Pogórza Strzyżowsko–Dynowskiego” w 2021 r. zamieszkiwało 29 591 osób w wieku produkcyjnym, w stosunku do roku 2011 nastąpiła tendencja spadkowa, jeśli chodzi o liczbę osób w tej grupie wiekowej. Powodem takiego stanu rzeczy jest, jak już wspomniano przy analizie uwarunkowań demograficznych, proces starzenia się społeczeństwa i wzrost liczby osób w wieku poprodukcyjnym. Spadek dotyczył również liczby osób w wieku mobilnym, a więc ludzi zdolnych i gotowych do ewentualnego przekwalifikowania się oraz zmiany stanowiska lub pracy. Kwestie związane z liczbą osób w wieku produkcyjnym, w tym w wieku mobilnym, mają zasadniczy wpływ na rynek pracy.
- Rynek pracy na terenie gmin objętych Strategią Rozwoju Ponadlokalnego „Pogórza Strzyżowsko–Dynowskiego”, z uwagi na jego charakterystykę, opiera się głównie na rolnictwie i przemyśle, w szczególności przetwórstwie rolno-spożywczym. Walory turystyczne oraz dogodne położenie komunikacyjne wpływają również na rozwój działalności usługowej, m. in. w zakresie hotelarstwa, gastronomii, czy też turystyki.

- Liczba osób pracujących na terenie gmin objętych Strategią Rozwoju Ponadlokalnego „Pogórza Strzyżowsko–Dynowskiego” na koniec 2020 roku wynosiła 5 980 osoby, stanowiąc przy tym zaledwie około 20 % liczby osób w wieku produkcyjnym na tym obszarze. Duża część mieszkańców obszaru gmin objętych Strategią pracuje w pobliskich ośrodkach miejskich, głównie w miastach Strzyżów, Krosno, Rzeszów i Jasło, co znacząco wpływa na liczbę osób pracujących na jego terenie.
- Biorąc pod uwagę wskaźnik liczby osób pracujących na 1000 ludności, obszar gmin objętych Strategią Rozwoju Ponadlokalnego „Pogórza Strzyżowsko–Dynowskiego” wypada niekorzystnie na tle województwa podkarpackiego, a jego wartość wynosi w roku 2021 zaledwie 113 przy 217 dla województwa. Zauważyć można, że wartość wskaźnika żadnej z analizowanych gmin nie zbliża się do średniej województwa, a najwyższa wartość wystąpiła w gminie miejsko-wiejskiej Strzyżów – 208. Na wysoką wartość wskaźnika liczby osób pracujących na 1000 ludności w województwie podkarpackim wpływa przede wszystkim bardziej rozwinięty rynek pracy na terenie ośrodków miejskich niż na obszarach wiejskich.
- Tendencja zmian dotycząca liczby osób bezrobotnych na terenie gmin objętych Strategią Rozwoju Ponadlokalnego „Pogórza Strzyżowsko–Dynowskiego” na przestrzeni lat 2017-2021, wpisywała się w tendencję krajową oraz regionalną, występującą w całym województwie podkarpackim. Od 2017 do 2021 roku generalnie, następował systematyczny spadek liczby zarejestrowanych bezrobotnych (z przejściowym załamaniem rynku wskutek wybuchu pandemii wirusa COVID-19 w latach 2019-2020). W 2021 roku, udział bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym na terenie gmin objętych Strategią wyniósł 7,8 %. Wskaźnik ten określa skalę bezrobocia w obszarze objętym Strategią Rozwoju Ponadlokalnego oraz w poszczególnych gminach. Mimo spadku tej wartości w stosunku do roku 2017, która i tak przewyższa wartość dla województwa podkarpackiego oraz całego kraju, niekorzystnie świadczy on o sytuacji na rynku pracy.

Przedsiębiorczość i rolnictwo

- Liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych na terenie gmin objętych Strategią Rozwoju Ponadlokalnego „Pogórza Strzyżowsko–Dynowskiego”, w 2021 wyniosła 3 820 i w stosunku do roku 2017 wzrosła o 15,6 % (3 304 podmiotów gospodarczych w 2017 roku). Wzrost tej liczby na przestrzeni lat 2017-2021 wystąpił w każdej z gmin objętych Strategią Rozwoju Ponadlokalnego, jest to jednak zjawisko powszechne w skali całego kraju. Największy wzrost nastąpił w gminie wiejskiej Wiśniowa oraz w gminie miejsko-wiejskiej Strzyżów. Zapewne wiąże się to z korzystnym położeniem komunikacyjnym oraz bliskością miasta Strzyżów, siedziby powiatu. Przeważającą część podmiotów gospodarczych zarejestrowanych na terenie gmin objętych Strategią Rozwoju Ponadlokalnego „Pogórza Strzyżowsko–Dynowskiego”, w 2021 roku stanowiły osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą, zarejestrowane w Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej – 80,3 % ogółu zarejestrowanych podmiotów. Na przestrzeni lat 2017-2021 w tej grupie podmiotów nastąpił również największy wzrost ich liczby. W tym okresie wzrosła także liczba spółek handlowych i spółek handlowych

z udziałem kapitału zagranicznego oraz liczba fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych.

- W strukturze zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na terenie gmin objętych Strategią Rozwoju Ponadlokalnego „Pogórza Strzyżowsko–Dynowskiego” w 2021 roku największy udział miały mikroprzedsiębiorstwa, zatrudniające do 9 pracowników, które stanowiły prawie 96,7 % ogółu podmiotów (3 693 podmioty). Znacząco również zwiększyła się ich liczba na przestrzeni lat 2017-2021 – o 515, zmniejszyła się natomiast liczba podmiotów, zatrudniających od 50 do 249 pracowników – o 5.
- Kondycję gospodarki na danym obszarze badają wskaźniki przedsiębiorczości, za które w diagnozie przyjęto m. in. podmioty wpisane do rejestru REGON na 1000 ludności, podmioty na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym, czy też jednostki nowo zarejestrowane w rejestrze REGON na 1000 ludności. Analiza tych wskaźników ukazuje, że zarówno w roku 2017, jak i 2021 wskaźniki dla obszaru Strategii Rozwoju Ponadlokalnego kształtowały się poniżej średniej dla województwa podkarpackiego. Świadczy to o mniejszej aktywności gospodarczej na terenie obszaru gmin objętych Strategią w stosunku do całego województwa, w którym największa tego typu aktywność występuje na terenie głównych ośrodków miejskich a także w południowo-wschodniej części województwa, w regionie Bieszczad i Gór Sanocko-Turczańskich. Pozostałe wskaźniki dotyczące podmiotów gospodarki narodowej analizowane w diagnozie ukazują między innymi, że w 2021 roku na terenie gmin występowała mniejsza liczba fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych na 1000 mieszkańców niż średnio w województwie podkarpackim mniejszy był udział osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w liczbie podmiotów gospodarki ogółem.
- Obszar gmin objętych Strategią Rozwoju Ponadlokalnego „Pogórza Strzyżowsko–Dynowskiego” stanowią w głównej mierze tereny o charakterze rolniczym. Zgodnie z przeprowadzonym w 2020 roku Powszechnym Spisem Rolnym 2020, na jego terenie znajdowały się 3 799 gospodarstwa rolne o łącznej powierzchni 16 220,76 ha, a największą ich część stanowiły gospodarstwa o powierzchni 1-5 ha (ok. 83,5 % ogółu gospodarstw). Najwięcej gospodarstw rolnych (ok. 34 % ogółu gospodarstw) oraz użytków rolnych znajdowało się w gminie miejsko-wiejskiej Strzyżów. Najwięcej powierzchni zajmują małe gospodarstwa rolne w grupie obszarowej „1-5 ha”, co świadczy o rozdrobnieniu gospodarstw w skali podobnej dla całego województwa (największą powierzchnię zajmowały w województwie podkarpackim gospodarstwa w grupie obszarowej „1-5 ha”). Gospodarstwa o takim areale dominują we wszystkich gminach objętych Strategią Rozwoju Ponadlokalnego.
- Powierzchnia zasiewów ogółem wyniosła 16 154,29 ha i stanowiła 44,4 % powierzchni użytków rolnych, wchodzących w skład gospodarstw rolnych. Rozwój działalności rolniczej i przemysłowej ogranicza położenie wszystkich gmin w obrębie obszarów chronionych, przede wszystkim Czarnorzecko-Strzyżowskim Parku Krajobrazowym, Natura 2000 oraz rezerwatów przyrody.
- Spośród znajdujących się na terenie gmin objętych Strategią Rozwoju Ponadlokalnego „Pogórza Strzyżowsko–Dynowskiego”, dochód tylko i wyłącznie z działalności rolniczej osiąga 3 786 gospodarstw rolnych (99,66 %), z tego 1 855 gospodarstw (49 %) końcową produkcję rolną przeznacza na samo zaopatrzenie, natomiast 1 238 gospodarstw (32,7 %)

końcową produkcję przeznaczają na sprzedaż. Większość gospodarstw rolnych jest więc niedochodowych lub mało dochodowych.

- Biorąc natomiast pod uwagę liczbę osób pracujących w gospodarstwach rolnych, w roku 2020 łącznie pracowało tam 8 030 osób, co stanowiło 16,66 % ogółu mieszkańców obszaru gmin objętych Strategią. W województwie podkarpackim liczba osób pracujących w gospodarstwach rolnych wyniosła 240 873, co z kolei stanowiło 11,35 % ogółu mieszkańców województwa. Ukazuje to, że większy odsetek mieszkańców obszaru gmin objętych Strategią zajmuje się pracą w gospodarstwach rolnych, niż w przypadku większości obszarów województwa podkarpackiego.

Gospodarka finansowa

- Na przestrzeni lat 2017-2021 o 45,2 % zwiększyła się wysokość dochodów budżetowych gmin objętych Strategią Rozwoju Ponadlokalnego „Pogórza Strzyżowsko–Dynowskiego”, z 193 013 677,39 zł do 280 268 974,38 zł. Ogółem w województwie podkarpackim w tym okresie dochody wzrosły o 42,3 %, co ukazuje, że dynamika wzrostu dochodów w gminach objętych Strategią była nieco większa niż dla całego województwa. Wraz z dochodami, wzrosła również wysokość wydatków budżetowych, ponoszonych przez poszczególne gminy. Wydatki budżetu w 2021 wyniosły 247 259 476,06 zł i w stosunku do roku 2017 zwiększyły się o 26,0 %. W każdej z analizowanych gmin nastąpił wzrost dochodów oraz wydatków, co może świadczyć o poprawie sytuacji finansowej tych gmin, co jest zjawiskiem powszechnym zarówno w województwie podkarpackim, jak i skali całego kraju.
- O poprawie sytuacji finansowej gmin wchodzących w skład obszaru objętego Strategią Rozwoju Ponadlokalnego świadczą również wskaźniki dochodów oraz wydatków na 1 mieszkańca. Na przestrzeni lat 2017-2021 wartości obu wskaźników znacznie wzrosły, co dotyczyło każdej z gmin obszaru. Analiza porównawcza dochodów na 1 mieszkańca osiągniętych w roku 2021, wykazuje różnicę rzędu - 9,4 % pomiędzy wielkością dochodów gmin objętych SRP w stosunku do województwa podkarpackiego (gminy wchodzące w skład obszaru objętego SRP – 5 882,38zł/os, województwo podkarpackie 6 491,35zł/os).
- Biorąc z kolei pod uwagę wartość wskaźnika wydatków na 1 mieszkańca, w 2021 w obszarze objętym strategią była ona najniższa spośród wymienionych niższa niż dla województwa podkarpackiego (5 237,26zł/os na obszarze objętym SRP wobec 6 180,3zł/os dla województwa podkarpackiego co daje różnicę rzędu - 15,2%). Ogólnie rzecz biorąc, wzrost wskaźników dochodów i wydatków na 1 mieszkańca, oprócz polepszającej się sytuacji finansowej gmin, wynika również ze zmniejszającej się liczby ich mieszkańców.
- Analizując strukturę dochodów budżetu gmin objętych Strategią Rozwoju Ponadlokalnego „Pogórza Strzyżowsko–Dynowskiego”, w roku 2017 i 2021 można zauważyć, że zmieniła się ona znacząco w tym okresie. Zarówno w 2017 jak i 2021, największą część budżetu stanowiły subwencje i dotacje, natomiast najmniejszą dochody z funduszy europejskich, dochody własne. W roku 2021 obserwuje się wzrost wartości wszystkich składników budżetowych poza dochodami z funduszy europejskich. Nadal najwyższą pozycją w budżetach gmin są subwencje. Przyczynę takiej struktury dochodów w 2021 roku

upatrywać można w zbyt małych sumach pozyskiwanych w 2021 roku ze środków Rządowego Funduszu Inwestycji Lokalnych oraz środkach pochodzących z funduszy europejskich.

- W zakresie możliwości inwestycyjnych gmin, cennym wskaźnikiem jest wartość wyniku bieżącego, stanowiącego różnicę między dochodami bieżącymi i wydatkami bieżącymi gmin objętych Strategią Rozwoju Ponadlokalnego „Pogórza Strzyżowsko–Dynowskiego”. W 2021 roku wystąpiła nadwyżka operacyjna, która w porównaniu z rokiem 2017 wzrosła o 109,7 %. Co istotne nadwyżka operacyjna wystąpiła w każdej z analizowanych gmin, co dawało im możliwość realizacji nowych przedsięwzięć, przeznaczając daną kwotę na inwestycje lub spłacając wcześniej zaciągnięte zobowiązania na cele inwestycyjne.
- W zakresie finansowania i współfinansowania programów i projektów unijnych w perspektywie finansowej 2014-2020, w gminach objętych Strategią Rozwoju Ponadlokalnego „Pogórza Strzyżowsko–Dynowskiego” pozyskano łącznie 100 981 153,09 zł. Najwięcej środków pozyskała w tym okresie Gmina Strzyżów – 36 790 450,49 zł. Realizowane były w szczególności projekty w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego 2014-2020 oraz Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014-2020.

Środowisko naturalne i formy ochrony przyrody

- Obszar gmin objętych zasięgiem terytorialnym Strategii Rozwoju Ponadlokalnego „Pogórza Strzyżowsko–Dynowskiego” na lata 2022-2030 leży w obszarze należącym do Karpat, podprowincji Zewnętrzne Karpaty Zachodnie, w makroregionie Pogórza Środkowobeskidzkiego, w dolinie Wisłoka, który przepływa przez wszystkie cztery gminy. Obszar chronionego krajobrazu obejmuje większość ogółu powierzchni gmin i zawarty jest w Czarnorzecko-Strzyżowskim Parku Krajobrazowym oraz jego Otulinie. Budują go wzniesienia o wysokości od 200 do 500 m n.p.m. Stoki mają charakter od łagodnych do mających spad do 20%, czasami tworząc osuwiska. Środowisko naturalne wszystkich gmin charakteryzuje się wysokim stopniem naturalności, na który składają się różnorodne gatunki roślinne z udziałem roślin podlegających ochronie oraz wiele gatunków fauny. Warunki klimatyczne są sprzyjające dla występowania wszystkich gatunków drzew, a szczególnie dla cennych gospodarczo dębów, buków i jodeł. Ogólnie klimat tego obszaru ma charakter podgórski, umiarkowanie ciepły.
- Zasadniczy wpływ na ukształtowanie terenu na tym obszarze ma przepływająca przez niego rzeka Wisłok. Oprócz rzeki Wisłok, głównymi ciekami wodnymi na analizowanym obszarze jest rzeka Stobnica oraz potoki (największe): Pstrągówka, Stępinka, Gogołówka, Kopytko, Łętowska Rzeka, Gbiska Rzeka, Różanka, Szufnarówka, Kozłówek, Kamienny Potok, Merla (Rzepniczanka), Nieplanka, Bajdowianka, Czarny Potok i Bierska, wraz z rozlicznymi pomniejszych dopływami. W granicach gmin objętych zasięgiem terytorialnym Strategii Rozwoju Ponadlokalnego „Pogórza Strzyżowsko–Dynowskiego” na lata 2022-2030 znajduje się jeden Główny Zbiornik Wód Podziemnych (GZWP): nr 432 Dolina Wisłoka.
- Budowę geologiczną terenu gminy tworzą układy zróżnicowane skał osadowych złożone z piaskowców, łupków i iłów. W dolinach rzeki Wisłok i jej dopływach występują mady, piaski i żwir rzeczne. Ogólnie na dzień dzisiejszy, zasoby geologicznie tego regionu

określane są jako ubogie, a ewentualną eksploatację istniejących kopalin utrudniają lub wręcz uniemożliwiają występowanie przyrodniczych obszarów chronionych.

- Na terenie gminy Wiśniowa odkryto źródła geotermalne które mogą mieć zastosowanie przy budowie obiektów turystycznych,
- Zgodnie z dokonaną regionalizacją fizycznogeograficzną, mającą na celu wydzielenie obszarów, wykazujących pewien stopień spójności, wynikający m.in. z ich położenia geograficznego, historii rozwoju, czy też wzajemnego powiązania poszczególnych elementów, obszar objęty Strategią Rozwoju Ponadlokalnego „Pogórza Strzyżowsko–Dynowskiego” na lata 2022-2030 położony jest w obrębie Czarnorzecko-Strzyżowskiego Parku Krajobrazowego wraz z jego otuliną. Na terenie analizowanego Obszaru Strategii Rozwoju Ponadlokalnego „Pogórza Strzyżowsko–Dynowskiego na lata 2022-2030” występują następujące formy ochrony przyrody:
  - obszary chronionego krajobrazu,
  - obszary Natura 2000 – ptasie i siedliskowe,
  - rezerваты przyrody,
  - użytki ekologiczne,
  - pomniki przyrody.
- Różnorodność terenu i walory krajobrazowe w połączeniu z bogactwem chronionej prawnie fauny i flory oraz występowanie jej na całym terenie gmin objętych Strategią Rozwoju Ponadlokalnego Pogórza Strzyżowsko-Dynowskiego stwarza olbrzymi potencjał do rozwoju turystyki;

Dziedzictwo kulturowe

- Teren gmin objętych Strategią Rozwoju Ponadlokalnego cechuje się bogatym dziedzictwem kulturowym, wynikającym przede wszystkim z wielokulturowej historii oraz wielowyznaniowości. Historia osadnictwa na tym terenie sięga czasów wczesnego średniowiecza oraz w niektórych przypadkach czasów prehistorycznych, natomiast pierwsze wzmianki w źródłach pisanych dotyczących poszczególnych miejscowości pojawiają się już w XIV i XV wieku.
- Na terenie gmin objętych Strategią Rozwoju Ponadlokalnego „Pogórza Strzyżowsko–Dynowskiego na lata 2022-2030”, występuje bogactwo zasobów architektury drewnianej i murowanej, zarówno cerkwi jak i kościołów rzymskokatolickich, gdzie można wyróżnić przede wszystkim: kościół pw. Św. Mikołaja w Lubli z XV wieku, późnogotycki kościół pw. św. Katarzyny w Gołogowie z XVII wieku, późno klasycystyczna kaplica Dekertów wraz z zabytkowym cmentarzem w Gołogowie, kościół Parafialny w Strzyżowie z XV w., późnobarokowy kościół parafialny pw. Narodzenia Najświętszej Panny Marii i Andrzeja Apostoła w Łączkach Jagiellońskich, cerkiew w Rzepniku wraz z dzwonnica, Cerkiew Narodzenia Najświętszej Maryi Panny w Oparówce, kościółek pw. Św. Doroty w Kozłótku.
- Wśród obiektów zabytkowych na terenie gmin objętych Strategią Rozwoju Ponadlokalnego „Pogórza Strzyżowsko–Dynowskiego na lata 2022-2030”, na uwagę zwracają średniowieczne ruiny zamku w Odrzykoniu oraz liczne zespoły dworsko-parkowe, powstałe w czasach, gdy poszczególne miejscowości były własnością rodzin szlacheckich. Część z tych zespołów dworsko-parkowych posiada właścicieli prywatnych, a część wykorzystywana jest przez samorządy do realizacji zadań związanych między

innymi z pomocą społeczną, edukacją, kulturą. Cennymi obiektami dziedzictwa kulturowego są również układy urbanistyczne z historyczną zabudową oraz zabytkowe cmentarze wojenne z okresu I wojny światowej, które powstały wskutek prowadzonych na tym terenie działań wojennych. Dużą atrakcją turystyczną są relikty II wojny światowej – schrony kolejowe z zapleczem i fortyfikacjami w Stępinie-Cieszynie oraz w Strzyżowie.

Potencjał turystyczny

- Obszar gmin objętych Strategią Rozwoju Ponadlokalnego „Pogórza Strzyżowsko–Dynowskiego na lata 2022-2030” posiada liczne i atrakcyjne zasoby przyrodnicze i kulturowe, które znacznie wpływają na potencjał turystyczny tego regionu. Na walory przyrodnicze wpływają przede wszystkim zróżnicowanie terenu, występujące tu kompleksy leśne, czyste środowisko naturalne oraz cieki, zbiorniki wodne, starorzecza i stawy rybne. Walory kulturowe dotyczą głównie występujących tu obiektów sakralnej architektury drewnianej i murowanej, zespołów dworsko-parkowych oraz cmentarzy wojennych z okresu I wojny światowej i budowle z okresu II wojny światowej.
- Bogate dziedzictwo kulturowe wynikające z wielokulturowej historii regionu oraz wielowyznaniowości przejawiające się występowaniem wielu atrakcyjnych obiektów architektonicznych stanowi o znacznym potencjale turystycznym obszaru i będzie przyczyniało się do rozwoju branży turystycznej;
- Skuteczne wykorzystanie potencjału turystycznego regionu i jego walorów turystycznych wynikających z jego walorów środowiskowych i dziedzictwa kulturowego poprzez tworzenie infrastruktury turystycznej;
- Duże znaczenie dla ruchu turystycznego ma rozwój infrastruktury turystycznej w zakresie bazy noclegowej. Na terenie gmin objętych Strategią Rozwoju Ponadlokalnego znajdują się liczne gospodarstwa agroturystyczne, zajazdy oraz hotele, a w szczególności infrastruktura ta rozwinęła się na w gminie Frysztak. Szeroką ofertę i udogodnienia oferują również inne obiekty, zlokalizowane m. in. w Strzyżowie i Odrzykoniu. Najstabilniej baza noclegowa rozwinięta jest w gminach Wiśniowa i Wojaszówka. Wzrost liczby podmiotów gospodarczych prowadzących działalność w branży turystycznej oraz w zakresie zakwaterowania i gastronomii wpłynie na rozwój obszaru objętego Strategią;
- Niezbędnymi elementami infrastruktury turystycznej są trasy, umożliwiające uprawianie turystyki pieszej i rowerowej. Przez terytorium gmin objętych Strategią Rozwoju Ponadlokalnego Pogórza Strzyżowsko–Dynowskiego przebiega wiele szlaków pieszych, rowerowych, edukacyjno-przyrodniczych i historycznych. Wspólnym przedsięwzięciem wszystkich czterech gmin objętych strategią jest kajakowy Szlak Wodny Rzeki Wisłok. Do szerokiego rozpropagowania walorów gmin Strategii brakuje jednak dobrze rozwiniętej infrastruktury turystycznej, co wymaga realizacji przez gminy przedsięwzięć w tej kwestii. Rozbudowana sieć szlaków dla turystyki pieszej, rowerowej i wodnej przyczyni się do rozwoju obszaru;

Infrastruktura techniczna i gospodarka odpadami

- Gminy objęte Strategią Rozwoju Ponadlokalnego „Pogórza Strzyżowsko–Dynowskiego na lata 2022-2030”, posiadają dobrą dostępność komunikacyjną, poprzez rozwiniętą sieć drogową oraz kolejową. Przez jego teren przebiega jedna droga krajowa oraz 4 drogi wojewódzkie, a ich uzupełnieniem jest gęsta sieć dróg powiatowych i gminnych. Duży wpływ na stan dróg powiatowych i gminnych mają pozyskiwane środki na ich modernizację, między innymi z Rządowego Funduszu Rozwoju Dróg (wcześniej Fundusz Dróg Samorządowych), Rządowego Funduszu Inwestycji Lokalnych, Rządowego Funduszu Polski Ład – Program Inwestycji Strategicznych oraz ze środków europejskich. Na terenie objętym Strategią występuje jedna droga krajowa ekspresowa (w budowie) – S19 będąca częścią międzynarodowej magistrali drogowej Via-Carpatia, przebiegająca przez miejscowość Żarnowa, gdzie powstaje węzeł łączący bezkolizyjnie tą trasę z drogą wiodącą do Strzyżowa i drogą wojewódzką nr 988.
- Przez teren gmin objętych Strategią Rozwoju Ponadlokalnego „Pogórza Strzyżowsko–Dynowskiego” na lata 2022-2030 przebiega także niezelektryfikowana linia kolejowa nr 106 relacji Rzeszów – Jasło, z jedno peronowymi przystankami we Frysztaku-Twierdzy, Wiśniowej, Kalembinie, Markuszowej, z dwu peronowym przystankiem i mijanką kolejową w miejscowości Przybówka oraz jedno peronowym przystankiem w Wojaszówce. Linia kolejowa nr 106 z Rzeszowa poprzez Boguchwałę, Wisłoczanekę, Babice, Babice Kolonie, Czudec, Zaborów, Błonia Zaborów, Strzyżów nad Wisłokiem, Dobrzechów, Markuszową, Kalembinę, Wiśniową, Frysztak, Przybówkę, Wojaszówkę, Szebnie dociera do Jasła. Linia obsługiwana jest przez pociągi Kolei Regionalnych. Do Strzyżowa dociera, uruchomiona w 2021 roku w ramach linii nr 106, Podkarpacka Kolej Aglomeracyjna relacji Rzeszów-Strzyżów-Rzeszów.
- Wszystkie gminy objęte Strategią Rozwoju Ponadlokalnego „Pogórza Strzyżowsko–Dynowskiego” na lata 2022-2030, posiadają zbiorcze sieci wodociągowe. Łącznie w 2020 r. do sieci podłączonych było 50,7 % budynków mieszkalnych z terenu gmin objętych Strategią, z kolei średni wskaźnik zwodociągowania, liczony jako liczba mieszkańców obszaru korzystających ze zbiorczej sieci wodociągowej wynosił 56,1 %. W zakresie zwodociągowania, gminy objęte Strategią Rozwoju Ponadlokalnego „Pogórza Strzyżowsko–Dynowskiego” wypadają niekorzystnie na tle województwa podkarpackiego, dla którego przedstawione powyżej wartości kształtowały się na poziomie znacznie wyższym i wynosił 81,1 %. Najniższy wynik wypada w gminie Wojaszówka (28,2 %).
- Na terenie gmin objętych Strategią Rozwoju Ponadlokalnego, dostęp do sieci kanalizacyjnej w 2020 roku posiadało 33,75% budynków mieszkalnych, a korzystało z niej 40,9 % ludności z tego obszaru. Odnotowano znaczną dysproporcję pomiędzy obszarem miejskim gminy Strzyżów, gdzie podłączonych do sieci było 65,2 % budynków, a obszarami wiejskimi tejże gminy, na których do sieci przyłączono zaledwie 9,9 % budynków. Dostęp do sieci kanalizacyjnej w liczbie ogólnej ludności na terenie objętych Strategią Rozwoju Ponadlokalnego, był niższy od średniej dla województwa podkarpackiego wynoszącej 71,8 %. Budowie sieci kanalizacyjnej na terenach gmin objętych Strategią nie sprzyja górzyste ukształtowanie terenu.

- Pod względem gazyfikacji, obszar gmin objętych Strategią Rozwoju Ponadlokalnego „Pogórza Strzyżowsko–Dynowskiego” na lata 2022-2030 przedstawiał się korzystnie na tle województwa podkarpackiego, gdzie odsetek korzystających z sieci gazowej był niższy. Z sieci gazowej w 2020 r. korzystało 80,2 % ogółu ludności Obszaru Strategii, natomiast średnia dla województwa wyniosła 74,1 %.
- Na obszarze gmin objętych Strategią Rozwoju Ponadlokalnego „Pogórza Strzyżowsko–Dynowskiego na lata 2022-2030”, odpady zebrane w 2020 roku selektywnie stanowiły 46,5 % ogółu odpadów zebranych z terenu gmin objętych Strategią. Jest to wynik lepszy od wyniku dla województwa podkarpackiego wynoszącego 37,2 %, lecz w dalszym ciągu jest to wartość niezadowalająca, wymagająca dalszego rozwoju świadomości mieszkańców w zakresie ekologii. Ważną rolę w systemie gospodarki odpadami komunalnymi w zakresie prawidłowej segregacji pełnią również punkty selektywnej zbiórki odpadów komunalnych. Na terenie obszaru objętego Strategią znajdują się 4 takie punkty.
- Masa wytworzonych odpadów komunalnych na 1 mieszkańca na terenie gmin objętych Strategią Rozwoju Ponadlokalnego w 2020 r. wyniosła 140 kg i była niższa niż wartość dla województwa podkarpackiego ogółem – 236 kg. W poszczególnych gminach, wchodzących w skład obszaru objętego Strategią występują duże dysproporcje, jeśli chodzi o ww. wskaźnik, który kształtował się w przedziale od 112 kg (gmina Wiśniowa) do 208 kg (gmina Strzyżów).

Mieszkalnictwo i planowanie przestrzenne

- Zasoby mieszkaniowe gmin objętych Strategią Rozwoju Ponadlokalnego w 2020 roku obejmowały 11 510 mieszkań o łącznej powierzchni 1 067 750 m². Na terenie gmin objętych Strategią, z uwagi na to, że jest to głównie obszar wiejski, występują przede wszystkim budynki mieszkalne jednorodzinne, wskutek czego przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania znacznie przewyższa średnią dla województwa podkarpackiego.
- Na przestrzeni lat 2016-2020 na terenie objętych Strategią Rozwoju Ponadlokalnego zwiększyła się wartość wskaźnika, określającego powierzchnię użytkową mieszkań przypadająca na 1 osobę z 25,9 m² w 2016 r. do 27,0 m² w 2020 r. Z kolei wielkość zasobów mieszkaniowych oraz stopień zaspokojenia potrzeb w zakresie tych zasobów, określany jest poprzez wskaźnik liczby mieszkań na 1000 mieszkańców, który na terenie objętym Strategią Rozwoju Ponadlokalnego w 2020 roku kształtował się na poziomie niższym niż średnia dla województwa podkarpackiego i całego kraju. Świadczy to o mniejszym stopniu zaspokojenia potrzeb mieszkańców tych gmin w zakresie mieszkalnictwa.
- Na terenie gmin objętych Strategią Rozwoju Ponadlokalnego, w okresie od 2017 do 2021 roku oddano łącznie 500 mieszkań o łącznej powierzchni 69 439 m². Biorąc jednak pod uwagę wskaźnik mieszkań oddanych do użytkowania na 1000 ludności, można zauważyć, że kształtuje się on na poziomie znacznie niższym niż dla województwa podkarpackiego (który przybierał w 2020 roku wartość 4,7 podczas gdy dla gmin objętych strategią wynosił 2,2), jak i całego kraju. Przyczyną takiego stanu rzeczy jest charakterystyka gmin objętych Strategią, gdzie dominują tereny wiejskie, a budownictwo mieszkaniowe nie rozwija się tu

w takim stopniu, jak w przypadku dużych ośrodków miejskich, gdzie pojawia się spora liczba nowych osiedli budynków mieszkalnych wielorodzinnych.

- W kwestii wyposażenia mieszkań w instalacje techniczno-sanitarne, na terenie gmin objętych Strategią Rozwoju Ponadlokalnego najwięcej mieszkań w 2020 roku wyposażonych było w wodociąg, natomiast najmniej w gaz sieciowy. Analiza danych w zakresie odsetka mieszkań wyposażonych w instalacje techniczno-sanitarne, obejmujące wodociąg, ustęp spółukiwany, łazienkę, centralne ogrzewanie i gaz sieciowy ukazuje, że wartości dla obszaru objętego Strategią były wyższe niż w przypadku województwa podkarpackiego oraz całego kraju.
- W 2020 roku na terenie gminy objętych Strategią Rozwoju Ponadlokalnego „Pogórza Strzyżowsko–Dynowskiego” na lata 2022-2030, obowiązywało łącznie 112 miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, o łącznej powierzchni 9 459 ha (23,7 % powierzchni gmin objętych Strategią ogółem), 30 z nich, zostało sporządzonych na podstawie ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. Pozostałe obowiązujące plany, zostały opracowane na podstawie ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. o zagospodarowaniu przestrzennym, która została uchylona przez ww. ustawę. Optymalnym rozwiązaniem w kształtowaniu polityki przestrzennej gmin byłoby uchwalenie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dla wszystkich terenów zurbanizowanych. Jednak w obecnej sytuacji ekonomicznej samorządów oraz obowiązujących przepisów prawnych dot. ochrony przyrody, jest to rozwiązanie trudne i czasochłonne w realizacji.
- W okresie od 2016-2020 roku na terenie gmin objętych Strategią Rozwoju Ponadlokalnego „Pogórza Strzyżowsko–Dynowskiego” na lata 2022-2030, wydano łącznie 1 983 decyzje o warunkach zabudowy oraz 379 decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego. Wydane decyzje o warunkach zabudowy dotyczyły w przeważającej części zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej – 1 649, tj. 83,1 % ogółu wydanych decyzji.
- Dla rozwoju obszaru objętego Strategią Rozwoju Ponadlokalnego „Pogórza Strzyżowsko–Dynowskiego” na lata 2022-2030 niezbędne jest podjęcie działań w celu pozyskiwania i uzbrojenia terenów pod tereny mieszkalne oraz inwestycje. Działania powinny być podejmowane w sposób racjonalny z uwzględnieniem obszarów chronionych przyrody znajdujących się na terenie obszaru;

3.3. Analiza SWOT

Analiza SWOT jest powszechnie wykorzystywana przez jednostki administracji publicznej jako narzędzie diagnozy strategicznej, opartej na wewnętrznych i zewnętrznych uwarunkowaniach mających wpływ na rozwój danego obszaru. Pozwala ono porównać silne i słabe strony jednostki wynikające z otoczenia wewnętrznego, z szansami i zagrożeniami dla rozwoju płynącymi z otoczenia zewnętrznego, a także określić ich wzajemne oddziaływanie.

Analizy dokonano w oparciu o dane liczbowe, opisowe i przestrzenne pozyskane z gmin oraz ze źródeł zewnętrznych oraz wniosków z przeprowadzonej diagnozy sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej.

MOCNE STRONY

- Wzrost liczby mieszkańców w gminie Wojaszówka;
- Niski zasięg opieki społecznej w gminie Wojaszówka;
- Znajdujące się na obszarze gmin objętych Strategią Rozwoju Ponadlokalnego Domy Opieki Społecznej oraz Domy Dziecka;
- Duży współczynnik skolaryzacji gmin objętych Strategią Rozwoju Ponadlokalnego Pogórza Strzyżowsko-Dynowskiego.
- Dostęp do bibliotek publicznych w każdej z gmin objętych Strategią;
- Aktywna działalność samorządowych instytucji kulturalnych na terenie wszystkich gmin;
- Korzystne położenie geograficzne gminy Strzyżów, w pobliżu magistrali Via Carpatia oraz linii Kolei Aglomeracyjnej a także gminy Wojaszówka – tuż koło miasta Krosna, wpływające na rozwój rynku pracy i wzrost inwestycji gospodarczych;
- Walory turystyczne oraz dogodne położenie komunikacyjne wpływają również na rozwój działalności usługowej, m. in. w zakresie hotelarstwa, gastronomii, czy też turystyki;
- Spadek liczby zarejestrowanych bezrobotnych we wszystkich gminach objętych SRP;
- Rosnąca liczba pracujących,
- Rosnąca liczba podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych na terenie gmin objętych Strategią Rozwoju Ponadlokalnego Pogórza Strzyżowsko-Dynowskiego;
- Wzrost wysokości dochodów budżetowych we wszystkich gminach, będący przejawem poprawy ich sytuacji finansowej;
- Wzrost wydatków gmin obszaru Strategii na jednego mieszkańca;

- Korzystny bilans finansowy w postaci nadwyżek operacyjnych we wszystkich gminach w roku 2021;
- Różnorodność terenu i walory krajobrazowe w połączeniu z bogactwem chronionej prawnie fauny i flory oraz występowanie na całym terenie gmin objętych Strategią Rozwoju Ponadlokalnego Pogórza Strzyżowsko-Dynowskiego;
- Potencjał zasobów geotermalnych i wykonane odwierty na terenie gminy Wiśniowa;
- Znaczny potencjał turystyczny w postaci bogatego dziedzictwa kulturowego, wynikającego z wielokulturowej historii oraz wielowyznaniowości, przejawiające się występowaniem wielu obiektów architektonicznych atrakcyjnych dla rozwoju branży turystycznej;
- Rozbudowana sieć szlaków dla turystyki pieszej, rowerowej i wodnej;
- Dobra dostępność komunikacyjna zwłaszcza w gminach Strzyżów oraz Wojaszówka;
- Wysoki poziom gazyfikacji gmin objętych Strategią;
- Korzystny na tle województwa podkarpackiego stosunek zbieranych selektywnie odpadów komunalnych;
- Korzystny współczynnik wyposażenia mieszkań w instalacje techniczno-sanitarne;

SŁABE STRONY

- Utrzymujący się ciągły trend spadku liczby mieszkańców na terenie gmin objętych Strategią Rozwoju Ponadlokalnego Pogórza Strzyżowsko-Dynowskiego na lata 2022-2030;
- Niska gęstość zaludnienia, poniżej średniej dla województwa podkarpackiego;
- Postępujący proces starzenia się społeczeństwa oraz wzrost ludności w wieku poprodukcyjnym kosztem liczby osób w wieku produkcyjnym i przedprodukcyjnym;
- Zbyt mała ilość placówek zapewniająca opiekę dla dzieci do lat 3 oraz od 3 do 6 lat;
- Ubogie zasoby mieszkań socjalnych i komunalnych będących do dyspozycji gmin;
- Dominacja mikroprzedsiębiorstw oraz mała liczba średnich i dużych zakładów pracy;
- Słabo rozwinięty rynek pracy skutkujący niskim wskaźnikiem liczby osób pracujących na 1000 mieszkańców;
- Mały stopień pokrycia planami zagospodarowania przestrzennego we wszystkich gminach objętych Strategią Rozwoju Ponadlokalnego Pogórza Strzyżowsko-Dynowskiego; a zwłaszcza w gminie Wiśniowa przy zupełnym braku takich planów w gminie Wojaszówka;
- Niska dostępność terenów inwestycyjnych spowodowana istnieniem rozległych obszarów chronionych przyrody;
- Znaczne rozdrobnienie gospodarstw rolnych, które produkują głównie na użytek własny i są mało dochodowe;
- Ograniczenie rozwoju działalności rolniczej przez obszary chronione przyrody;
- Niski udział dochodów własnych w strukturze dochodów budżetowych przy wysokim poziomie dotacji, co wpływa na zwiększenie uzależnienia samorządów od państwa;
- Nie wykorzystany w pełni potencjał turystyczny wynikający z braków w infrastrukturze turystycznej oraz braku promocji, zwłaszcza w gminach Wiśniowa i Wojaszówka.

SZANSE

- Ograniczenie odpływu mieszkańców oraz napływ nowych poprzez prowadzenie atrakcyjnej polityki mieszkaniowej i zabezpieczenia infrastruktury zaspokajającej potrzeby mieszkańców;
- Rozwój polityki senioralnej, w tym usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych;
- Pozyskiwanie środków zewnętrznych na wspieranie działań rozwoju kapitału ludzkiego, wzrost integracji międzypokoleniowej;
- Budowa żłobków i przedszkoli celem zapewnienia opieki dla dzieci osób aktywnych zawodowo;
- Wzrost liczby podmiotów gospodarczych prowadzących działalność w branży turystycznej oraz w zakresie zakwaterowania i gastronomii;
- Podjęcie działań w celu pozyskiwania i uzbrojenia terenów pod tereny mieszkalne oraz inwestycje;
- Rozwój rolnictwa ekologicznego, na lokalny i rynek zewnętrzny, oraz przetwórstwa rolno-spożywczego bezpośrednio u produkujących żywność rolników jako szansa na polepszenie budżetu i rentowności małych gospodarstw rolnych;
- Zmiana struktury dochodów budżetowych poprzez wzrost wysokości dochodów własnych;
- Skuteczne pozyskiwanie środków w ramach funduszy europejskich na działania inwestycyjne ukierunkowane na rozwój;
- Inwestycje geotermalne na terenie gminy Wiśniowa;
- Skuteczne wykorzystanie potencjału turystycznego regionu i jego walorów turystycznych wynikających z jego walorów środowiskowych i dziedzictwa kulturowego poprzez tworzenie infrastruktury turystycznej;
- Skuteczna promocja gmin SRP poprzez masowe wydarzenia kulturalne i sportowe w oparciu o istniejącą bazę obiektów historycznych i obiektów rekreacyjne;
- Wprowadzenie rozwiązań legislacyjnych prowadzących do wzrost aktywności i integracji mieszkańców, dzieci i osób starszych, poprzez zwiększanie liczby organizacji pozarządowych.

ZAGROŻENIA

- Pogłębiający się problem ujemnego salda migracji;
- Utrzymywanie się negatywnych trendów demograficznych, a w szczególności starzenia się społeczeństwa przy małym przyroście naturalnym;
- Bierna postawa mieszkańców, ograniczone potrzeby integracji społecznej;
- Wzrost liczby osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym;
- Rosnące koszty opieki społecznej oraz opieki medycznej wskutek starzenia się społeczeństwa;
- Występowanie barier i ograniczeń w rozwoju związanych z ochroną przyrody i środowiska;
- Brak środków na rozwój gospodarczy i turystyczny;

- Rosnące koszty utrzymania i modernizacji infrastruktury technicznej oraz drogowej, brak zainteresowania inwestorów;
- Rosnące koszty utrzymania placówek oświatowych rzutujące niekorzystnie na budżet gminy;
- Wzrost cen surowców energetycznych – gazu, węgla i drewna opałowego;
- Pogarszająca się sytuacja ekonomiczna w rolnictwie związana z suszą, obniżaniem się poziomu wód gruntowych – ubożenie wsi wskutek rozdrobnienia gospodarstw, wzrostu kosztów produkcji żywności, inflacji i braku perspektywy rozwoju;
- Pogorszenie się sytuacji na rynku pracy wskutek likwidacji przedsiębiorstw w wyniku rosnących kosztów prowadzenia działalności gospodarczej, co będzie prowadzić do wzrostu bezrobocia na terenie gmin objętych Strategią Rozwoju Ponadlokalnego;
- Pobliskie większe ośrodki miejskie, kradnące młodą, wykształconą i wyspecjalizowaną kadrę;
- Niewykorzystanie potencjału rozwojowego gminy, wskutek ograniczeń finansowych lub organizacyjnych;
- Wzrost wydatków bieżących, skutkujący wystąpieniem deficytu operacyjnego;
- Zanieczyszczenie środowiska naturalnego, szczególnie poprzez wprowadzenie zanieczyszczeń do cieków wodnych oraz obszarów przyrody chronionej, mogąca skutkować pogorszeniem walorów i atrakcyjności obszaru gmin należących do obszaru SRP, pod względem turystycznym;
- Rosnące koszty realizacji inwestycji;
- Wrażliwość sektora turystycznego na zmiany gospodarcze;
- Postępująca degradacja obszarów zielonych na rzecz budownictwa mieszkaniowego i zwartej zabudowy wskutek braku zrównoważonego planowania zagospodarowania przestrzennego;
- Pogłębiające się dysproporcje rozwoju terenu gmin objętych Strategią Rozwoju Ponadlokalnego Pogórza Strzyżowsko-Dynowskiego na lata 2022-2030, a innymi rozwijającymi się regionami;

ROZDZIAŁ 4

**SPÓJNOŚĆ STRATEGII
ROZWOJU PONADLOKALNEGO
"POGÓRZA STRYŻÓWSKO-
DYNOWSKIEGO"
Z DOKUMENTAMI I CELAMI
NA POZIOMIE EUROPEJSKIM,
KRAJOWYM I REGIONALNYM**

Przygotowanie wspólnej strategii ponadlokalnej jest odpowiedzią na potrzebę planowania działań rozwojowych wykraczających i oddziałujących poza granice administracyjne jednostek terytorialnych. Opracowanie dokumentu dotyczącego kilku samorządów pozwoli również na aplikowanie o środki unijne, a także umożliwi realizację zintegrowanych projektów partnerskich.

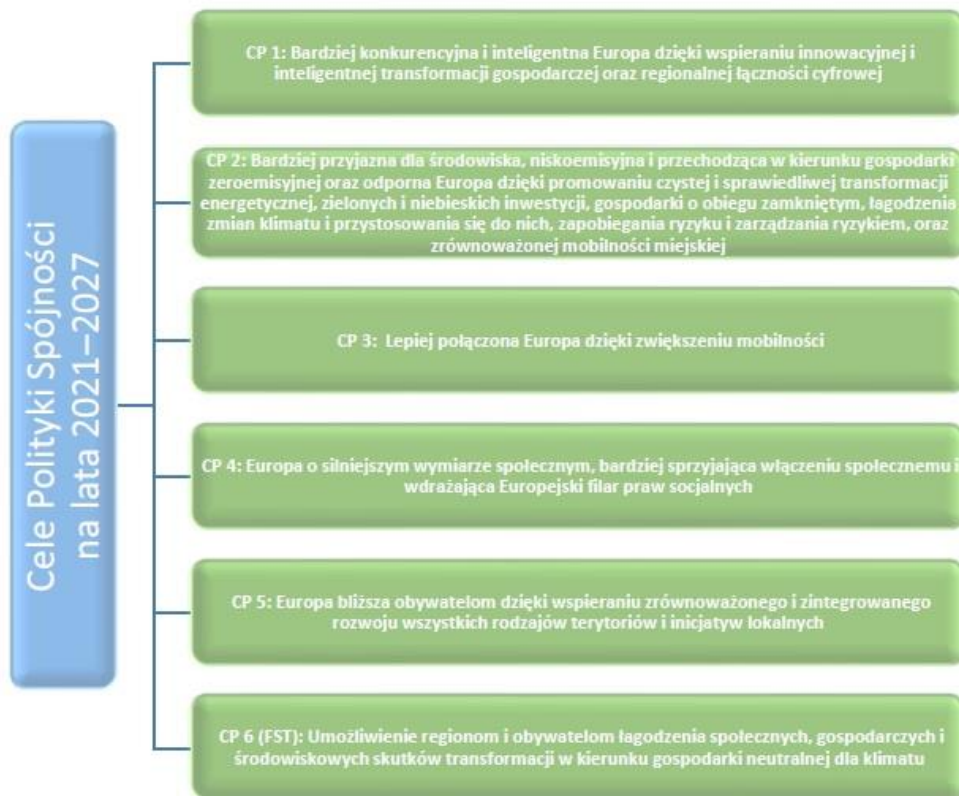
W niniejszym rozdziale wskazano zbiór podstawowych dokumentów wyższego rzędu, z którymi Strategia Rozwoju Ponadlokalnego „Pogórza Strzyżowsko–Dynowskiego na lata 2022-2030” wykazuje spójność. Opisane dokumenty strategiczne i wykonawcze stanowią warunki brzegowe dla niniejszej Strategii, która przygotowana została w pełnej zgodności z tymi dokumentami. Jednocześnie, mając na uwadze rozpoczynającą się nową perspektywę finansową Unii Europejskiej na lata 2021 – 2027 dołożono wszelkich starań, aby działania określone w dokumencie odpowiadały równocześnie na wyzwania na poziomie europejskim, krajowym i regionalnym zidentyfikowane w poszczególnych obszarach wsparcia współfinansowanych z Europejskich Funduszy Strukturalnych i Inwestycyjnych w kolejnych latach. Należy zaznaczyć, że Strategia Rozwoju Ponadlokalnego „Pogórza Strzyżowsko–Dynowskiego na lata 2022-2030” wykazuje spójność zarówno z dokumentami o charakterze strategicznym, jak i wykonawczym.

Poziom europejski

Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady

Komisja Europejska w Rozporządzeniach Parlamentu Europejskiego i Rady przedstawiła Cele Polityki Spójności na lata 2021-2027. Pakiet rozporządzeń obejmuje przede wszystkim: rozporządzenie ramowe, rozporządzenie ws. Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR) i Funduszu Spójności (FS), rozporządzenie ws. Europejskiego Funduszu Społecznego Plus (EFS+), rozporządzenie ws. Interreg, rozporządzenie ws. Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji (FST). Jednym z elementów ww. dokumentów jest przedstawienie podstawowych założeń i Celów Tematycznych dla Polityki Spójności oraz proponowanych przez Komisję Europejską zasad funkcjonowania programów operacyjnych w perspektywie 2021–2027.

W latach 2021-2027 Polska będzie realizować działania w ramach wszystkich pięciu celów polityki spójności oraz celu dodatkowego umożliwiającego obywatelom i regionom łagodzenie społecznych, gospodarczych i środowiskowo-przestrzennych skutków transformacji w kierunku gospodarki neutralnej dla klimatu.

Dla „Pogórza Strzyżowsko–Dynowskiego na lata 2022-2030” Obszaru Funkcjonalnego jednym z ważniejszych jest Cel Tematyczny nr 5 – Europa bliższa obywatelom dzięki wspieraniu zrównoważonego i zintegrowanego rozwoju wszystkich rodzajów terytoriów i inicjatyw lokalnych, który jest podstawą ustanowienia Instrumentów Terytorialnych (w tym ZIT) i będzie głównym źródłem finansowania projektów w ramach obszarów funkcjonalnych w perspektywie 2021 – 2027. Zaplanowano jednak, że w ramach ZIT możliwa będzie realizacja projektów również we wszystkich pozostałych celach polityki. Zarówno współfinansowanych z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego jak i Europejskiego Funduszu Społecznego.

Europejski Zielony Ład

Europejski Zielony Ład jest strategią na rzecz rozwoju, mającą na celu przekształcenie UE w sprawiedliwe i prosperujące społeczeństwo żyjące w konkurencyjnej, zasobooszczędnej i nowoczesnej gospodarce. Jej celem jest również: ochrona, zachowanie i poprawa kapitału naturalnego oraz ochrona zdrowia i dobrostanu obywateli przed zagrożeniami oraz negatywnymi skutkami związanymi z klimatem i naturalnym środowiskiem.

Dokument zawiera plan działań umożliwiających bardziej efektywne wykorzystanie zasobów dzięki przejściu na czystą gospodarkę o obiegu zamkniętym oraz przeciwdziałanie utracie różnorodności biologicznej i zmniejszenie poziomu zanieczyszczeń. Do obszarów Europejskiego Zielonego Ładu, wchodzi m.in.:

- Ochrona naszego wrażliwego ekosystemu i bioróżnorodności biologicznej;
- Sposoby na bardziej zrównoważony łańcuch żywnościowy;

- Czysta i bezpieczna energia;
- Zrównoważony przemysł i sposoby na bardziej zrównoważone i przyjazne środowisku cykle produkcyjne;
- Bardziej ekologiczny sektor budowlany i renowacyjny;
- Zrównoważona mobilność i promowanie bardziej zrównoważonych środków transportu;
- Środki mające na celu szybkie i skuteczne ograniczenie oraz eliminację zanieczyszczeń;
- Osiągnięcie neutralności klimatycznej.

Zakłada się, że zapisy Strategii Rozwoju Ponadlokalnego „Pogórza Strzyżowsko–Dynowskiego na lata 2022-2030” będą zgodne z Europejskim Zielonym Ładem, którego postanowienia będą wpływać na zmiany w poszczególnych sektorach Państw UE. Wdrożenie Europejskiego Zielonego Ładu wymagać będzie od członków KE przemyślenia strategii politycznych w zakresie m.in. dostaw czystej energii w gospodarce, w sektorze przemysłu, produkcji i konsumpcji, infrastruktury, transportu, budownictwa, żywności i rolnictwa.

Poziom krajowy

Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju

Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju, jako jeden z ważniejszych dokumentów krajowych wskazuje, że zrównoważony rozwój społeczny i regionalny to rozwój skierowany na terytorialną różnorodność oraz jej atuty, a jednocześnie dbający o zapewnienie całemu społeczeństwu wysokiej jakości życia.

W określonym w Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju modelu zarządzania głównymi procesami rozwojowymi w kraju, do miast podchodzi się jako do obszarów przestrzennej koncentracji wyzwań rozwojowych. Wiele ośrodków miejskich, ze względu na skupienie czynników społeczno-gospodarczych negatywnie wpływających na dynamikę rozwoju, nie w pełni wykorzystuje swoje możliwości rozwojowe. Działania w ramach miejskiego wymiaru SOR koncentrują się na wspieraniu rozwoju wszystkich miast bez względu na ich wielkość, położenie czy pełnione funkcje społeczne, gospodarcze i administracyjne.

Działania podejmowane dla realizacji celów polityki miejskiej integrują się z szeregiem działań sektorowych podejmowanych w ramach innych obszarów SOR, np. z zakresu spójności społecznej, skutecznego państwa czy infrastruktury. W horyzoncie czasowym po roku 2020 szczególny nacisk położony będzie na usprawnienie zarządzania i wzmacnianie współpracy pomiędzy miastami i ich obszarami funkcjonalnymi, doskonalenie rozwiązań regulacyjnych i organizacyjnych oraz dostosowanie do specyfiki różnego typu ośrodków. Wskazane w SOR działania w zakresie poprawy warunków rozwojowych polskich miast to m.in:

- Wypracowanie i upowszechnianie elastycznych rozwiązań organizacyjnych i prawnych, ułatwiających współpracę pomiędzy miastami oraz wewnątrz miejskich obszarów funkcjonalnych;
- Usprawnienie systemu monitorowania i diagnozowania sytuacji społeczno-gospodarczej i przestrzennej na poziomie miejskich obszarów funkcjonalnych, w tym dostosowanie

metodologii statystyki publicznej, rozbudowa lokalnych, regionalnych i krajowych centrów wiedzy nt. obszarów miejskich;

- Wspieranie realizacji zintegrowanych działań rewitalizacyjnych na podstawie programów rewitalizacji ukierunkowanych na przekształcenie obszarów zdegradowanych (w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym, przestrzenno-funkcyjnym, technicznym);
- Realizacja niskoemisyjnych strategii miejskich i związanych z poprawą jakości powietrza oraz przystosowanie do zmian klimatycznych obszarów miejskich, w powiązaniu z działaniami wskazanymi w obszarach SOR dotyczących energetyki i środowiska naturalnego;
- Realizacja strategii zrównoważonej mobilności miejskiej w powiązaniu z działaniami dotyczącymi kompleksowych programów rozbudowy infrastruktury systemów transportu publicznego;
- Poprawa dostępu do różnego typu usług publicznych o charakterze rozwojowym (w tym społecznych związanych m.in. z edukacją, zdrowiem, kulturą oraz gospodarczych – związanych m.in. ze wsparciem przedsiębiorczości, przyciąganiem inwestycji prywatnych);
- Tworzenie krajowej sieci współpracy miast umożliwiającej wymianę wiedzy i najlepszych praktyk nt. zrównoważonego rozwoju miast, usprawnień w zarządzaniu, koordynacji i realizacji innowacyjnych projektów;
- Wzmocnienie koordynacji prowadzonej dotychczas polityki miejskiej w powiązaniu z polityką regionalną na wszystkich szczeblach zarządzania oraz wzmocnienie współpracy pomiędzy podmiotami zaangażowanymi w kształtowanie rozwoju obszarów funkcjonalnych.

SOR wskazuje potrzebę dopasowania zakresu interwencji polityki regionalnej do potencjałów i wyzwań rozwojowych różnych typów obszarów funkcjonalnych (w tym wiejskich i miejskich) oraz udoskonalenia i poprawy skuteczności mechanizmów i instrumentów wykorzystywanych w tej polityce (organizacyjnych, prawnych i finansowych). Zakłada się, że na samorządach lokalnych spoczywać będzie większa niż dotychczas odpowiedzialność za rozwój gospodarczy, przełamywanie barier we współpracy z innymi samorządami, jak również poprawę dialogu z przedsiębiorcami i mieszkańcami.

Na rzecz realnego wsparcia i wzmocnienia powiązań funkcjonalnych, planuje się kontynuację tzw. formuły ZIT+, która ma być rozwijana po roku 2020. Zgodnie z SOR do roku 2020 koncentrowano się na zwiększeniu efektywności i usprawnieniu wdrażania obecnie realizowanego instrumentu ZIT. Po roku 2020 ma nastąpić koncentracja na wypracowaniu zasad realizacji ZIT+ z funduszy unijnych oraz rozwiązań krajowych umożliwiających sprawną współpracę JST i realizację wspólnych strategii rozwojowych w miejskich obszarach funkcjonalnych. Rozwiązania te będą dotyczyły kreowania rozwoju obszaru funkcjonalnego poprzez poprawę zarządzania, wypracowanie usprawnień organizacyjnych w dostarczaniu usług aglomeracyjnych i prowadzenie analiz rozwojowych w miejskim obszarze funkcjonalnym, jak również poprzez podejmowanie działań wykraczających poza zadania dotyczące wdrażania funduszy unijnych (w szczególności integrujących działania finansowane z różnych źródeł).

Przygotowanie Strategii Rozwoju Ponadlokalnego „Pogórza Strzyżowsko–Dynowskiego na lata 2022-2030” ma na celu wyjście naprzeciw oczekiwaniom polityki wskazanej w SOR w ramach

wykorzystania potencjału największych polskich aglomeracji. Identyfikacja obszarów współpracy Partnerów „Pogórza Strzyżowsko–Dynowskiego na lata 2022-2030”, pozwoli skonkretyzować prace nad dokumentem oraz rozpocząć przygotowania do planowania i realizacji partnerskich przedsięwzięć w kolejnych latach. Obszary współpracy i proponowane działania, będą wpisywały się w zagadnienia wskazane w SOR, a ich realizacja prowadzić będzie do wzmocnienia koordynacji prowadzonej dotychczas polityki rozwoju w ramach obszaru funkcjonalnego i zwiększenia koncentracji polityki regionalnej na potencjałach terytorialnych.

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030

Strategii Rozwoju Ponadlokalnego „Pogórza Strzyżowsko–Dynowskiego na lata 2022-2030” realizować będzie postanowienia KSRR 2030 dotyczące zrównoważonego rozwoju poszczególnych części kraju w wymiarze gospodarczym, środowiskowym, społecznym i przestrzennym.

Zgodnie z zapisami KSRR dla rozwoju regionalnego istotne jest zwiększenie współpracy pomiędzy różnymi kategoriami miast oraz wzmocnienie powiązań w obszarach funkcjonalnych. Ścisła współpraca samorządów obszaru funkcjonalnego „Pogórza Strzyżowsko–Dynowskiego na lata 2022-2030” oraz ich zaangażowanie będą niezbędne w procesie tworzenia strategii ponadlokalnej. Wspólne planowanie i realizacja przedsięwzięć ukierunkowanych na rozwój oraz podniesienie konkurencyjności obszaru funkcjonalnego, również wymagać będą współdziałania pomiędzy partnerskimi JST. Obszar Funkcjonalny „Pogórza Strzyżowsko–Dynowskiego na lata 2022-2030” będzie mógł realizować zintegrowane przedsięwzięcia, przy pomocy mechanizmu wdrażania ZIT, co sprzyjać będzie możliwości zwiększenia oddziaływania projektów.

Ponadto, Strategia Rozwoju Ponadlokalnego „Pogórza Strzyżowsko–Dynowskiego na lata 2022-2030” będzie wpisywała się w realizację wyzwań wskazanych dla polityki regionalnej w KSRR 2030, tj.:

- Adaptacja do zmian klimatu oraz ograniczanie zagrożeń dla środowiska;
- Przeciwdziałanie negatywnym skutkom procesów demograficznych;
- Rozwój i wsparcie kapitału ludzkiego i społecznego;
- Wzrost produktywności i innowacyjności regionalnych gospodarek;
- Rozwój infrastruktury podnoszącej konkurencyjność, atrakcyjność inwestycyjną i warunki życia w regionach;
- Zwiększenie efektywności zarządzania rozwojem (w tym finansowania działań rozwojowych) oraz współpracy między samorządami terytorialnymi i między sektorami;
- Przeciwdziałanie nierównościom terytorialnym i przestrzennej koncentracji problemów rozwojowych oraz niwelowanie sytuacji kryzysowych na obszarach zdegradowanych.

Umowa Partnerstwa na lata 2021-2027

30 czerwca 2022 r. oficjalnie zakończyły się negocjacje Umowy Partnerstwa między Komisją Europejską a polskim rządem. Dokument ten pokazuje szerszy kontekst i ramy dla perspektywy finansowej UE 2021-2027, jednocześnie nakreślając strategię wykorzystania środków polityki spójności i koordynacji w zakresie określania obszarów wsparcia. Umowa Partnerstwa łączy ze sobą oczekiwania Komisji Europejskiej z wyzwaniami wynikającymi

z krajowych dokumentów, takich jak Strategia Odpowiedzialnego Rozwoju i inne strategie sektorowe.

UP realizować będą krajowe i regionalne programy operacyjne (KPO i RPO), które wraz z UP tworzą spójny system dokumentów strategicznych i programowych, stanowiący podstawę do realizacji perspektywy 2021-2027 w Polsce. UP zakłada kontynuację realizacji dotychczasowych programów krajowych oraz regionalnych. Nowym narzędziem jest planowany program finansowany ze środków Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji.

Jednym z opisanych w dokumencie narzędzi przeznaczonych dla obszarów funkcjonalnych w perspektywie 2021-2027 jest instrument Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych. Jego istotą jest realizacja partnerskich projektów przyczyniających się do rozwiązywania problemów i wspólnego oraz skoordynowanego zaspakajania potrzeb całego obszaru. Instrument ten ma służyć wzmocnieniu współpracy i partnerstw samorządów, które realizują wspólne działania rozwojowe na podstawie strategii terytorialnych.

Kluczowe zasady w procesie przygotowania i wprowadzania instrumentów terytorialnych:

- partnerstwo i współpraca,
- zintegrowane podejście do rozwiązywania problemów łączących sąsiadujące jednostki samorządu terytorialnego,
- zaangażowanie lokalnych instytucji i organizacji w przygotowanie i realizację działań wynikających ze strategii terytorialnych.

Realizacja tych zasad ma mieć wpływ na oddolny charakter wypracowanych strategii, które jednocześnie muszą wykazać spójność z ramami strategicznymi na poziomie regionalnym - strategią rozwoju województwa.

Zdjęcie 2 Układ programów w perspektywie finansowej UE 2021-2027

Strategia Rozwoju Ponadlokalnego Pogórza Strzyżowsko-Dynowskiego na lata 2022-2030 i stworzone w ramach Pogórza Strzyżowsko-Dynowskiego na lata 2022-2030 Partnerstwo będą spełniać przedstawione w UP wymagania oraz przewidywać wykorzystanie instrumentu ZIT, jako jednego ze źródeł finansowania realizacji działań zaplanowanych w tym dokumencie.

Poziom regionalny

Strategia rozwoju województwa – Podkarpackie 2030

W Strategii rozwoju województwa – Podkarpackie 2030 przyjęto model rozwoju stymulowany strategicznymi wyborami jako: zrównoważony, integrujący zasoby i potencjały, ukierunkowany na wysoką jakość życia. Aby realizować kierunki założone w Strategii rozwoju województwa – Podkarpackie 2030, zastosowano wymiar terytorialny poprzez skoncentrowanie działań na wykorzystaniu potencjałów rozwojowych na określonym obszarze, tzw. obszarze strategicznej interwencji.

Strategia rozwoju województwa – Podkarpackie 2030 zakłada m.in.: następujące kierunki interwencji, w które wpisuje się Strategia Rozwoju Ponadlokalnego:

OBSZAR TEMATYCZNY I GOSPODARKA I NAUKA

- 1.3. Konkurencyjność gospodarki poprzez innowacje i nowoczesne technologie

OBSZAR TEMATYCZNY 2. KAPITAŁ LUDZKI I SPOŁECZNY

- 2.1. Edukacja
- 2.2. Regionalna polityka zdrowotna
- 2.3. Kultura i dziedzictwo kulturowe
- 2.4. Rynek pracy
- 2.6. Włączenie społeczne
- 2.7. Aktywny styl życia i sport

OBSZAR TEMATYCZNY 3. INFRASTRUKTURA DLA ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU I ŚRODOWISKA

- 3.1. Bezpieczeństwo energetyczne i OZE
- 3.2. Rozwój infrastruktury transportowej oraz integracji międzygałęziowej transportu
- 3.3. Poprawa dostępności komunikacyjnej wewnątrz regionu oraz rozwój transportu publicznego
- 3.4. Rozwój infrastruktury informacyjno-komunikacyjnej w regionie
- 3.5. Rozwój infrastruktury służącej prowadzeniu działalności gospodarczej i turystyki
- 3.6. Przeciwdziałanie i minimalizowanie skutków zagrożeń wywołanych czynnikami naturalnymi
- 3.7. Zapobieganie i minimalizowanie skutków zagrożeń antropogenicznych
- 3.8. Zarządzanie zasobami dziedzictwa przyrodniczego, w tym ochrona i poprawianie stanu różnorodności biologicznej i krajobrazu

OBSZAR TEMATYCZNY 4. DOSTĘPNOŚĆ USŁUG

- 4.1. Poprawa dostępności do usług publicznych poprzez wykorzystanie technologii informacyjno-komunikacyjnych
- 4.2. Planowanie przestrzenne wspierające aktywizację społeczności i aktywizacja obszarów zdegradowanych
- 4.3. Wsparcie instytucjonalne i poprawa bezpieczeństwa mieszkańców

- 4.4. Budowanie i rozwój partnerstwa dla rozwoju województwa

OBSZAR HORYZONTALNY – TERYTORIALNY WYMIAR STRATEGII

Priorytet 7.1. Wykorzystanie policentrycznego miejskiego układu osadniczego,

Priorytet 7.3 Obszary wymagające szczególnego wsparcia w kontekście równoważenia rozwoju

Priorytet 7.4 Obszary wiejskie – wysoka jakość przestrzeni do zamieszkania, pracy i wypoczynku

Plan Strategiczny Strategii Rozwoju Ponadlokalnego Pogórza Strzyżowsko–Dynowskiego na lata 2022-2030

Planowanie strategiczne opiera się na zrealizowanych działaniach diagnostycznych. Pozostaje w ścisłym związku z funkcją decyzyjną procesu zarządzania. Proces realizacji Strategii Rozwoju Ponadlokalnego „Pogórza Strzyżowsko–Dynowskiego na lata 2022-2030” został podzielony na cztery poziomy. Wszystkie zostały sformułowane na podstawie przeprowadzonego procesu diagnostycznego, którego wyniki zidentyfikowały najważniejsze potrzeby i problemy **Strategii Rozwoju Ponadlokalnego Pogórza Strzyżowsko–Dynowskiego na lata 2022-2030** oraz jej potencjały i szanse rozwojowe. W pierwszym kroku, na podstawie syntezy diagnozy oraz analizy SWOT sformułowano wizję rozwoju, która jest jednocześnie celem głównym. Przedstawia ona obraz **Strategii Rozwoju Ponadlokalnego Pogórza Strzyżowsko–Dynowskiego na lata 2022-2030**, w wyniku realizacji postanowień niniejszego dokumentu. Wizja ma również przełożenie na kolejny poziom wdrożeniowy, czyli Cele Strategiczne, określone w wymiarze społecznym, gospodarczym i przestrzennym. Cele Strategiczne mają charakter długofalowy i wskazują generalny kierunek postępowania w realizacji założonej Wizji Rozwoju. Natomiast uszczegóławiające je Cele operacyjne będą realizowane w średnim okresie i stanowią narzędzia i sposoby realizacji celów strategicznych. Ostatnim elementem programu strategicznego są kierunki działań, które służą realizacji założonych celów i są podstawą wdrażania strategii.

ROZDZIAŁ 5

**PLAN OPERACYJNY
STRATEGII ROZWOJU
PONADLOKALNEGO
"POGÓRZA STRYŻÓWSKO-
DYNOWSKIEGO" NA LATA
2022-2030 ORAZ KIERUNKI
INTERWENCJI ROZWOJU OF**

Strategia Rozwoju Ponadlokalnego **Pogórza Strzyżowsko–Dynowskiego na lata 2022-2030** jest dokumentem, w którym zdiagnozowano aktualną sytuację społeczno-gospodarczą gmin wchodzących w porozumienie. Przyjęto architekturę celów i kierunków działań opartą na metodologii wykorzystanej w Strategii rozwoju województwa – Podkarpackie 2030. Zwrócono uwagę zarówno na mocne strony, jak i obszary problemowe. W procesie tworzenia i realizacji strategii istotne jest również określenie misji i wizji. Są to dwa elementy strategii ukazujące najpilniejsze kierunki rozwoju.

Misja rozwoju stanowi nadrzędny cel rozwoju obszaru, któremu podporządkowane są priorytetowe obszary jej rozwoju. Ukazuje ogólny kierunek, w którym powinna rozwijać się społeczność lokalna, określa ona rolę władz samorządowych, oraz wskazuje na czynniki uzasadniające przyjęcie określonych wartości jako nadrzędnych. Ponadto, władze samorządowe są realizatorem własnych projektów (leżących w zadaniach własnych oraz we współpracy z innymi jednostkami samorządu terytorialnego), zmierzających do rozwoju zarówno całego obszaru Pogórza Strzyżowsko-Dynowskiego jak i gmin tworzących to porozumienie, upowszechniania jego walorów, ułatwiania współpracy partnerów lokalnych i wdrażania innowacyjnych rozwiązań. Misja to syntetyczny opis sposobu postępowania w celu realizacji wizji gmin partnerskich.

Z kolei wizja ukierunkowana jest prognostycznie, określa cel, do jakiego zmierzają gminy oraz wskazuje zasadniczy kierunek podejmowanych działań. Jest to obraz obszaru objętego strategią, który będzie efektem realizacji podejmowanej strategii. Ukazuje obszar Pogórza Strzyżowsko-Dynowskiego w perspektywie strategicznej – do 2030 roku, zmieniony poprzez realizację przyjętych działań i osiągnięcie zamierzonych przez samorządy celów.

Uwzględniając przyjęte założenia misja Pogórza Strzyżowsko-Dynowskiego brzmi:

Pogórze Strzyżowsko-Dynowskie to wspólnota opierająca się na współpracy wszystkich lokalnych i ponad lokalnych partnerów społecznych, gospodarczych i instytucjonalnych na rzecz zrównoważonego rozwoju obszaru pogórza, zapewniająca wysoki poziom życia swoim mieszkańcom oraz oferująca bogatą ofertę turystyczną przy wykorzystaniu swojego potencjału.

Z kolei wizja rozwoju Pogórza Strzyżowsko-Dynowskiego to:

Pogórze Strzyżowsko-Dynowskie to miejsce przyjazne i atrakcyjne do życia o zróżnicowanej ofercie rekreacyjno-turystycznej przyciągającej turystów i przyjazny mieszkańcom obszar o zrównoważonym rozwoju gospodarczym sprzyjający rozwojowi przedsiębiorczości, posiadający dobry poziom infrastruktury technicznej i społecznej.

Najważniejszą wartością dla rozwoju Pogórza Strzyżowsko-Dynowskiego są mieszkańcy i związany z nimi rozwój. Cel ten będzie osiągnięty poprzez zapewnienie im godnych warunków bytowych, rozwój społeczeństwa oraz poczucie stabilizacji w przyszłości. Obszar Pogórza będzie miejscem przyjaznym i bezpiecznym dla wszystkich grup społecznych. Ważnym elementem rozwoju jest również środowisko przyrodnicze. Z tego względu współpraca między gminami będzie dążyć do poprawy stanu środowiska oraz wdrażać działania wspierające rozwój gospodarczy oparty na wewnętrznym potencjale.

Cele strategiczne rozwoju w wymiarze przestrzennym, gospodarczym i społecznym. Kierunki działań podejmowanych dla osiągnięcia celów strategicznych. Oczekiwane rezultaty planowanych działań oraz wskaźniki ich osiągnięcia

Na podstawie diagnozy aktualnego stanu gmin tworzących obszar Pogórza Strzyżowsko-Dynowskiego, jego sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej oraz uwarunkowań wewnętrznych i zewnętrznych, a także dążąc do osiągnięcia stanu opisanego w wizji rozwoju określono 4 cele strategiczne, którymi są:

Cel strategiczny 1	Nowoczesna gospodarka i edukacja.
Cel strategiczny 2	Efektywne zarządzanie rozwojem gminy.
Cel strategiczny 3	Wysoka jakość życia mieszkańców.
Cel strategiczny 4	Turystyka, rekreacja i oferta czasu wolnego

Cele strategiczne będą osiągnięte poprzez realizację celów operacyjnych, które zaprezentowano w tabeli poniżej.

CELE STRATEGICZNE			
CEL STRATEGICZNY 1 Nowoczesna gospodarka i edukacja	CEL STRATEGICZNY 2 Efektywne zarządzanie rozwojem gminy	CEL STRATEGICZNY 3 Wysoka jakość życia mieszkańców poprzez rozwój infrastruktury i zwiększenie ładu przestrzennego	CEL STRATEGICZNY 4 Turystyka, rekreacja i oferta czasu wolnego
CELE OPERACYJNE			
Cel operacyjny 1.1 Rozwój potencjału edukacyjnego dzieci, młodzieży i osób dorosłych z gmin z obszaru Pogórza Strzyżowsko-Dynowskiego	Cel operacyjny 2.1 Wzmacnianie kapitału społecznego i zarządzanie gminą	Cel operacyjny 3.1 Rozwój infrastruktury technicznej i komunalnej, w tym poprawa efektywności energetycznej obiektów użyteczności publicznej oraz wykorzystanie zielonej energii	Cel operacyjny 4.1 Zachowanie dziedzictwa kulturowego w gminach z obszaru Pogórza Strzyżowsko-Dynowskiego
Cel operacyjny 1.2 Rozwój potencjału gospodarczego gmin z obszaru Pogórza Strzyżowsko-Dynowskiego	Cel operacyjny 2.2 Promowanie przyjaznych środowisku rozwiązań w procesie produkcji rolnej, w tym rozwój rolnictwa ekologicznego	Cel operacyjny 3.2 Zwiększenie wewnętrznej i zewnętrznej dostępności komunikacyjnej	Cel operacyjny 4.2 Rozwój turystyki
	Cel operacyjny 2.3 Ochrona przyrody oraz wykorzystanie środowiska naturalnego dla rozwoju obszaru Pogórza Strzyżowsko-Dynowskiego	Cel operacyjny 3.3 Wsparcie systemu zarządzania bezpieczeństwem publicznym	Cel operacyjny 4.3 Rozwój oferty kulturalnej i rekreacyjno-sportowej
		Cel operacyjny 3.4 Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu i bezpieczeństwu zdrowotnemu mieszkańców.	Cel operacyjny 4.4 Wzmocnienie promocji i zwiększenie popytu na turystykę, kulturę i rekreację
		Cel operacyjny 3.5	

		osiągnięcie ładu przestrzennego poprzez świadomą i aktywną politykę przestrzenną	
OSI I	OSI II	OSI III	OSI IV

Cele strategiczne Strategii Pogórza Strzyżowsko-Dynowskiego odwzorowują obszary rozwojowe w sferze społecznej, gospodarczej, technicznej i turystycznej, które są zależne od siebie i wzajemnie się przenikają. Podstawą do podejmowania działań w sferze gospodarczej i społecznej powinno być racjonalne gospodarowanie przestrzenią, ochrona ładu przestrzennego oraz rozwój rolnictwa ekologicznego. Z kolei zadania realizowane w zakresie infrastruktury technicznej będą podstawą do realizacji zadań w sferze gospodarczej, rozwoju usług społecznych, a także pozytywnie wpłyną na poprawę jakości środowiska przyrodniczego. Cele osiągnięte w ramach sfery społecznej i gospodarczej wpłyną również na poprawę jakości życia mieszkańców oraz zwiększenie atrakcyjności przestrzeni.

CEL STRATEGICZNY 1

Nowoczesna gospodarka i edukacja

Cel operacyjny 1.1. Rozwój potencjału edukacyjnego dzieci, młodzieży i osób dorosłych z gmin z obszaru Pogórza Strzyżowsko-Dynowskiego

Cel operacyjny 1.2. Rozwój potencjału gospodarczego gmin z obszaru Pogórza Strzyżowsko-Dynowskiego

Strategia Rozwoju Ponadlokalnego Pogórza Strzyżowsko-Dynowskiego szczególny nacisk kładzie na rozwój edukacji, rozumianej jako oferta publiczna dla wszystkich mieszkańców obszaru – bez względu na wiek, status społeczny, zawodowy itp.

Głównym wyzwaniem w tej sferze jest zapewnienie wysokiej jakości i nowoczesnej, odpowiadającej na zmiany zachodzące w otoczeniu, oferty edukacyjnej. Jakość edukacji uzależniona jest w głównej mierze od zdolności i kreacji wykształconej i wyspecjalizowanej kadry nauczycielskiej, którą pobliskie większe ośrodki miejskie, „podbierają”.

Osiągnięcie wysokiego poziomu edukacji uzależnione jest od uwzględnienia w systemie edukacji na poziomie gminy i powiatu, szerszego kontekstu tj. kolejnych szczebli (etapów) kształcenia (przedszkole – szkoła podstawowa – szkoła ponadpodstawowa) oraz powiązania systemu edukacji z innymi systemami życia publicznego, w tym szczególnie ze sferą gospodarki. Stąd ważne jest podejmowanie działań zmierzających do stwarzania równych szans w dostępie do systemu edukacji, kształtowania postaw aktywnych, pozwalających rozumieć współczesny świat, rozwijania kompetencji oraz zacieśniania współpracy ze sferą biznesu.

Podejmowane działania mają równolegle rozwijać i unowocześniać bazę lokalową i narzędziową oraz rozwijać działalność merytoryczną sfery edukacji, by przyczynić się do efektywnego przejścia z systemu edukacji do zatrudnienia.

Diagnoza sfery gospodarczej gmin z obszaru Pogórza Strzyżowsko-Dynowskiego wykazała, że na terenie tych jednostek samorządu dominują mikro i małe przedsiębiorstwa, świadczące usługi w zakresie budownictwa, handlu hurtowego i detalicznego; naprawy pojazdów samochodowych, włączając motocykle, przetwórstwa przemysłowego, transportu i gospodarki magazynowej, pozostałej działalności usługowej oraz Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby. Nie ma natomiast dużych przedsiębiorstw. Dlatego zasadne jest skoncentrowanie działań samorządów do grupy MMSP tak, aby mogły rozwijać się mikro i małe przedsiębiorstwa, które z czasem będą mogły również rozwinąć się w średnie przedsiębiorstwa. Z racji charakteru gmin wiejskich duże znaczenie mogą mieć gospodarstwa rolne. Przyjęto, zatem, że należy wspierać działalność innowacyjnych średnich i dużych gospodarstw rolnych, które wykazują się najlepszymi wynikami ekonomicznymi, które dysponują dużym potencjałem rozwojowym, jak również tworzą miejsca pracy dla lokalnej społeczności.

Nie na wszystkie czynniki rozwoju przedsiębiorstw władze gmin mają bezpośredni wpływ. Jednakże odpowiednio prowadzona polityka gospodarcza, uwzględniająca system zachęt i ulg, skorelowana z zacieśnianiem współpracy z różnymi podmiotami specjalizującymi się w rozwoju gospodarczym, przyczynia się do intensyfikacji czynników rozwoju i wzrostu konkurencyjności gmin. W ramach niniejszego działania konieczne jest skoncentrowanie wysiłków na rozwoju takich instrumentów, które w większym stopniu oddziaływać będą na wykorzystanie lokalnych zasobów, tj. lokalnej przedsiębiorczości. W tym zakresie mowa jest też o wykorzystaniu lokalnych potencjałów, związanych z położeniem i ze specyfiką gmin, w tym również potencjałów geograficznych i turystycznych, które wyróżniają Gminy Pogórza Strzyżowsko-Dynowskiego i mogą stać się atrakcyjnym obszarem dla potencjalnych odbiorców.

Przyjazna i profesjonalnie przygotowana dla przedsiębiorców i inwestorów lokalnych i zewnętrznych administracja Urzędów Gmin, wsparta przemyślaną i dobrze przeprowadzoną wspólną promocją gospodarczą gmin z innymi samorządami, powinna wpłynąć na tworzenie znakomitych warunków dla rozwoju przedsiębiorczości na obszarze Pogórza Strzyżowsko-Dynowskiego.

CEL STRATEGICZNY 1 Nowoczesna gospodarka i edukacja					
Cel operacyjny	KIERUNKI DZIAŁAŃ	OCZEKIWANE REZULTATY PLANOWANYCH DZIAŁAŃ	WSKAŹNIKI OSIĄGNIĘCIA DZIAŁAŃ	Wartość bazowa	Wartość 2030
Cel operacyjny 1.1. Rozwój potencjału edukacyjnego dzieci, młodzieży i osób dorosłych z gmin z obszaru Pogórze Strzyżowsko-Dynowskiego	<ul style="list-style-type: none"> • Modernizacja gminnej bazy oświatowej. • Modernizacja boisk przyszkolnych i sal gimnastycznych • Upowszechnienie stosowania pracy metodą eksperymentów poprzez doposażenie sal lekcyjnych i laboratoriów w pomoce naukowe i dydaktyczne • Cyfryzacja procesów edukacji poprzez większe wykorzystanie technologii informacyjno-komunikacyjnych • Rozszerzenie oferty edukacyjnej uwzględniającej kształcenie kompetencji kluczowych, rozwój kreatywności i umiejętności pracy zespołowej • Kształcenie postaw przedsiębiorczych wśród dzieci i młodzieży – współpraca szkół z terenu gminy z lokalnym biznesem, jak również rozwój szkolnych ośrodków kariery • Kształtowanie promocja postaw związanych z uczeniem się przez całe życie, korzystaniem z kształcenia ustawicznego, podnoszenia i zmiany kwalifikacji zawodowych. 	<ul style="list-style-type: none"> • poprawa jakości kształcenia w gminnych placówkach edukacyjnych, • ograniczenie problemów w nauce dotyczących uczniów gminnych placówek edukacyjnych, • poprawa atrakcyjności oferty edukacyjnej na obszarze Pogórze, • wzrost liczby uczniów w gminnych placówkach edukacyjnych, • stworzenie możliwości przekwalifikowania się dla osób mających trudności ze znalezieniem zatrudnienia, • wzrost kwalifikacji zawodowych mieszkańców, 	Liczba projektów edukacyjnych na rzecz rozwoju kompetencji kluczowych	0	0<
			Liczba inwestycji w zakresie modernizacji i rozwoju bazy oświatowej	0	0<
			Liczba środków trwałych związanych z doposażeniem obiektów edukacyjnych	0	0<
			Liczba projektów w zakresie realizacji idei Long life learning (uczenie się przez całe życie)	0	0<

Cel operacyjny 1.2. Rozwój potencjału gospodarczego gmin z obszaru Pogórza Strzyżowsko- Dynowskiego	<ul style="list-style-type: none"> • Organizacja systemu wsparcia rozwoju przedsiębiorstw i zakładania nowych podmiotów gospodarczych oraz dla rolników -zachęcenie inwestorów do tworzenia zakładów pracy na terenie gmin • Pozyskiwanie oraz przygotowywanie terenów pod inwestycje, w tym ich uzbrojenie. • Promocja potencjału gospodarczego Gmin Pogórza Strzyżowsko-Dynowskiego wobec firm świadczących usługi turystyczne • Wprowadzenie ulg i zachęt dla przedsiębiorców i osób planujących rozpocząć własną działalność gospodarczą oraz stworzenie systemu informacyjno – doradczego • Likwidacja barier w obsłudze przedsiębiorców poprzez cyfryzację obsługi klienta w Urzędach z Pogórza Strzyżowsko-Dynowskiego 	<ul style="list-style-type: none"> • wzrost atrakcyjności inwestycyjnej gminy • wzrost liczby podmiotów gospodarczych na terenie gmin, • rozwój infrastruktury umożliwiającej prowadzenie działalności gospodarczej, • spadek liczby osób bezrobotnych na terenie gmin, • wzrost atrakcyjności inwestycyjnej, • zwiększenie konkurencyjności gospodarki w regionie, • aktywizacja społeczna i zawodowa mieszkańców • zwiększenie atrakcyjności inwestycyjnej, • pobudzenie rozwoju przedsiębiorczości, • ograniczenie poziomu bezrobocia, 	Liczba powstałych nowych podmiotów gospodarczych	0	0<
			Liczba przedsiębiorców korzystających z oferowanych form wsparcia	0	0<
			Liczba rolników korzystających z oferowanych form wsparcia	0	0<
			Powierzchnia terenów przygotowanych przez inwestycje	0	0<

CEL STRATEGICZNY 2

Efektywne zarządzanie rozwojem gminy

Cel operacyjny 2.1. Wzmacnianie kapitału społecznego i zarządzanie gminą

Cel operacyjny 2.2. Promowanie przyjaznych środowisku rozwiązań w procesie produkcji rolnej, w tym rozwój rolnictwa ekologicznego

Cel operacyjny 2.3 Ochrona przyrody oraz wykorzystanie środowiska naturalnego dla rozwoju obszaru Pogórza Strzyżowsko- Dynowskiego

Administracja samorządowa w Polsce jest postrzegana przez lokalną społeczność w Polsce jako nieefektywna, zacofana i oferująca niski standard usług (długie oczekiwania na wydanie decyzji, konieczność przedstawiania zaświadczeń, brak możliwości załatwiania spraw on-line).

Zadania i przedsięwzięcia w ramach celu operacyjnego 2.1 Wzmacnianie kapitału społecznego i zarządzanie gminą stanowią odpowiedź na rosnące oczekiwania klientów względem organów administracji publicznej. W swojej treści nawiązują w szczególności do zapisów Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 roku) – przyjętej przez Radę Ministrów w dniu 14 lutego 2017 rok oraz dokumentem pn. „System zarządzania rozwojem Polski”, przyjętym przez Radę Ministrów w dniu 29 października 2018 roku, jak również zintegrowanej Strategii „Sprawne i Nowoczesne Państwo 2030 roku” (SNP), która ma doprowadzić do zwiększenia skuteczności i efektywności państwa otwartego na współpracę z obywatelami.

Przewidywane instrumenty realizacji polityki rozwoju w latach 2021-2027 warunkują konieczność zacieśnienia współpracy, skoordynowania działań podejmowanych przez samorządy, oraz podmioty prywatne i organizacje pozarządowe, w zakresie realizacji usług publicznych na rzecz mieszkańców, co pozwoli na podniesienie spójności i konkurencyjności regionów. Dotyczy to również gmin z obszaru Pogórza Strzyżowsko-Dynowskiego.

Zgodnie z powyższym, w Strategii Rozwoju Ponadlokalnego Pogórza Strzyżowsko-Dynowskiego na lata 2022-2030 zaplanowano kierunki związane z poprawą funkcjonowania administracji w zakresie podniesienia sprawności działania Urzędów, doskonalenia kwalifikacji pracowników, e-administracji oraz budowy i promocji marki gminy i powiatu.

Wielofunkcyjny rozwój terenów wiejskich polega na dywersyfikacji gospodarki wiejskiej, czyli zmianie pojmowania i traktowania terenów wiejskich, jako obszarów monofunkcyjnych, na których dominuje rolnictwo i produkcja rolnicza. Terenom tym nadawane są nowe funkcje, celem redukcji panującego tam bezrobocia oraz podniesienia estetyki i atrakcyjności społeczno-ekonomicznej, – jako miejsca do życia i pracy. Priorytetem jest poprawa sytuacji bytowej mieszkańców, dzięki rozwijaniu wielofunkcyjnych form aktywności społecznej, kulturalnej i gospodarczej (w szczególności pozarolniczej). Zgodnie z założeniami wielofunkcyjności, gospodarka obszarów wiejskich winna w znacznym stopniu opierać się na inicjatywie przedsiębiorcy wiejskiego. Wielofunkcyjny rozwój wsi uwarunkowany jest również rozwojem odpowiedniej infrastruktury, odpowiadającej na zdiagnozowane zapotrzebowanie i uwzględniającej potrzeby lokalne, jak również wykreowaniem szerokiej oferty wspierająco-doradczej dla mieszkańców (w zakresie profesjonalizacji produkcji rolniczej oraz aktywności około-

i pozarolniczej). Rozwój gospodarczy małych i średnich miast oraz terenów wiejskich stanowi jedno z najważniejszych założeń Strategią rozwoju województwa – Podkarpackie 2030. Uwzględniając wytyczne, płynące z dokumentów nadrzędnych, a także wyniki diagnozy społeczno-gospodarczej i przeprowadzonej analizy strategicznej SWOT, wielofunkcyjny rozwój terenów wiejskich uznano za priorytet rozwojowy w perspektywie 2030 roku.

Idea zrównoważonego rozwoju oznaczającego rozwój społeczno-gospodarczy w harmonii, zgodzie i przy poszanowaniu uwarunkowań środowiskowych, pozwalającego zachować zasoby przyświecała autorom i uczestnikom procesu tworzenia Strategii Rozwoju Ponadlokalnego Pogórza Strzyżowsko-Dynowskiego na lata 2022-2030.

W ramach niniejszego celu zaplanowano również racjonalizację zużycia energii, surowców i minerałów oraz wzrost wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych. Ochrona przyrody realizowana będzie także poprzez wyznaczenie i wprowadzenie do planów zagospodarowania przestrzennego wytycznych z map zagrożeń i ryzyk przyrodniczych, oraz określenie zasad właściwego gospodarowania terenami zagrożonymi przez zjawiska wynikające ze zmian klimatycznych, np. powodzią czy suszą hydrologiczną. Podstawę polityki ochrony środowiska naturalnego i dziedzictwa przyrodniczego obszaru, stanowić będzie jednak nade wszystko aktywna edukacja obywatelska w zakresie ekologii, jak również w zakresie zapobiegania i przeciwdziałania zmianom klimatycznym. Działania kierowane do dzieci i młodzieży odbywać się będą zarówno w ramach normalnego procesu edukacji od szkoły podstawowej, jak również w ramach zajęć poza normalnymi godzinami nauki. Działania takie będą się odbywać również dla osób dorosłych.

Promocja postaw proekologicznych, uwzględniających potrzebę łagodzenia redukcji emisji CO₂ i innych szkodliwych substancji, oraz zmiana dotychczasowych przyzwyczajeń osób dorosłych realizowana będzie poprzez szeroki wachlarz działań, jak np. akcje marketingowe w mediach, konkursy i kampanie społeczne i szereg innych oraz poprzez działania inwestycyjne.

CEL STRATEGICZNY 2 Efektywne zarządzanie rozwojem gminy					
Cel operacyjny	KIERUNKI DZIAŁAŃ	OCZEKIWANE REZULTATY PLANOWANYCH DZIAŁAŃ	WSKAŹNIKI OSIĄGNIĘCIA DZIAŁAŃ	Wartość bazowa	Wartość 2030
Cel operacyjny 2.1. Wzmacnianie kapitału społecznego i zarządzanie gminą	<ul style="list-style-type: none"> Wdrożenie idei e-goverment w administracji samorządowej Gmin obszary Pogórza Strzyżowsko-Dynowskiego (cyfryzacja obsługi klienta), Wysoka sprawność administracyjna, m.in. poprzez system szkoleń pracowników i wdrażanie nowoczesnych instrumentów zarządzania publicznego, a także rozwój usług elektronicznych, Wdrożenie nowoczesnych metod zarządzania administracją (np. metoda CAF – Wspólna Metoda Samooceny albo inny system zarządzania, jakością), Wdrożenie systemu zarządzania satysfakcją klienta zewnętrznego i wewnętrznego – zmiana podejścia w obsłudze klienta, Promowanie systemu wartości etycznych wśród pracowników samorządowych, przejrzystość pracy urzędu (w załatwianiu spraw i w dostępie do informacji publicznej). 	<ul style="list-style-type: none"> Wzrost kompetencji pracowników gminnych Podniesienie jakości usług publicznych, Rozwój kompetencji planistycznych, Podniesienie jakości usług publicznych, Poprawa dostępności do danych przestrzennych, 	Liczba projektów z zakresu e-administracji	0	0<
			Liczba uruchomionych e-usług	0	0<
			Liczba szkoleń	0	0<
			Liczba wdrożonych systemów zarządzania, jakością pracy administracji samorządowej	0	0<
			Odsetek klientów zadowolonych z usług Urzędów Gminy i Urzędu Miejskiego	0	0<

<p>Cel operacyjny 2.2. Promowanie przyjaznych środowisku rozwiązań w procesie produkcji rolnej, w tym rozwój rolnictwa ekologicznego</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Rozwój systemu doradztwa i wsparcia pośredniego dla przedsiębiorczości opartej na rolnictwie i turystyce wiejskiej i przyrodniczej • Wsparcie marketingu wysokiej, jakości produktów żywności regionalnej • Wspieranie rozwoju działalności pozarolniczej na terenach wiejskich 	<ul style="list-style-type: none"> • zwiększenie efektywności i dochodowości rolnictwa, • zniwelowanie barier ograniczających rozwój rolnictwa, • unowocześnienie gospodarstw rolnych, • rozwój rolnictwa ekologicznego, <ul style="list-style-type: none"> - aktywizacja producentów rolnych, - rozwój współpracy podmiotów związanych z rolnictwem. 	Liczba rolników, którzy skorzystali z oferty szkoleniowo-doradczej w zakresie kształcenia nowych kwalifikacji w zawodach nierolniczych	0	0<
			Liczba ekologicznych gospodarstw rolnych	0	0<
<p>Cel operacyjny 2.3 Ochrona przyrody oraz wykorzystanie środowiska naturalnego dla rozwoju obszaru Pogórze Strzyżowsko-Dynowskiego</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Tworzenie warunków do racjonalnego wykorzystania surowców energetycznych i realizacja inwestycji związanych z wykorzystaniem odnawialnych źródeł energii np. farmy fotowoltaiczne, instalacje prosumenckie, geotermia • Termomodernizacja budynków mieszkalnych, w tym również zastosowanie odnawialnych źródeł energii. • Poprawa stanu środowiska naturalnego poprzez wyeliminowanie pokryć dachowych i innych odpadów zawierających azbest 	<ul style="list-style-type: none"> • ograniczenie występowania negatywnych skutków dla środowiska naturalnego, • efektywniejsze zarządzanie energią. 	Liczba kampanii społecznych dot. kształtowania i promocji postaw proekologicznych oraz konieczności realizacji działań adaptacyjnych i łagodzących zmiany klimatyczne oraz im przeciwdziałania, redukcji emisji CO2 i innych szkodliwych substancji	0	0<
			Liczba instalacji OZE w domach mieszkańców i firmach	0	0<

<ul style="list-style-type: none"> • Wzrost ekologicznej świadomości mieszkańców poprzez kampanie edukacyjne i promocję postaw proekologicznych oraz uświadamiających potrzebę działań adaptacyjnych i łagodzących zmiany klimatyczne oraz im przeciwdziałania, redukcji emisji CO2 i innych szkodliwych substancji • Właściwe zagospodarowanie terenów zagrożonych powodzią i suszą hydrologiczną (udrożnienie i rozbudowa rowów melioracyjnych, wykonanie regulacji potoków i cieków wodnych budowa zbiorników małej retencji, przeciwdziałanie suszy, urządzenie i utrzymywanie terenów zieleni, zadrzewień i zakrzewień oraz parków, Nasadzenia szaty roślinnej. oraz inne działania zapobiegające i łagodzące zmiany klimatyczne) • Utworzenie stacji ładowania samochodów elektrycznych 		Liczba gospodarstw, z których usunięto azbest	0	0<
		Liczba gospodarstw i podmiotów, w których zrealizowano działania z zakresu poprawy efektywności energetycznej (w tym termomodernizacyjnych obiektów)	0	0<
		Liczba zrealizowanych działań przeciwdziałających i łagodzących zmiany klimatyczne	0	0<

CEL STRATEGICZNY 3

Wysoka jakość życia mieszkańców poprzez rozwój infrastruktury i zwiększenie ładu przestrzennego

Cel operacyjny 3.1 Rozwój infrastruktury technicznej i komunalnej, w tym poprawa efektywności energetycznej obiektów użyteczności publicznej oraz wykorzystanie zielonej energii

Cel operacyjny 3.2 Zwiększenie wewnętrznej i zewnętrznej dostępności komunikacyjnej

Cel operacyjny 3.3 Wsparcie systemu zarządzania bezpieczeństwem publicznym

Cel operacyjny 3.4 Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu i bezpieczeństwu zdrowotnemu mieszkańców.

Cel operacyjny 3.5 osiągnięcie ładu przestrzennego poprzez świadomą i aktywną politykę przestrzenną

Infrastruktura techniczna – systemy, urządzenia, sieci przesyłowe i związane z nimi obiekty, ma duże znaczenie dla mieszkańców, turystów oraz potencjalnych inwestorów. Bez zapewnienia dostępu do sieci komunalnych oraz mediów, nie ma możliwości stworzenia optymalnego miejsca do życia, jak również odpowiednich warunków dla rozwoju gospodarczego i przedsiębiorczości, tworzących miejsca pracy. Rozwój sieci wodno-kanalizacyjnej, teletechnicznej, oświetleniowej, energetycznej oraz zapewnienie ich niezawodności powoduje poczucie komfortu i bezpieczeństwa mieszkańców, a także przedsiębiorców prowadzących działalność na terenie gminy.

Jednym z najważniejszych problemów, z którymi muszą się zmierzyć samorządy gmin w perspektywie, jest konieczność zagwarantowania dostępu do bieżącej wody oraz bezpieczeństwa sanitarnego. Modernizacja i rozbudowa infrastruktury wodociągowo-kanalizacyjnej oraz budowa przydomowych oczyszczalni jest potrzebą wynikającą z podnoszenia standardów infrastrukturalnych na terenie gminy (komfort i jakość życia, pracy oraz wypoczynku), oraz zabezpieczania potrzeb w kontekście rozwoju nowych terenów mieszkaniowych, rekreacyjnych i inwestycyjnych. Ponadto, programy wspierające wymianę źródeł grzewczych na nowoczesne i ekologiczne, przyczyniają się również do ochrony jakości powietrza, ograniczając niską emisję. Tak samo konieczne są działania realizowane bezpośrednio przez Gminy, dotyczące kompleksowej termomodernizacji obiektów użyteczności publicznej, pozwalającej poprawić efektywność energetyczną obiektów stanowiących zasób komunalny. Dla zwiększenia bezpieczeństwa uczestników ruchu, zaplanowano przebudowę i rozwój, zarówno ciągów pieszych i jezdnych, jak również systemu oświetlenia ulicznego na terenie gmin, w tym przy wykorzystaniu nowych technologii, dzięki którym oświetlenie będzie mniej energochłonne i bardziej oszczędne.

Warto dodać, że istniejąca infrastruktura wodna i kanalizacyjna ulega ciągłej amortyzacji. W związku z tym konieczne jest podejmowanie działań mających na celu przeciwdziałanie jej degradacji, poprzez ponoszenie niezbędnych nakładów odtworzeniowych. Dlatego przy kierunkach interwencji założono nie tylko rozwój sieci, ale także poprawę już istniejącej.

Dostępność komunikacyjna gminy decyduje o jej atrakcyjności inwestycyjnej oraz dodatnim saldzie migracji. Budowa wysokiej wewnętrznej i zewnętrznej dostępności komunikacyjnej pomiędzy gminami obszaru Pogórza Dynowsko-Strzyżowskiego opierać się będzie m.in. na rozwoju sieci dróg lokalnych oraz współdziałaniu z innymi zarządcami dróg w zakresie modernizacji i rozbudowy sieci dróg o znaczeniu ponadlokalnym.

Rozbudowa oraz konserwacja dróg są konieczne, aby spełniały one normy i przystawały do nowych warunków społeczno-gospodarczych, takich jak zwiększony ruch, a także stymulowały rozwój terenów mieszkaniowych, nowych zakładów pracy czy ośrodków turystyki i rekreacji (zapewnienie komfortu i dobrej, jakości dojazdu do posesji oraz zakładów pracy i miejsc wypoczynku).

Niezwykle potrzebne są również nowe inwestycje w zakresie tworzenia miejsc parkingowych w szczególności przy obiektach użyteczności publicznej i turystycznych, oraz budowy ciągów pieszych i tras rowerowych o charakterze komunikacyjnym i turystycznym. W szczególności ścieżki rowerowe jako alternatywne korytarze transportowe, jak również rozwiązania typu park&ride mają istotne znaczenie dla rozwoju komunikacji w kontekście konieczności redukcji emisji CO₂ i przejścia na gospodarkę niskoemisyjną.

Ważne również są nakłady na budownictwo mieszkaniowe a także zwiększenie i modernizacja gminnego zasobu mieszkaniowego, aby zapobiec migracji młodych ludzi do miast.

Jednym z priorytetów pozostaje organizacja nowoczesnego, sprawnego i przyjaznego pasażerom transportu zbiorowego, w szczególności w zakresie organizacji połączeń komunikacyjnych z poszczególnych miejscowości na terenie gmin jak i również pomiędzy gminami obszary Pogórza Strzyżowsko-Dynowskiego, by ułatwić załatwienie spraw urzędowych i dostęp do usług zdrowotnych.

Zapewnienie wysokiego poczucia bezpieczeństwa publicznego wymaga szerokiej i kompleksowej współpracy wszystkich służb publicznych i odbywać się powinno na różnych płaszczyznach życia mieszkańców.

Podstawą do zapewnienia wysokiej, jakości życia mieszkańców jest stworzenie atrakcyjnej przestrzeni do życia, pracy i wypoczynku. Ład przestrzenny uwzględnia, bowiem w uporządkowanych relacjach wszelkie uwarunkowania i wymagania funkcjonalne, społeczno-gospodarcze, środowiskowe, kulturowe oraz kompozycyjno-estetyczne. Dlatego też, stanowi on niezbędny element zrównoważonego rozwoju.

Jednym z instrumentów wspierających utrzymania porządku i ładu publicznego będzie rozwój systemów bezpieczeństwa. Celem zmniejszenia prawdopodobieństwa występowania niepożądanych sytuacji, zniechęcenia przed atakami wandalizmu i przestępstwami, monitoringiem wizyjnym objęte zostaną strategiczne miejsca na terenie gmin obszaru Pogórza Strzyżowsko-Dynowskiego, w tym budynki użyteczności publicznej i kulturalno-oświatowe. Monitoring, a w konsekwencji szybsze reagowanie służb bezpieczeństwa i większa wykrywalność sprawców, wzmocni poczucie bezpieczeństwa mieszkańców gmin.

Ponadto, zaplanowano działania wspierające Ochotnicze Straże Pożarne i Powiatową Państwową Straż Pożarną – w zakresie modernizacji remiz oraz wyposażenia w nowoczesny, spełniający wszelkie wymagania i normy sprzęt ratowniczy, co przysłuży się, jakości i szybkości interwencji straży, zarówno w przypadku pożarów, jak i powodzi oraz innych zdarzeń.

Priorytet stanowi również poprawa bezpieczeństwa w ruchu drogowym – m.in. poprzez edukację zwiększającą bezpieczeństwo i program bezpieczeństwa na drogach przebiegających przez Gminy, szczególnie w miejscach najbardziej niebezpiecznych.

Powyższe przedsięwzięcia pomogą kreować wizerunek obszaru Pogórza Strzyżowsko-Dynowskiego, jako miejsca bezpiecznego oraz przyjaznego do życia i pracy.

Głównym zadaniem działań w ramach rozwoju sprzyjającemu włączeniu społecznemu i bezpieczeństwu zdrowotnemu mieszkańców Pogórza Strzyżowsko – Dynowskiego będzie odpowiednia polityka zdrowotna.

Polityka w zakresie zdrowia, realizowana będzie poprzez zapewnienie wszystkim mieszkańcom dostępu do opieki medycznej o wysokim standardzie usług – doskonalenie bazy infrastrukturalnej, wyposażenia oraz standardu obsługi w placówkach zdrowia, organizowanie i wspieranie akcji oraz programów profilaktycznych, badań i konsultacji medycznych dla mieszkańców gmin, jak również poprzez kształtowanie, promocję właściwych postaw i aktywną edukację na rzecz zdrowego stylu życia.

Osoby wykluczone społecznie bądź zagrożone wykluczeniem, wymagają najczęściej kompleksowego wsparcia, by zwiększyć ich szanse na rynku pracy. Konieczne w tym względzie jest projektowanie wsparcia ukierunkowanego przede wszystkim na rozwój umiejętności funkcjonowania w społeczeństwie i samodzielności. Dla prawidłowej realizacji powyższych zamierzeń, niezbędne jest rozwijanie form aktywnej integracji i poprawa skuteczności funkcjonowania instytucji pomocy społecznej w gminach.

Strategia Rozwoju postępowania w obszarze bezpieczeństwa społecznego opierać się będzie natomiast na aktywnej, racjonalnej, adekwatnej do potrzeb i nowoczesnej polityce społecznej. Realizowane działania służyć będą przeciwdziałaniu wykluczeniu oraz wyłączeniu społecznemu różnych grup zmarginalizowanych bądź zagrożonych marginalizacją, wzmacnianiu lub odzyskiwaniu zdolności do funkcjonowania w społeczeństwie rodzin, dzieci i młodzieży.

W dłuższej perspektywie, takie działania winno doprowadzić do ekonomicznego usamodzielnienia mieszkańców, a tym samym zmniejszenia obciążeń budżetu Gmin Pogórza Strzyżowsko-Dynowskiego z tytułu transferów socjalnych. Zapobieganie występowaniu oraz niwelowanie przejawów wykluczenia dotyczyć będzie także osób niepełnosprawnych i starszych (zbudowanie oferty specjalistycznych usług adresowanych dla grupy seniorów, w tym rozwój różnych form wsparcia). By sprostać nowym wyzwaniom konieczne będzie wprowadzenie innowacyjnych rozwiązań w celu identyfikacji i łagodzenia problemów społecznych na terenie gmin, np. wykorzystywanie mechanizmów ekonomii społecznej.

CEL STRATEGICZNY 3 Wysoka jakość życia mieszkańców					
Cel operacyjny	KIERUNKI DZIAŁAŃ	OCZEKIWANE REZULTATY PLANOWANYCH DZIAŁAŃ	WSKAŹNIKI OSIĄGNIĘCIA DZIAŁAŃ	Wartość bazowa	Wartość 2030
Cel operacyjny 3.1 Rozwój infrastruktury technicznej i komunalnej, w tym poprawa efektywności energetycznej obiektów użyteczności publicznej oraz wykorzystanie zielonej energii	<ul style="list-style-type: none"> Rozwój i poprawa infrastruktury wodociągowej i kanalizacyjnej, w tym: - Budowa kanalizacji i sieci wodociągowej oraz modernizacja sieci istniejących. - Modernizacja oczyszczalni ścieków i przepompowni ścieków położonych na terenie Gmin Obszaru. - Stały monitoring urządzeń wodno – kanalizacyjnych. Poprawa efektywności energetycznej budynków użyteczności publicznej, w tym również zastosowanie odnawialnych źródeł energii. Zwiększenie stosowania Odnawialnych Źródeł Energii na terenie Obszaru Rozwój społeczeństwa informacyjnego poprzez poprawę dostępu do Internetu szerokopasmowego, likwidację białych plam i zjawiska wykluczenia cyfrowego e-Inclusion, w tym rozwój sieci światłowodowej w każdej miejscowości Przebudowa i rozwój systemu oświetlenia ulicznego oraz budowa i modernizacja chodników. Rozbudowa sieci gazowniczej w miejscowościach, w których będzie to możliwe 	<ul style="list-style-type: none"> rozwój sieci wodociągowej i kanalizacyjnej oraz polepszenie jakości sieci już istniejącej, polepszenie jakości środowiska wodnego dzięki zmniejszeniu niekontrolowanego odpływu ścieków, rozwój sieci gazowej, zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii, 	Korzystający z sieci wodociągowej w ludności ogółem	0	0<
			Korzystający z sieci kanalizacyjnej w ludności ogółem	0	0<
			Korzystający z sieci gazowej w ludności ogółem	0	0<
			Liczba inwestycji publicznych i niepublicznych w zakresie OZE	0	0<
			Liczba obiektów użyteczności publicznej o zwiększonej efektywności energetycznej	0	0<

	<ul style="list-style-type: none"> Niwelacja barier architektonicznych dla osób niepełnosprawnych i starszych, w szczególności budynkach użyteczności publicznych, Inwestycje w budownictwo mieszkaniowe, by zapobiec migracji młodych mieszkańców do miast, Zwiększanie i modernizacja gminnego zasobu lokalowego. 		Liczba obiektów mieszkalnych o zwiększonej efektywności energetycznej	0	0<
			Wartość nakładów na budownictwo mieszkaniowe i modernizację zasobu mieszkaniowego	0	0<
Cel operacyjny 3.2 Zwiększenie wewnętrznej i zewnętrznej dostępności komunikacyjnej	<ul style="list-style-type: none"> Rozwój i poprawa stanu gminnej i powiatowej infrastruktury drogowej, w tym modernizacja istniejących dróg i budowa nowych, Zwiększenie zewnętrznej dostępności komunikacyjnej gmin obszaru poprzez współpracę z innymi zarządcami dróg, Współpraca w zakresie transportu zbiorowego na terenie gmin z obszaru Pogórza Strzyżowsko-Dynowskiego, Tworzenie nowych miejsc parkingowych, Tworzenie nowych dróg rowerowych jako alternatywnych korytarzy transportowych oraz infrastruktury park & ride, Montaż koszy na śmieci, ławek w ogólnodostępnych miejscach tj. parki, alejki itp. 	<ul style="list-style-type: none"> zwiększenie wewnętrznej dostępności komunikacyjnej, poprawa stanu siatki drogowej na obszarze gminy, zmniejszenie ryzyka wystąpienia wypadków drogowych z udziałem pieszych, integracja mieszkańców z różnych części Gminy dzięki usprawnieniu komunikacji, zachęcenie mieszkańców do korzystania z transportu rowerowego, zwiększenie ilości miejsc parkingowych na terenie gminy, 	Liczba miejsc parkingowych na terenie gmin	0	0<
			Wartość środków publicznych, przeznaczonych na rozwój i poprawę stanu gminnej i powiatowej infrastruktury drogowej na terenie gmin obszaru	0	0<
			Wartość środków publicznych, przeznaczonych na rozwój sieci dróg rowerowych na terenie gmin	0	0<
			Powstanie innych rozwiązań komunikacyjnych na terenie Gmin	0	0<

		<ul style="list-style-type: none"> • zmniejszenie emisji zanieczyszczeń i CO2 do atmosfery związanej z tzw. emisją liniową. 			
Cel operacyjny 3.3 Wsparcie systemu zarządzania bezpieczeństwem publicznym	<ul style="list-style-type: none"> • Monitoring strategicznych miejsc na terenie gmin obszaru. • Wspieranie Ochotniczych Straży Pożarnej i Powiatowej Państwowej Straży Pożarnej w zakresie doposażenia poszczególnych jednostek w nowoczesny i wydajny sprzęt, jak również budowa nowych oraz modernizacja istniejących remiz strażackich. Ponadto realizacja działań związanych z utrzymaniem, wyszkoleniem i zapewnieniem gotowości bojowej OSP i PPSP • Wzmocnienie bezpieczeństwa publicznego poprzez edukację zwiększającą bezpieczeństwo. Program bezpieczeństwa dzieci i młodzieży na drogach przebiegających przez Gminy 	<ul style="list-style-type: none"> • zapewnienie bezpieczeństwa mieszkańcom w stanach kryzysowych, • zabezpieczenie Gminy przed negatywnymi skutkami zagrożeń wywołanych czynnikami naturalnymi, • zwiększenie świadomości w zakresie bezpiecznych zachowań wobec zagrożeń. 	Liczba zniszczeń mienia publicznego	0	0<
			Wartość inwestycji w zakresie bezpieczeństwa powodziowego / przeciwpożarowego i in.	0	0<
			Liczba akcji edukacyjnych dla dzieci i młodzieży dotyczących bezpieczeństwa na drogach	0	0<
			Liczba zakupionych środków trwałych na rzecz OSP	0	0<
			Liczba działań innego rodzaju na rzecz utrzymania i poprawy zdolności bojowej OSP	0	0<
Cel operacyjny 3.4 Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu i bezpieczeństwu zdrowotnemu mieszkańców.	<ul style="list-style-type: none"> • Wprowadzenie nowych rozwiązań w celu identyfikacji i łagodzenia problemów społecznych na terenie gminy. • Programy aktywnej integracji realizowane przez ośrodki pomocy społecznej • Programy aktywnej integracji realizowane przez inne podmioty 	<ul style="list-style-type: none"> • poszerzenie usług ogólnodostępnego wsparcia dla osób ze szczególnymi potrzebami, • zwiększenie i polepszenie dostępu wsparcia form usług opiekuńczych, 	Liczba osób korzystających ze wsparcia w ramach pomocy społecznej	0	0<

<ul style="list-style-type: none"> • Organizowanie i wspieranie różnorodnych form pomocy społecznej, w tym świetlic socjoterapeutycznych, oddziałów dziennych, ośrodków wsparcia czy warsztatów terapii zajęciowej. • Działania na rzecz wyrównywania szans osób niepełnosprawnych • Utworzenie domu dziennego pobytu dla seniorów, w tym również pakiety działań aktywizacyjno-integracyjnych dla osób starszych • Poszerzenie pakietu istniejących usług medycznych • Aktywna edukacja na rzecz zdrowego stylu życia. • Doskonalenie stanu technicznego bazy lokalowej i infrastrukturalnej w placówkach podstawowej opieki zdrowotnej, w tym: budowa nowych placówek medycznych oraz modernizacja istniejących • Dostosowanie placówek edukacyjnych do potrzeb dzieci i młodzieży niepełnosprawnej • Stworzenie infrastruktury opieki dla najmłodszych – utworzenie żłobków 	<ul style="list-style-type: none"> • zmniejszenie liczby osób zagrożonych wykluczeniem społecznym – integracja mieszkańców, • poprawa funkcjonowania rodzin w trudnej sytuacji życiowej i materialnej, • ograniczenie skali problemów społecznych występujących na obszarze Gmin. • ograniczenie barier w zakresie dostępności architektonicznej, cyfrowej i informacyjno-komunikacyjnej dla osób ze szczególnymi potrzebami, • ograniczenie skali problemów społecznych występujących na obszarze Gmin. 	Wartość inwestycji z zakresu infrastruktury społeczno-zdrowotnej, w tym na infrastrukturę medyczną, opiekuńczo-wychowawczą, oświatową	0	0<
		Liczba akcji profilaktycznych	0	0<
		Liczba mieszkań socjalnych oddanych do użytku	0	0<

<p>Cel operacyjny 3.5 Osiągnięcie ładu przestrzennego poprzez świadomą i aktywną politykę przestrzenną</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Sukcesywne sporządzanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego w celu objęcia nimi jak największego obszaru; • Zmiana obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego pod kątem dopracowania zapisów; • Monitoring i kontrola terenów objętych miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego pod kątem zgodności z zapisami uchwał planistycznych; • Podjęcie uchwały krajobrazowej i kontrola legalności istniejących reklam; • Opracowanie wewnętrznego dokumentu określającego standardy urbanistyczne na terenie obszarów Mieście; 	<ul style="list-style-type: none"> • rozwój zabudowy mieszkaniowej z zachowaniem ładu przestrzennego, • opracowane planu budowy infrastruktury (sieć wodociągowa, sieć kanalizacyjna, sieć gazowa, drogi) na tych terenach, stanowiącego podstawę do planowania inwestycji w sektorze mieszkaniowym • ochrona krajobrazu i poprawa estetyki poprzez stosowanie jednolitych standardów urbanistycznych oraz uporządkowanej polityki w zakresie reklam, zwłaszcza na terenach rekreacyjnych, • 	<p>stopień pokrycia MPZP powierzchni obszaru (%),</p>	0	0<
			<p>liczba zmienionych MPZP (szt.),</p>	0	0<
			<p>liczba przeprowadzonych kontroli pod kątem zgodności z zapisami uchwał planistycznych (szt.),</p>	0	0<

			liczba przeprowadzonych kontroli legalności reklam (szt.),	0	0<
			stopień realizacji opracowania standardów urbanistycznych (%),	0	0<

CEL STRATEGICZNY 4

Turystyka, rekreacja i oferta czasu wolnego

Cel operacyjny 4.1 Zachowanie dziedzictwa kulturowego w gminach z obszaru Pogórza Strzyżowsko-Dynowskiego

Cel operacyjny 4.2 Rozwój turystyki

Cel operacyjny 4.3 Rozwój oferty kulturalnej i rekreacyjno-sportowej

Cel operacyjny 4.4 Wzmocnienie promocji i zwiększenie popytu na turystykę, kulturę i rekreację

Ochrona przestrzeni i dziedzictwa kulturowego stanowi istotne wyzwanie dla Gmin Pogórza Strzyżowsko-Dynowskiego w perspektywie 2030 roku. Zgodnie z nowym podejściem do zarządzania kulturą, zasobami dziedzictwa kulturowego oraz przyrodniczego, zaprojektowane działania służyć będą kompleksowej ochronie i zachowaniu dziedzictwa (m.in. zabiegi konserwatorskie i modernizacyjne, rewaloryzacja dziedzictwa, kultywowanie tradycji, wspieranie folkloru i sztuki ludowej, zachowanie walorów i zasobów przyrodniczych), ale również generowaniu impulsów do dalszego jego rozwoju, np. poprzez nadawanie zabytkom nowych funkcji.

Współdziałanie władz samorządowych, sąsiednich gmin i powiatu, sektora biznesu, instytucji kultury, środowisk artystycznych i twórczych, służb konserwatorskich oraz innych odpowiedzialnych podmiotów pozwoli na wzmocnienie podejmowanych działań i bardziej racjonalne wydatkowanie środków, a także możliwość uzyskania dodatkowych korzyści przez partnerów na różnych etapach realizacji wspólnych przedsięwzięć (komplementarność i synergia).

Ważną szansą rozwojową gmin Pogórza Strzyżowsko-Dynowskiego jest wykorzystanie bogactwa walorów przyrodniczych i kulturowych, dla podniesienia atrakcyjności rekreacyjno-wypoczynkowej gmin.

Rozwój turystyki usług czasu wolnego, możliwy będzie m.in. dzięki wsparciu dla rozwoju i modernizacji infrastruktury turystycznej oraz okołoturystycznej na terenie gminy. Zaplanowano przedsięwzięcia, mające na celu stworzenie oferty dla turystyki aktywnej – m.in. rozwój systemu ścieżek pieszych i rowerowych, prezentujących najciekawsze i najbardziej wartościowe miejsca pod względem krajobrazowym, historycznym, kulturowym czy przyrodniczym.

Ważną będzie także współpraca pomiędzy sąsiednimi JST w zakresie budowania spójnej i komplementarnej oferty.

Jednym z większych wyzwań gmin Pogórza Strzyżowsko-Dynowskiego w perspektywie 2022-2030, jest rozwój oferty kulturalnej i rekreacyjno-sportowej, skierowanej zarówno do mieszkańców jak i osób, odwiedzających gminę, w tym również mieszkańców całego regionu podkarpackiego i spoza niego, którzy aktywnie korzystają z obszaru gmin Pogórza Strzyżowsko-Dynowskiego w celach rekreacyjnych. Oferta powyższa powinna być urozmaicona, dostosowana do potrzeb społecznych, konkurencyjna w stosunku do innych możliwości zagospodarowania czasu wolnego oraz rozwijająca, a katalog przedsięwzięć realizacyjnych otwarty.

Ofertę kulturalno-rozrywkową winno się budować wokół imprez o charakterze ponadlokalnym, bazujących na tradycji i specyfice gmin Pogórza Strzyżowsko-Dynowskiego oraz we współpracy z zewnętrznymi organizatorami imprez kulturalnych i sportowych, jak również w oparciu o własną bazę kulturalną, w tym w oparciu o silną i nowoczesną instytucję kultury.

Historia, tradycje, folklor zobowiązuje władze, ale i każdego mieszkańca do ochrony i pielęgnowania lokalnych i regionalnych wartości kulturowych.

Dla rozwijania talentów sportowych, utrzymania kondycji, sprawności, dobrego stanu zdrowia mieszkańców, ważnym jest stwarzanie odpowiednich warunków dla aktywności rekreacyjno-sportowej.

Wyzwaniem pozostaje aktywizacja oraz edukacja obywatelska i kulturalna, w szczególności dzieci i młodzieży, jak również upowszechnianie kultury fizycznej, co pozwoli na ich wszechstronny rozwój oraz podniesienie potencjału intelektualnego i społecznego.

Skuteczność wykorzystania naturalnych potencjałów gmin Pogórza Strzyżowsko-Dynowskiego znajdująca odzwierciedlenie w poziomie popytu na turystykę i rekreację, zależeć będzie w głównej mierze od stworzenia sprawnego i profesjonalnego systemu promocji gminy, kształtującego wizerunek gminy, jako miejsca oferującego bogatą i różnorodną ofertę spędzania czasu wolnego.

CEL STRATEGICZNY 4 Turystyka, rekreacja i oferta czasu wolnego					
Cel operacyjny	KIERUNKI DZIAŁAŃ	OCZEKIWANE REZULTATY PLANOWANYCH DZIAŁAŃ	WSKAŹNIKI OSIĄGNIĘCIA DZIAŁAŃ	Wartość bazowa	Wartość 2030
Cel operacyjny 4.1 Zachowanie dziedzictwa kulturowego w gminach z obszaru Pogórza Strzyżowsko-Dynowskiego	<ul style="list-style-type: none"> Rewitalizacja przestrzeni i obiektów stanowiących dziedzictwo kulturowe gmin Pogórza Strzyżowsko-Dynowskiego (obiekty zabytkowe), Organizacja wydarzeń kulturalnych, bazujących na obrzędach i zwyczajach wiejskich oraz na produkcji rolnej, 	<ul style="list-style-type: none"> zwiększenie atrakcyjności i poprawa dostępności do oferty kulturalnej, wzrost tożsamości lokalnej, usprawnienie funkcjonowania gminnych jednostek kulturalnych, wzrost tożsamości lokalnej, zwiększenie uczestnictwa w przedsięwzięciach kulturalnych na terenie gminy, rozszerzenie oferty usług kulturalnych. 	Liczba inwestycji w zakresie ochrony dziedzictwa	0	0<
			Liczba wydarzeń kulturalnych	0	0<
Cel operacyjny 4.2 Rozwój turystyki	<ul style="list-style-type: none"> Rozwój aktywnego wypoczynku i zwiększenie potencjału turystycznego gmin m.in. poprzez rozbudowę rekreacyjno-turystycznych ścieżek rowerowych oraz szlaków turystycznych. Budowa i modernizacja kompleksów turystycznych 	<ul style="list-style-type: none"> rozwój różnych form agroturystyki, <ul style="list-style-type: none"> - zwiększenie liczby miejsc noclegowych, - rozwój i wzrost jakości produktów regionalnych. 	Długość rowerowych tras turystycznych na terenie gmin	0	0<
			Liczba imprez i wydarzeń o charakterze turystycznym	0	0<

	<ul style="list-style-type: none"> Organizacja wydarzeń kulturalnych, bazujących na zwyczajach wiejskich oraz na produkcji rolnej, Utworzenie miejsc parkingowych dla kamperów. 		Wartość inwestycji w infrastrukturę turystyczną	0	0<
Cel operacyjny 4.3 Rozwój oferty kulturalnej i rekreacyjno-sportowej	<ul style="list-style-type: none"> Organizacja imprez o charakterze ponadlokalnym Rozwój infrastruktury sportowo-rekreacyjnej na terenie gmin Rozwój oferty sportowo-rekreacyjnej i kulturalnej m.in. poprzez rozbudowę, modernizację infrastruktury oraz doposażenie obiektów (w tym istniejących placów zabaw, miejsc sportowo-rekreacyjnych, sal/świetlic wiejskich, siłownie napowietrzne, boiska wielofunkcyjne) oraz właściwe wykorzystanie obiektów już istniejących Modernizacja, remont i doposażenie świetlic wiejskich (w zakresie świadczenia usług kulturalnych) Wspieranie i rozwój inicjatyw społeczno-kulturalnych służących integracji mieszkańców gmin 	<ul style="list-style-type: none"> utworzenie nowych produktów kulturowych i turystycznych, rozwój oferty spędzania wolnego czasu dla dzieci i młodzieży. kultury fizycznej i sportu wśród mieszkańców, rozwój oferty spędzenia wolnego czasu, zwiększenie zainteresowania ofertą sportową i rekreacyjną, wzrost dostępności urzędzeń dla aktywności ruchowej, utworzenie szlaków rowerowych, zwiększenie liczby osób ćwiczących. 	Wartość środków publicznych przeznaczonych na stworzenie bazy infrastrukturalnej dla usług kulturalnych i rekreacyjno - sportowych	0	0<
			Liczba uczestników imprez o charakterze ponadlokalnym	0	0<
Cel operacyjny 4.4 Wzmocnienie promocji i zwiększenie popytu na turystykę, kulturę i rekreację	<ul style="list-style-type: none"> Poprawa dostępu do informacji o obiektach turystycznych gmin Pogórza Strzyżowsko-Dynowskiego poprzez m.in. oznakowanie miejsc turystycznych 	<ul style="list-style-type: none"> Zwiększenie kampanii promocyjnych zacieśnianie współpracy pomiędzy samorządami, 	Wartość środków publicznych przeznaczonych na promocję turystyki, kultury i rekreacji	0	0<

	<p>stosowanie elementów wizualizacji na portalach gmin. Publikacje i akcje promocyjne</p> <ul style="list-style-type: none"> • Współpraca z mediami lokalnymi i regionalnymi w zakresie promocji czasu wolnego, markowych produktów turystycznych i wydarzeń kulturalnych. • Intensywne działania promocyjne, w zakresie promocji kulturalnej i tożsamości lokalnej 	<ul style="list-style-type: none"> • wzmocnienie pozycji gmin w regionie, 			
--	---	--	--	--	--

Kierunki interwencji rozwoju obszaru:

W zakresie infrastruktury technicznej:

- Poprawa infrastruktury drogowej (dróg, chodników, ścieżek rowerowych, oświetlenia, parkingów) przyczyni się do zwiększenia mobilności i bezpieczeństwa mieszkańców, jak również zwiększy atrakcyjność turystyczną gmin obszaru Pogórza Strzyżowsko-Dynowskiego.
- Wraz z rozwojem gospodarczym, gminy muszą zapewnić mieszkańcom najważniejsze potrzeby, w tym m.in. związane z mieszkalnictwem i z dostępem do podstawowych potrzeb. Gminy porozumienia zaplanowały realizację inwestycji związanych z gospodarką wodno-ściekową.

W zakresie środowiska:

- W gminach obszaru Pogórza Strzyżowsko-Dynowskiego będą realizowane działania w celu ochrony środowiska i niskoemisyjności (m.in. termomodernizacja, wymiana pieców, ochrona bioróżnorodności). W ramach zadań środowiskowych można jeszcze wyróżnić: budowę instalacji fotowoltaicznej, wymianę na energooszczędne oświetlenie uliczne, wykonanie melioracji, zbiorników retencyjnych i udrożnienie cieków wodnych.

W zakresie infrastruktury społecznej:

- Ważnymi inwestycjami w obszarze społecznym będzie tworzenie warunków do rozwoju dostępu do specjalistycznych usług medycznych.

W zakresie turystyki i sportu:

- Nadanie obszarom i obiektom nowych funkcji społecznych, integracyjnych i edukacyjnych oraz zwiększenie dostępności infrastrukturalnej dla osób z niepełnosprawnościami i osób starszych. Poprzez zagospodarowanie przestrzeni publicznej gminy obszaru Pogórza Strzyżowsko-Dynowskiego poszerzą ofertę turystyczną, rekreacyjną i sportową dla mieszkańców.
- Na terenie gmin powstaną nowe miejsca wypoczynku i rekreacji, które zwiększą atrakcyjność turystyczną gmin. Jednym z głównych planów związanych z rozwojem turystyki i sportu w gminach jest dalszy rozwój obiektów sportowych, budowa nowych obiektów sportowych, tworzenie szlaków i tras rowerowych, miejsc wypoczynku.

W zakresie gospodarki:

- Ważnym kierunkiem rozwoju gmin obszaru Pogórza Strzyżowsko-Dynowskiego jest stworzenie dobrych warunków prowadzenia działalności gospodarczej, m.in. poprzez prowadzenie działań rozwojowych dla inicjatyw gospodarczych oraz dialog społeczny z przedsiębiorcami.

Kierunki działań będą realizowane przez gminy i powiat obszaru Pogórza Strzyżowsko-Dynowskiego

za pośrednictwem:

- Urzędu Gminy we Frysztaku,
- Urzędu Miejskiego w Strzyżowie,
- Urzędu Gminy w Wiśniowej,
- Urzędu Gminy w Wojaszówce,
- Starostwa Powiatowego w Strzyżowie,

- Gminnych Ośrodków Pomocy Społecznej,
- Służb dbających o bezpieczeństwo mieszkańców (policja, ochotnicza straż pożarna),
- Szkół, przedszkoli,
- Organizacji pozarządowych,
- Przedsiębiorców.

ROZDZIAŁ 6

KLUCZOWE DZIAŁANIA - PROJEKTY STRATEGICZNE

Proces definiowania projektów pozwolił przejść od fazy diagnostycznej (jakimi potencjałami dysponuje partnerstwo i z jakimi wyzwaniem musi się zmierzyć) do opisu ogólnych założeń projektów (jakie działania należy podjąć). Proces ten przeprowadzony został w kilku etapach:

1. **Refleksja na temat problemów, potrzeb i potencjałów**, która prowadzona była (głównie) w fazie diagnostycznej. Informacje w tym zakresie pozyskiwane były poprzez spotkania strategiczne z przedstawicielami samorządów oraz konsultacje *Diagnozy strategicznej*. Powyższe formy interakcji z mieszkańcami pozwoliły na określenie dziedzin wymagających podjęcia szczególnej interwencji oraz zidentyfikowanie konkretnych (choć jeszcze bardzo ogólnych) pomysłów realizacyjnych.
2. **Zgłaszanie wstępnych propozycji projektowych** przez członków Zespołu Operacyjnego. Wstępne propozycje formułowane były na podstawie przeprowadzonej diagnozy oraz wiedzy i doświadczenia członków Rady Porozumienia i Zespołu Operacyjnego.
3. **Analiza i ocena wstępnych propozycji projektowych** pod kątem zgodności z kryteriami oceny projektów strategicznych, a następnie propozycja dokonania uzupełnień i/lub grupowania w zintegrowane wiązki (koncepty projektowe);

Kryteria oceny projektu strategicznego:

- czy projekt jest **partnerski**? tzn. realizowany **wspólnie** przez uczestników porozumienia lub wytwarzający wspólny rezultat dla całego Partnerstwa,
- czy projekt jest **zintegrowany**? tzn. rozwiązuje **szerszy zakres** problemów, wykorzystując szerszy zakres potencjałów, odpowiadających na potrzeby różnych grup osób,
- czy projekt **oddziałuje ponadlokalnie**? tzn. ma wpływ na rozwój **więcej niż jednej** gminy,
- czy projekt jest zgodny z **celami strategicznymi**? tzn. czy projekt **wpisuje się** w cele strategiczne oraz łączy przynajmniej dwa z czterech **wymiarów** (gospodarczy, społeczny, środowiskowy, przestrzenny),
- czy projekt jest **komplementarny**? tzn. wykazuje **powiązanie** z innymi projektami w ramach tworzonej *Strategii* (spójność) oraz innymi przesądzonymi projektami na obszarze partnerstwa
-

Kryteria dodatkowe projektu strategicznego:

KRYTERIA DODATKOWE	
Jakość usług	Projekt powinien poprawiać jakość świadczonych usług na obszarze więcej niż jednej gminy
Wpływ finansowy	Projekt powinien przyczyniać się do obniżenia kosztów świadczenia usług publicznych lub zwiększać przychody gmin Partnerstwa
Projekt mieszany	Projekt powinien łączyć w sobie działania inwestycyjne i nie inwestycyjne (tzw. twarde i miękkie)

Projekt mieszany	Projekt powinien łączyć w sobie zróżnicowane zakresy przedmiotowe
------------------	---

4. **Omówienie koncepcji projektowych z interesariuszami** podczas warsztatów tematycznych. W wyniku dyskusji koncepcje projektowe podlegały uzupełnieniu, przeformułowaniu, pojawiły się również propozycje nowych projektów;
5. **Wstępne opracowanie przedsięwzięć** odbywało się w sposób iteracyjny w ramach utworzonych Zespołu Operacyjnego i miało na celu ich rozwinięcie merytoryczne (celowość, potrzeba realizacji, oczekiwane rezultaty, możliwości zaangażowania poszczególnych partnerów). Na tym etapie dokonywano łączenia koncepcji projektowych oraz niewielkich modyfikacji pierwotnych założeń niektórych z nich. Etap ten znalazł odzwierciedlenie w liście potrzeb stanowiącej podsumowanie *Diagnozy strategicznej*.
6. **Ponowna ocena tak przygotowanych przedsięwzięć**, której efektem było pogrupowanie na projekty strategiczne oraz projekty uzupełniające. Ostateczna wersja listy projektów została przyjęta przez Radę Porozumienia. Jednocześnie w ramach systemu zarządzania *Strategią* przyjęto zasady **aktualizacji listy projektów** (strategicznych oraz uzupełniających), wynikające z procesu wyłaniania projektów partnerskich oraz weryfikacji obecnych założeń wskazanych w Strategii.

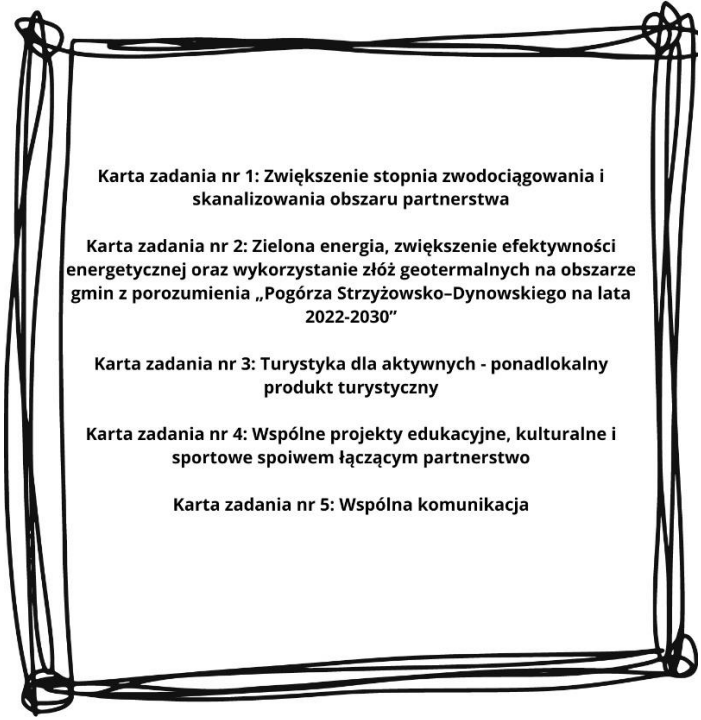
6.1 Projekty strategiczne

Projekty strategiczne to **kompleksowe działania mające na celu realizację założonych celów strategicznych**, kluczowe z punktu widzenia całego Partnerstwa i dotyczące szerokiego obszaru wyzwań. Kompletny zakres warunków (kryteriów) niezbędnych do spełnienia został opisany w poprzednim podrozdziale.

Warto jedynie dodać, że realizacja poszczególnych działań ujętych w *Strategii* będzie uwzględniać rozwiązania:

- sprzyjające ochronie środowiska, ograniczaniu wpływu zmian klimatu;
- usprawniające dostęp osobom z niepełnosprawnościami;
- zapewniające równy dostęp do efektów projektów różnym grupom społecznym.

W wyniku opisanego procesu wyboru strategicznego przygotowane zostały propozycje pięciu kart zadań projektów strategicznych oraz trzech projektów uzupełniających, spełniających wymagane warunki projektu partnerskiego, zintegrowanego i komplementarnego, będących jednocześnie najbardziej kompleksową odpowiedzią na zidentyfikowane w ramach diagnozy potrzeby i wyzwania oraz realizujące wypracowane cele strategiczne. Projekty te, zgodnie z ustaleniami dokonany podczas warsztatów, realizowane będą w każdej z gmin, wchodzących w skład Obszaru Funkcjonalnego „Pogórza Strzyżowsko-Dynowskiego”, przyczyniając się do realizacji Wizji Rozwoju, która została określona w niniejszej Strategii.

Karta zadania nr 1: Zwiększenie stopnia zwodociągowania i
skanalizowania obszaru partnerstwa

Karta zadania nr 2: Zielona energia, zwiększenie efektywności
energetycznej oraz wykorzystanie złóż geotermalnych na obszarze
gmin z porozumienia „Pogórza Strzyżowsko-Dynowskiego na lata
2022-2030”

Karta zadania nr 3: Turystyka dla aktywnych - ponadlokalny
produkt turystyczny

Karta zadania nr 4: Wspólne projekty edukacyjne, kulturalne i
sportowe spoiwem łączącym partnerstwo

Karta zadania nr 5: Wspólna komunikacja

Lp.	Nazwa przedsięwzięcia i zakres	Okres realizacji	Szacunkowa wartość inwestycji w zł	Źródła finansowania	Cel operacyjny (oznaczenie)
Projekty strategiczne					
Karta zadania 1	Zwiększenie stopnia zwodociągowania i skanalizowania obszaru partnerstwa	2022-2030	250 000 000,00	Fundusze europejskie i regionalne, Krajowy Plan Odbudowy, Polski Ład	3.1
Karta zadania 2	Zielona energia, zwiększenie efektywności energetycznej oraz wykorzystanie złóż geotermalnych na obszarze gmin z porozumienia „Pogórza Strzyżowsko–Dynowskiego na lata 2022-2030”	2022-2030	220 000 000,00	Fundusze europejskie i regionalne, Krajowy Plan Odbudowy, Polski Ład	2.3
Karta zadania 3	Turystyka dla aktywnych - ponadlokalny produkt turystyczny	2022-2030	100 000 000,00	Fundusze europejskie i regionalne, Krajowy Plan Odbudowy, Polski Ład	4.2 4.4
Karta zadania 4	Wspólne projekty edukacyjne, kulturalne i sportowe spoiwem łączącym partnerstwo	2022-2030	70 000 000,00	Fundusze europejskie i regionalne, Krajowy Plan Odbudowy, Polski Ład	1.1 3.3 4.1 4.3
Karta zadania 5	Wspólna komunikacja		50 000 000,00		3.2
Projekty uzupełniające					

Karta zadania 1	Wzrost jakości usług publicznych na obszarze gmin „Pogórze Strzyżowsko–Dynowskiego na lata 2022-2030”	2022-2030	22 000 000,00	Fundusze europejskie i regionalne, Krajowy Plan Odbudowy, Polski Ład	2.1
Karta zadania 2	Rozwiązywanie problemów społecznych oraz wsparcie grup defaworyzowanych	2022-2030	20 000 000,00	Fundusze europejskie i regionalne, Krajowy Plan Odbudowy, Polski Ład	3.4
Karta zadania 3	Poprawa bezpieczeństwa na obszarze partnerstwa	2022-2030	100 000 000,00	Fundusze europejskie i regionalne, Krajowy Plan Odbudowy, Polski Ład	3.2 3.3

Karta zadania nr 1: Zwiększenie stopnia zwodociągowania i skanalizowania obszaru partnerstwa

Zakres projektu obejmuje:

- budowa i/lub modernizacja ujęć wody,
- budowa i/lub modernizacja sieci wodociągowej,
- budowa i/lub modernizacja Infrastruktury do dystrybucji, uzdatniania i magazynowania wody,
- budowa i/lub modernizacja kanalizacji sanitarnej,
- budowa i/lub modernizacja oczyszczalni ścieków,
- budowa indywidualnych przydomowych oczyszczalni ścieków,
- monitorowanie sieci wodociągowej i kanalizacyjnej,
- tworzenie punktów poboru wody wykorzystywanej w rolnictwie,
- zakup zbiorników na wodę dla potrzeb komunalnych,
- zakup wozów asenizacyjnych oraz inne doposażenie zakładów gospodarki komunalnej w obszarze wod-kan.

Karta zadania nr 2: Zielona energia, zwiększenie efektywności energetycznej oraz wykorzystanie źródeł geotermalnych na obszarze gmin z porozumienia „Pogórze Strzyżowsko–Dynowskiego na lata 2022-2030”

Środowisko naturalne jest niewątpliwym jednym z głównych zasobów obszaru partnerstwa. Jego element - czyste powietrze - jest czynnikiem sprzyjającym dalszemu rozwijaniu oferty pobytowej dla turystów, może stanowić również jedną z ważniejszych zachęt do osiedlania się nowych mieszkańców. Zachodzące zmiany klimatyczne i przyjęte polityki w tym zakresie zachęcają do ograniczania strat energii oraz zapewnienia alternatywnych sposobów jej dostarczenia, w tym na cele grzewcze.

Zakres projektu obejmuje:

- termomodernizacja obiektów użyteczności publicznej,
- popularyzacji wykorzystania OZE (zarówno w jednostkach publicznych jak i gospodarstwach domowych) poprzez wsparcie inwestycji oraz działania szkoleniowe;
- wykorzystanie źródeł geotermalnych na poczet budowy infrastruktury rekreacyjno – turystycznej,
- termomodernizacja domów i mieszkań prywatnych (w tym wymiana pieców),
- dostawa i montaż OZE (PV, pompy ciepła) na budynkach użyteczności publicznej oraz w budynkach prywatnych (projekty parasolowe),
- budowa farm fotowoltaicznych w celu zaspokojenia potrzeb energetycznych samorządów,
- utworzenie magazynów energii elektrycznej,
- budowa i/lub modernizacja oświetlenia ulicznego.

W związku z planowanymi zadaniami związanymi z pracami termomodernizacyjnymi samorządy/ inwestorzy przed przystąpieniem do ich realizacji dokonają rozpoznania, czy w budynkach występują chronione gatunki zwierząt (ptaki/nietoperze). W przypadku stwierdzenia obecności takich gatunków prace będą prowadzone poza ich okresem lęgowo-rozrodczym. Jeżeli chronione gatunki będą występowały w rejonie prowadzenia prac, przed ich rozpoczęciem, może być konieczne uzyskanie zezwolenia, o którym mowa w art. 56 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2018 r., poz. 142). Po zakończeniu prac w obiektach, w których wcześniej gniazdowały ptaki lub nietoperze, zostanie umożliwione im dalsze bytowanie lub zapewnione siedliska zastępcze. Realizując inwestycje związane z termomodernizacją budynków samorządy (przedsiębiorcy) będą uwzględniać art. 51 i 52 ustawy o ochronie przyrody – wymóg ochrony ptaków i nietoperzy zasiedlających budynki.

Karta zadania nr 3: Turystyka dla aktywnych - ponadlokalny produkt turystyczny

Obszar partnerstwa jest dotknięty procesami depopulacji, które wynikają zarówno z procesów naturalnych (ujemny przyrost naturalny) jak i migracji. Głównym powodem wyjazdów jest ograniczona możliwość znalezienia satysfakcjonującej pracy. Niska jakość oraz opłacalność rolnictwa determinują charakter lokalnej gospodarki. Z jednej strony, potencjał gospodarczy partnerstwa, mierzony liczebnością podmiotów gospodarczych na 1 tys. mieszkańców, jest niski w odniesieniu do średniej wojewódzkiej, co świadczy o niewystarczająco rozwiniętych pozarolniczych formach działalności. Z drugiej strony, teren partnerstwa dysponuje wieloma walorami sprzyjającymi rozwojowi turystyki. Należą do nich: czyste środowisko, bardzo ciekawy krajobraz oraz zabytki.

Atrakcje gmin objętych Strategią nie są w sposób zintegrowany promowane i udostępniane dla odwiedzających. Na terenie partnerstwa wyznaczone zostały szlaki turystyczne (rowerowe, piesze), które tylko częściowo łączą się ze sobą. Innym problemem jest to, że działający przedsiębiorcy związani z branżą rolno-spożywczą, nie mają oferty wystarczająco wyeksponowanej, a ich rozproszone działanie nie zapewniają odpowiedniej promocji i dystrybucji wyrobów.

Stworzenie zintegrowanego produktu turystycznego łączącego dziedzictwo kulturowe, walory przyrodnicze oraz lokalne kulinaria przyczyni się do powstawania nowych działalności gospodarczych, rozwijania już funkcjonujących firm oraz dywersyfikacji działalności gospodarstw rolnych.

Zakres projektu obejmuje:

- stworzenie wspólnej marki dla wszystkich gmin porozumienia (produkty turystyczne, rolnictwo ekologiczne, wspólna oferta inwestycyjna),
- stworzenie księgi znaków gmin z „Pogórza Strzyżowsko–Dynowskiego na lata 2022-2030” do wykorzystania w obiektach turystycznych, na tablicach informacyjnych oraz oznaczania projektów realizowanych we współpracy partnerstwa;

- stworzenie systemu nadawania produktom lokalnym znaku (opracowanie znaku, zasady przyznawania i utrzymywania znaku);
- animowanie współpracy z lokalnymi przedsiębiorcami i wytwórcami produktów lokalnych (w formule organizowanych cyklicznie spotkań) w celu rozszerzenia oferty produktów uwzględniających lokalne zasoby; wymiana dobrych praktyk w zakresie prowadzenia działalności gospodarczej i rozwiązywania bieżących problemów; popularyzacja historii, o którą oparta będzie marka tak, by przekaz dla turysty był jednolity;
- zagospodarowanie terenów wokół zbiorników wodnych,
- promocja turystyczna,
- poprawa stanu zabytków, pomników i miejsc pamięci,
- poprawa estetyki i funkcjonalności centrum gmin i poszczególnych miejscowości,
- urządzenie terenów rekreacyjnych wraz z budową i/lub modernizacją placów zabaw oraz siłowni zewnętrznych itp.,
- uporządkowanie, odnowienie i przystosowanie przestrzeni publicznych do pełnienia nowych funkcji, w tym rekreacyjnych i integracyjnych;
- powstanie elementów błękitno-zielonej infrastruktury,
- budowa ścieżek ekologiczno – historyczno – przyrodniczych,
- zagospodarowanie terenów nad rzeką Wisłok na bulwary,
- budowa przystani kajakowych oraz parkingów camperowych,
- budowa miejsc biwakowych,
- budowa wież widokowych,
- budowę multi-dyscyplinarnych, modułowych, całorocznych obiektów sportowych przewidzianych w sezonie zimowym np. w formie lodowisk oraz w sezonie letnim przekształconych np. w formę: torów rolkowych/wrotkarskich, rolkowisk, pumptracków bądź skateparków itp.)
- budowa i/lub modernizacja systemu ścieżek rowerowych wraz ze stacjami obsługi i wypożyczalniami rowerów,
- budowa (rozbudowa, przebudowa) i/lub modernizacja infrastruktury dla ruchu niezmotoryzowanego – drogi i pasy rowerowe, strefy wolne od ruchu samochodowego,
- wytyczenie i oznakowanie nowych szlaków turystycznych

Zadania:

- naniesienie atrakcji szlaku na wirtualną mapę;
  - przygotowanie tablic informacyjnych dot. atrakcji.
  - naniesienie lokalizacji miejsc pamięci/obiektów szlaku na wirtualną mapę;
  - oznakowanie miejsc pamięci;
  - urządzenie miejsc dla prezentacji czasowych wystaw oraz przygotowanie wystawy.
- uzupełnienie szlaków turystycznych w niezbędną infrastrukturę (miejsca obsługi rowerzystów - wiaty do odpoczynku, punkty naprawy rowerów, wypożyczalnia rowerów, uzupełnienie nawierzchni szlaków rowerowych; wybudowanie platform/miejsc widokowych, wykonanie spójnego oznaczenia szlaków - tabliczki kierunkujące, tablice informacyjne);

- organizacja jednej wspólnej imprezy promocyjno-integracyjnej – corocznego wydarzenia obejmującego rekonstrukcje historyczne, wystawy, gry terenowe i festiwal kulinarny, wykorzystujące historię obszaru,
- stworzenie wirtualnej mapy atrakcji turystycznych i szlaków turystycznych. Mapa będzie przygotowana:
  - w wersji elektronicznej – zamieszczona na stronie każdej gminy partnerskiej; do pobrania na telefon; z informacją na temat portalu w każdym punkcie informacji turystycznej, przestrzeniach publicznych (np. centra wsi), obiektach partnerskich (pensjonaty, restauracje, itp.);
  - w wersji tradycyjnej (drukowanej);
- działania promocyjne (w tym kampania informacyjna; murale odnoszące się do historii danego miejsca; zakup food truck promującego lokalne produkty; billboardy informacyjne w miejscach o dużym ruchu, wspólna promocja na targach turystycznych, imprezach promocyjnych).

Karta zadania nr 4: Wspólne projekty edukacyjne, kulturalne i sportowe spoiwem łączącym partnerstwo

Jedną z przesłanek skłaniających do pozostania lub osiedlenia się na danym terenie jest wysoka jakość życia, w tym możliwość atrakcyjnego spędzania czasu wolnego. Ograniczone środki finansowe jednostek samorządów terytorialnych oraz malejąca liczba mieszkańców powodują, że większość instytucji kultury, sportu i rekreacji zlokalizowana jest w mieście (Strzyżów) oraz miejscowościach gminnych. Dodatkowo, instytucje te często nie są w stanie zapewnić szerokiego wachlarza zajęć dla mieszkańców danej gminy. Rozproszona sieć osadnicza sprawia, że wielu mieszkańców ma utrudniony dostęp do tych usług. Sytuacja ta wymaga zastosowania nowego podejścia do organizacji oferty czasu wolnego w skali ponadlokalnej. Podejście to uwzględnia:

- stworzenie miejsc spędzania wolnego czasu w miarę blisko miejsca zamieszkania,
- maksymalne wykorzystanie już dostępnej infrastruktury,
- wykorzystanie potencjału i kreatywności instytucji kultury, szkół oraz organizacji pozarządowych i grup nieformalnych do współtworzenia oferty edukacyjnej, kulturalnej i aktywnego spędzania czasu wolnego;
- zbudowanie systemu współpracy miejsc aktywności tak, by miały różnorodną ofertę, nie zaś standardową, zgodnie z zasadą „wszędzie to samo”.

Zakres projektu obejmuje:

- budowa i/lub przebudowa (rozbudowa) i/lub modernizacja budynków świetlic wiejskich i/lub strażnic Ochotniczych Straży Pożarnych,
- wyposażenie świetlic wiejskich,
- organizacja międzygminnych imprez kulturalnych, promocja kultury,
- poprawa infrastruktury obiektów kultury i dostosowanie jej do wymogów dostępności m.in. dla potrzeb osób z niepełnosprawnością,

- projekty edukacyjne szkół obejmujące:
  - zajęcia pozalekcyjne, w tym przygotowujące do egzaminów ósmoklasisty,
  - organizacja dodatkowych zajęć dla uczniów, w tym zajęć konwersatoryjnych z języka obcego prowadzonych we współpracy międzynarodowej;
  - wsparcie uczniów ze specjalnymi potrzebami rozwojowymi i edukacyjnymi,
  - wsparcie w obszarze edukacji włączającej,
  - doradztwo zawodowe,
  - podnoszenie kwalifikacji nauczycieli,
  - rozwijanie kompetencji kluczowych w szczególności cyfrowych (zajęcia z wykorzystaniem TIK).
  - działania szkoleniowo-doradcze dla dyrektorów i nauczycieli w zakresie zarządzania zmianą (pomoc w przeprowadzeniu diagnozy i opracowania planu działań dla zespołu nauczycielskiego);
  - szkolenia wzmacniające i uzupełniające kompetencje nauczycieli w zakresie rozumienia i organizacji procesu uczenia się i kształtowania wśród uczniów kompetencji kluczowych;
  - wdrożenie pracy z uczniem opartej na tutoring;u;
  - zakup niezbędnego wyposażenia informatycznego.
- działania przeciwdziałające skutkom COVID-19 wśród uczniów z uwagi na alienację i ograniczenie kontaktów społecznych w trakcie nauki zdalnej:
  - wzmocnienie roli szkoły w profilaktyce problemów psychologicznych dzieci i młodzieży,
  - zatrudnienie psychologów dziecięcych,
  - prowadzenie terapii oraz zajęć grupowych i indywidualnych dla uczniów,
  - warsztaty i doradztwo dla rodziców,
  - szkolenia dla pedagogów i psychologów szkolnych,
- organizacja zajęć sportowo-rekreacyjnych dla różnych grup wiekowych, z wykorzystaniem istniejącej infrastruktury zewnętrznej oraz obiektów sportowych,
- przebudowa (rozbudowa) i/lub modernizacja (remont) budynków szkół wraz z ich wyposażeniem w niezbędne pomoce dydaktyczne,
- modernizacja (remont) i wyposażenie szkolnych kuchni w obiektach edukacyjnych,
- budowa (rozbudowa) i/lub modernizacja (remont) budynków sal (hal) gimnastycznych,
- budowa i/lub modernizacja boisk sportowych,
- budowa przedszkoli i żłobków gminnych,
- budowa (rozbudowa) i/lub modernizacja (remont) stadionów, zaplecza dla klubów sportowych,
- zajęcia dodatkowe w przedszkolach wraz z wydłużeniem czasu ich otwarcia,
- budowa nowej biblioteki/domu kultury,
- organizacja imprez o charakterze edukacyjnym, kulturalnym i sportowym obejmująca wszystkie gminy z obszaru partnerstwa.

Karta zadania nr 5: Wspólna komunikacja

Zakres projektu obejmuje:

- organizacja wspólnego transportu publicznego.,
- budowa nowoczesnych przystanków oraz tablic informacyjnych,
- zakup autobusów niskoemisyjnych,
- zakup tablic informacyjnych.

6.2 Projekty uzupełniające

Projekty uzupełniające stanowią ważny element wsparcia rozwoju partnerstwa. **Nie wypełniają one w pełni katalogu kryteriów** wymaganych dla projektów strategicznych, o którym była mowa wcześniej; niemniej, są to projekty, które wykazują ponadlokalne oddziaływanie, a także są komplementarne (choć w różnym stopniu) z projektami strategicznymi.

Karta zadania nr 1: Wzrost jakości usług publicznych na obszarze gmin „Pogórze Strzyżowsko–Dynowskiego na lata 2022-2030”

Zakres projektu obejmuje:

- zwiększenie ilości usług cyfrowych:
  - ✓ wymiana wodomierzy na system zdalnego odczytu,
  - ✓ wprowadzenie systemu Cyfrowy Urząd, wprowadzenie chmury danych, zwiększenie bezpieczeństwa danych poprzez wprowadzenie nowych technologii i urządzeń, zakup licencji i niezbędnego oprogramowania, wyposażenia,
  - ✓ rozbudowa internetu szerokopasmowego,
- zwiększenie jakości służby zdrowia:
  - ✓ budowa (rozbudowa/przebudowa) i/lub modernizacja budynków POZ oraz zagospodarowanie terenów wokół budynków np. parkingi, wiaty śmietnikowe, itp.
  - ✓ wyposażenie budynków POZ w nowszy sprzęt medyczny,
  - ✓ rozwój e-usług zdrowotnych - doposażenie POZ w sprzęt informatyczny (informatyzacja Ośrodków Zdrowia),
  - ✓ lepszy dostęp do rehabilitacji i terapii zwłaszcza dla seniorów,
  - ✓ realizacja programów profilaktyki zdrowotnej,
  - ✓ ułatwiony dostęp do wysokospecjalistycznej opieki medycznej.
- rozwój infrastruktury związanej z gospodarką odpadami:
  - ✓ budowa (przebudowa/rozbudowa) i/lub modernizacja oraz doposażenie Punktów Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych (PSZOK),

- ✓ usuwanie azbestu z wszelkich budynków na obszarze partnerstwa,
- ✓ współpraca z innymi samorządami w zakresie organizacji gospodarki odpadami,
- ✓ zakup pojemników na odpady komunalne dla mieszkańców,
- ✓ wyposażenie obiektów użyteczności w kosze do segregacji z tablicą informacyjną,
- ✓ edukacja ekologiczna w tym programy skierowane dla dzieci w zakresie gospodarki odpadami.

Karta zadania nr 2: Rozwiązywanie problemów społecznych oraz wsparcie grup defaworyzowanych

Obserwowane prognozy demograficzne wskazują na powiększającą się populację osób starszych, które wymagają opieki (całodobowej lub w systemie czasowym). W związku z powyższym może też rosnąć grupa osób, która – ze względu na brak odpowiednich usług – będzie musiała zrezygnować z aktywności zawodowej. Ponadto, wciąż istnieją potrzeby wsparcia osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, w tym osób z niepełnosprawnościami. Projekt zakłada zatem zwiększenie wydolności i zapobieganie pogłębianiu się niesamodzielności osób starszych, osób z niepełnosprawnościami, zagrożonych wykluczeniem społecznym, rodzin przeżywających trudności i dzieci z tych rodzin z terenu partnerstwa. W ramach projektu przewidywane jest rozwinięcie wachlarza komplementarnych usług, z których mieszkańcy będą korzystać w zależności od stwierdzonych potrzeb i sytuacji życiowej. Zapewniona opieka powoduje możliwość zwiększenia aktywności zawodowej dotychczasowych opiekunów, co ma pozytywne oddziaływanie na kurczące się zasoby rynku pracy.

Zakres projektów obejmuje:

- powstawanie oraz działalność świetlic środowiskowych - jako elementu pomocy rodzinom w codziennym funkcjonowaniu,
- poprawa dostępności dla osób ze specjalnymi potrzebami w budynkach użyteczności publicznej m.in. w urzędach gmin, obiektach kultury, szkołach,
- rozwinięcie usług opiekuńczych świadczonych w systemie stacjonarnym (całodobowym i dziennym), mające na celu zapewnienie opieki dla osób potrzebujących, w tym osób wymagających okresowej pomocy, a także opiekunów osób z niepełnosprawnościami;
- rozwinięcie oferty usług społecznych i zdrowotnych świadczonych w miejscu zamieszkania oraz ułatwiających samodzielne funkcjonowanie w domu (usługi rehabilitacyjne i pielęgniarstwo świadczone w domu, zabezpieczenie potrzeb mobilności osób z niepełnosprawnością lub zależnych i ułatwienie w ten sposób aktywizacji społeczno-zawodowej, edukacyjnej, zdrowotnej i kulturalnej);
- rozszerzenie oferty wsparcia rodziny i kompetencji wychowawczych,
- wsparcie dla seniorów:
  - ✓ usługi opiekuńcze w terenie świadczone osobom starszym,
  - ✓ rozwinięcie sieci klubów seniora (także w ramach Senior+, Dzienny Dom Senior+) w celu aktywizacji osób starszych, zapewnienia integracji międzypokoleniowej i przeciwdziałania marginalizacji społecznej oraz osamotnieniu osób starszych;
  - ✓ posiłki z dowozem do domu,

- ✓ pomoc sąsiedzka,
- ✓ lepszy dostęp do rehabilitacji i terapii,
- ✓ rozwijanie usług opiekuńczych i zdrowotnych prowadzonych w przyjaznych warunkach, w domach lub niewielkich placówkach.
- usługi społeczne skierowane do osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem, m. in. z powodu: długotrwałego bezrobocia, braku motywacji do podjęcia pracy, niepełnosprawności, niskich kompetencji społecznych i zawodowych, a także osób biernych zawodowo. W ramach usług społecznych planuje się kompleksową aktywizację społeczną i zawodową osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem:
  - ✓ wsparcie psychologiczne,
  - ✓ wsparcie zdrowotne,
  - ✓ kursy, szkolenia i doradztwo zawodowe,
  - ✓ staże zawodowe,
  - ✓ inne wsparcie w podjęciu zatrudnienia.
- utworzenie dziennych placówek wsparcia i opieki całodobowej,
- rozwój mieszkalnictwa chronionego, wspieranego, mieszkań socjalnych (najem socjalny).

Karta zadania nr 3: Poprawa bezpieczeństwa na obszarze partnerstwa

Zakres projektów obejmuje:

- budowa, przebudowa, rozbudowa i/lub modernizacja dróg gminnych, powiatowych, wojewódzkich,
- przebudowa i utwardzenie dróg dojazdowych do pól,
- budowa, przebudowa, rozbudowa i/lub modernizacja dróg lokalnych,
- budowa i/lub przebudowa/modernizacja chodników oraz przejść dla pieszych,
- modernizacja oznakowania ulicznego,
- budowa (przebudowa/rozbudowa) i/lub modernizacja kanalizacji burzowej,
- budowa/modernizacja monitoringu,
- zakup sprzętu i wyposażenia dla jednostek Ochotniczych Straży Pożarnych w tym samochodów bojowych i innego wyposażenia.

ROZDZIAŁ 7

**MODEL STRUKTURY
FUNKCJONALNO
-PRZESTRZENNEJ WRAZ
Z USTALENIAMI
I REKOMENDACJAMI
W ZAKRESIE KSZTAŁTOWANIA
I PROWADZENIA POLITYKI
PRZESTRZENNEJ**

Struktura funkcjonalno-przestrzenna obszaru porozumienia gmin Pogórza Strzyżowsko-Dynowskiego to system powiązanych ze sobą różnych elementów zagospodarowania pełniących określone funkcje, które łącznie tworzą jego spójny obraz. Elementami tej struktury są zarówno poszczególne części tego obszaru, które tworzą złożone systemy (np. ośrodki osadnicze, węzły ekologiczne, tereny produkcji rolniczej), tereny różniące się między sobą przeznaczeniem, użytkowaniem, jak i sieci infrastrukturalne (transportowe, elektroenergetyczne), które umożliwiają kontakty i powiązania pomiędzy poszczególnymi częściami obszaru funkcyjnego.

Głównym celem kształtowanego modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej Obszaru Pogórza Strzyżowsko-Dynowskiego jest wykorzystanie wykształconej struktury osadniczej do dynamizacji rozwoju oraz stworzenie warunków do racjonalnego organizowania przestrzeni i egzekwowania ładu przestrzennego dla realizacji działań będących odpowiedzią na wyzwania rozwojowe. Model ten będzie sprzyjał zwiększaniu dyfuzji rozwoju z miejsc i ośrodków cechujących się relatywnie wysokim stopniem rozwoju i mających szanse na uzyskanie wysokiej dynamiki wzrostu do obszarów o niższych wskaźnikach rozwojowych, które z ośrodkami tymi mogą być lepiej powiązane dzięki rozwojowi infrastruktury transportowej i telekomunikacyjnej, a także dzięki dostępowi do informacji dostępnej w tych ośrodkach i zacieśniania kooperacji z instytucjami i firmami w nich funkcjonującymi.

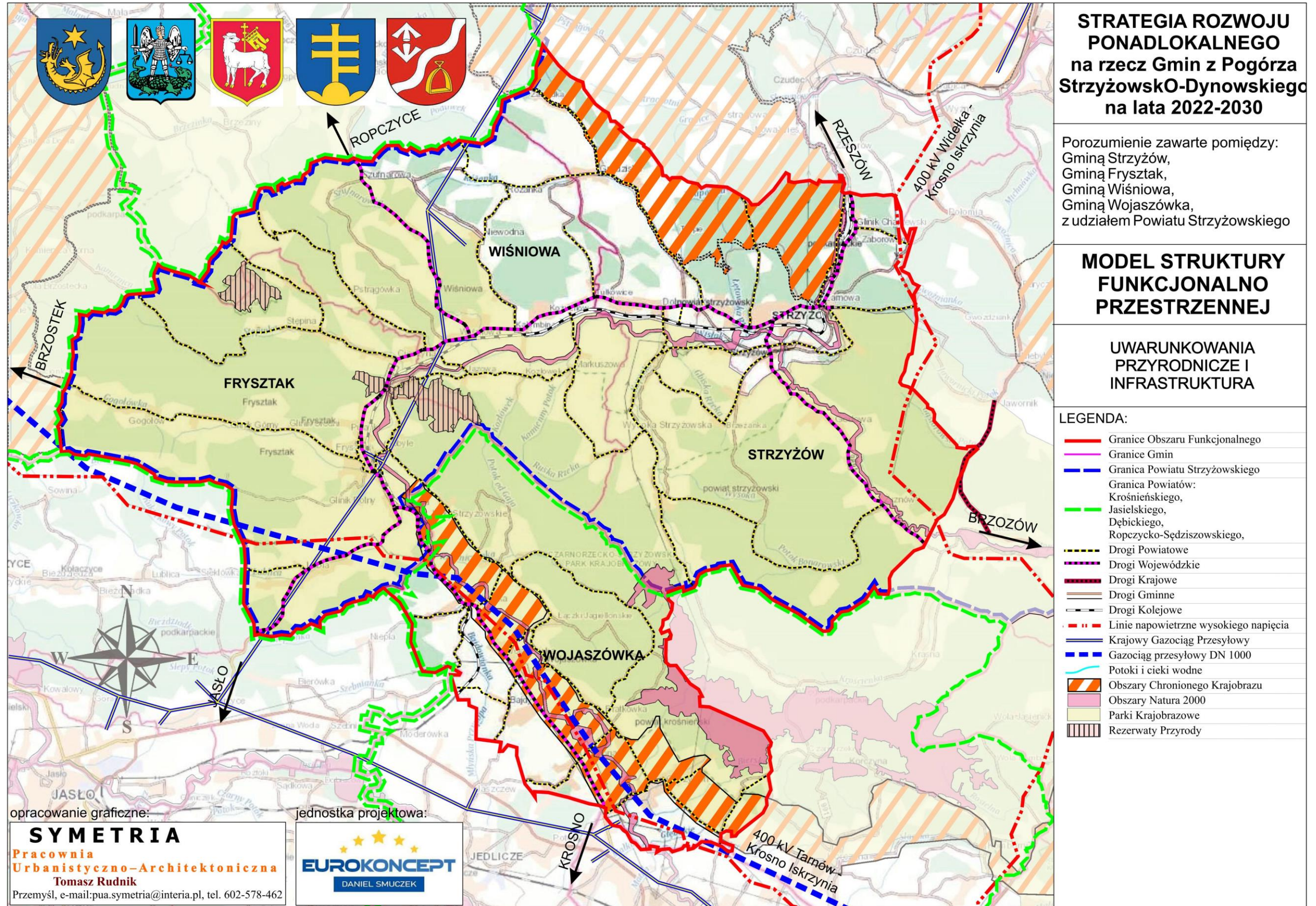
Zagospodarowanie przestrzenne Pogórza Strzyżowsko-Dynowskiego powinno umożliwiać osiągnięcie trwałego wzrostu gospodarczego, przy zapewnieniu poprawy stanu środowiska przyrodniczego i umożliwieniu obecnym i przyszłym mieszkańcom obszaru dostępu do zasobów przyrody i dóbr kultury. Powinno ono także zwiększać integrację funkcjonalną pomiędzy najważniejszymi ogniwami układu osadniczego i produkcyjnego, ich relacje z układem regionalnym oraz powiązania z otoczeniem krajowym i międzynarodowym. Sposób zagospodarowania i rozmieszczenie poszczególnych elementów zagospodarowania sprzyjać powinien również eliminowaniu lub minimalizowaniu konfliktów przestrzennych, które mogą powstać pomiędzy funkcjami społeczno-gospodarczymi i poszczególnymi podmiotami gospodarczymi na tle wykorzystywania ograniczonej przestrzeni i jej zasobów.

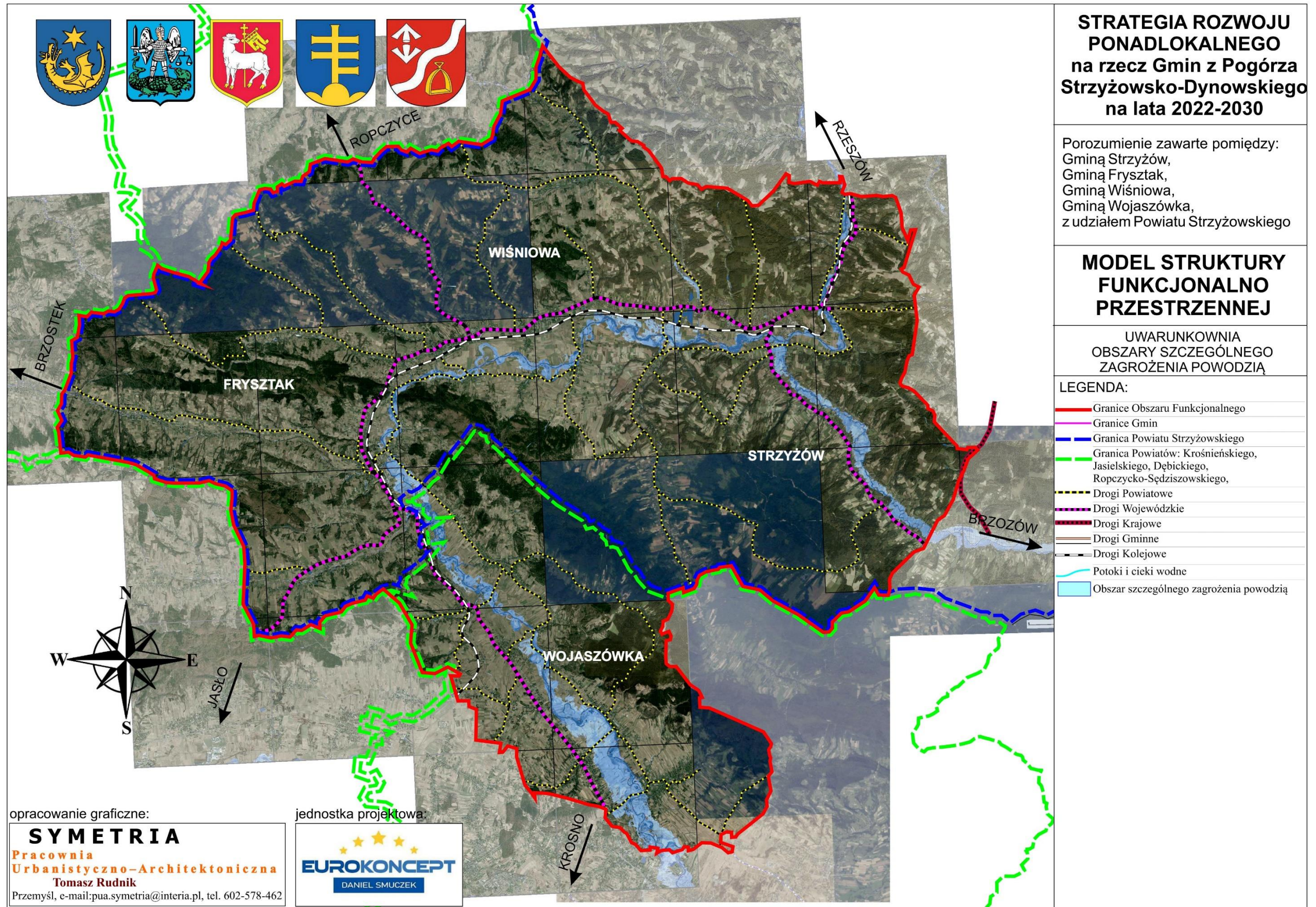
Model struktury funkcjonalno-przestrzennej

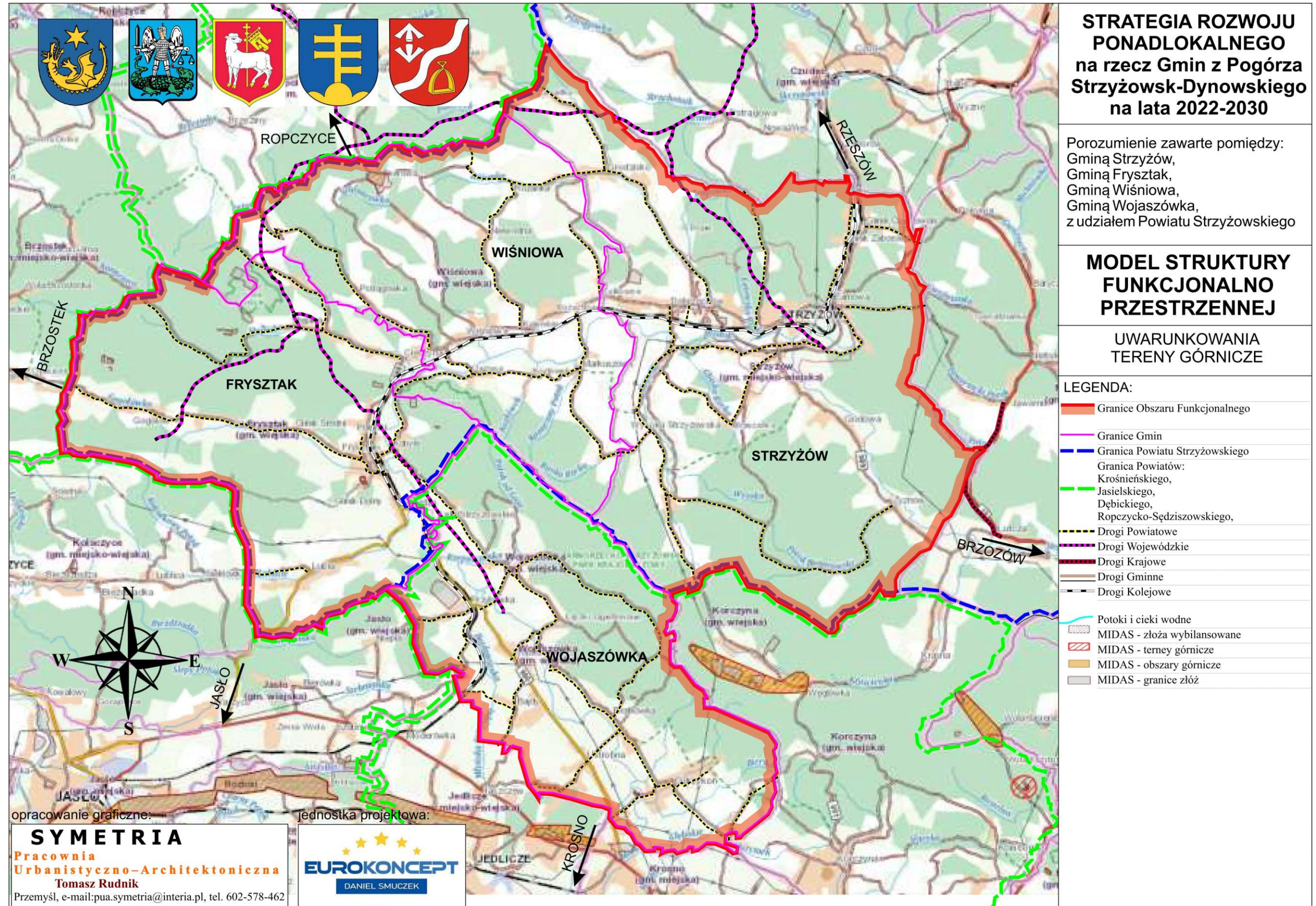
Model struktury funkcjonalno-przestrzennej obszaru Pogórza Strzyżowsko-Dynowskiego uwzględniając regionalną politykę rozwoju określoną w Strategii rozwoju województwa - Podkarpackie 2030, organizuje warunki przestrzenne dla alokacji funkcji społeczno-gospodarczych i poszczególnych inwestycji. Określone w Strategii inicjatywy lokalne stanowią komplementarne przedsięwzięcia wobec projektów strategicznych i łącznie przyczyniają się do realizacji priorytetów rozwojowych, które są w pełni spójne z celami wyznaczonymi na poziomie regionalnym.

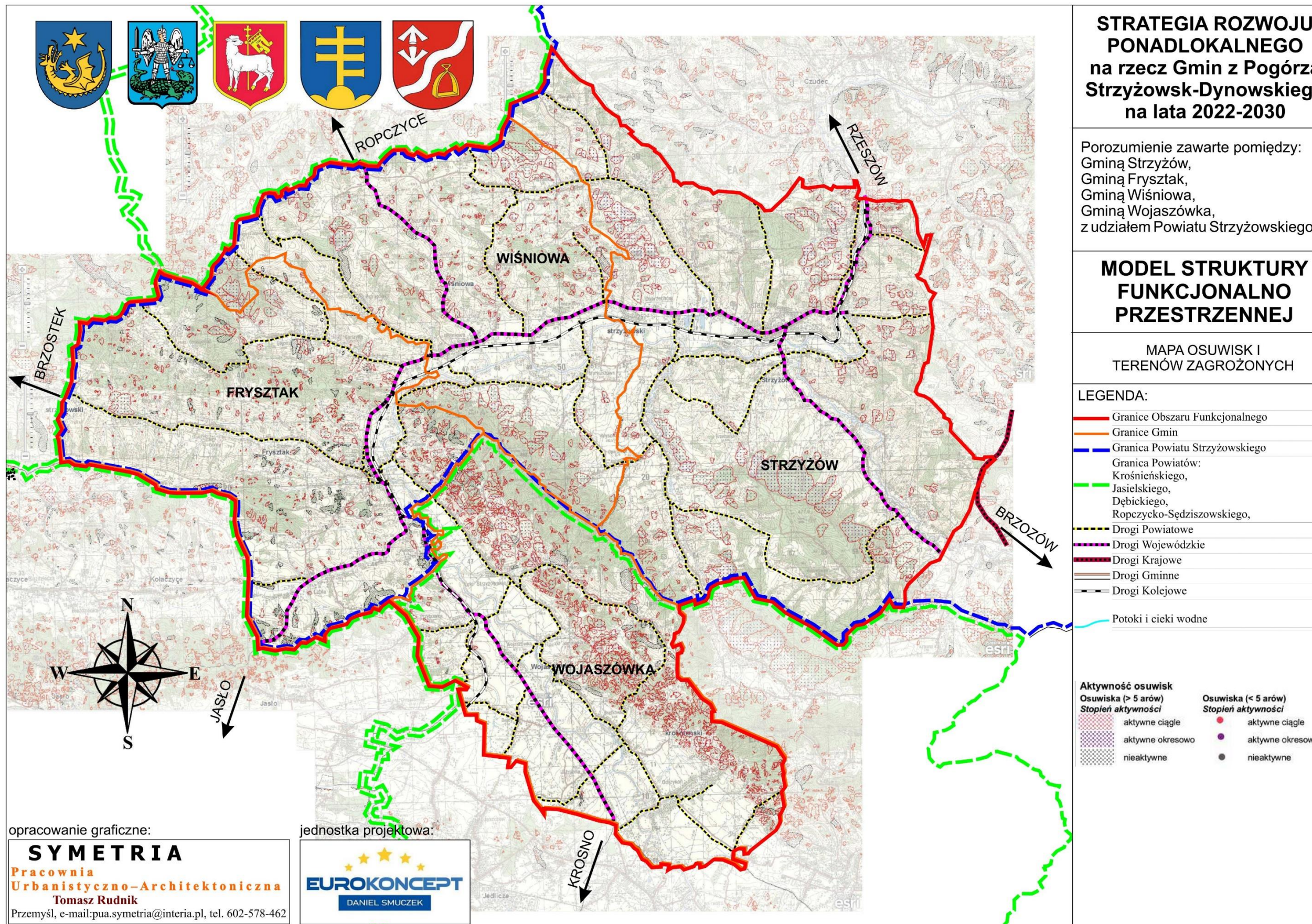
Na strukturę funkcjonalno-przestrzenną Pogórza Strzyżowsko-Dynowskiego składają się elementy stanowiące niezależnie funkcjonujące układy i struktury lub budujące strefy funkcjonalne będące obszarami o zbliżonych bądź powiązanych funkcjach i kierunkach rozwoju, które ukształtowały się w wyniku rozwoju obszaru i działalności człowieka. Wykazują one cechy

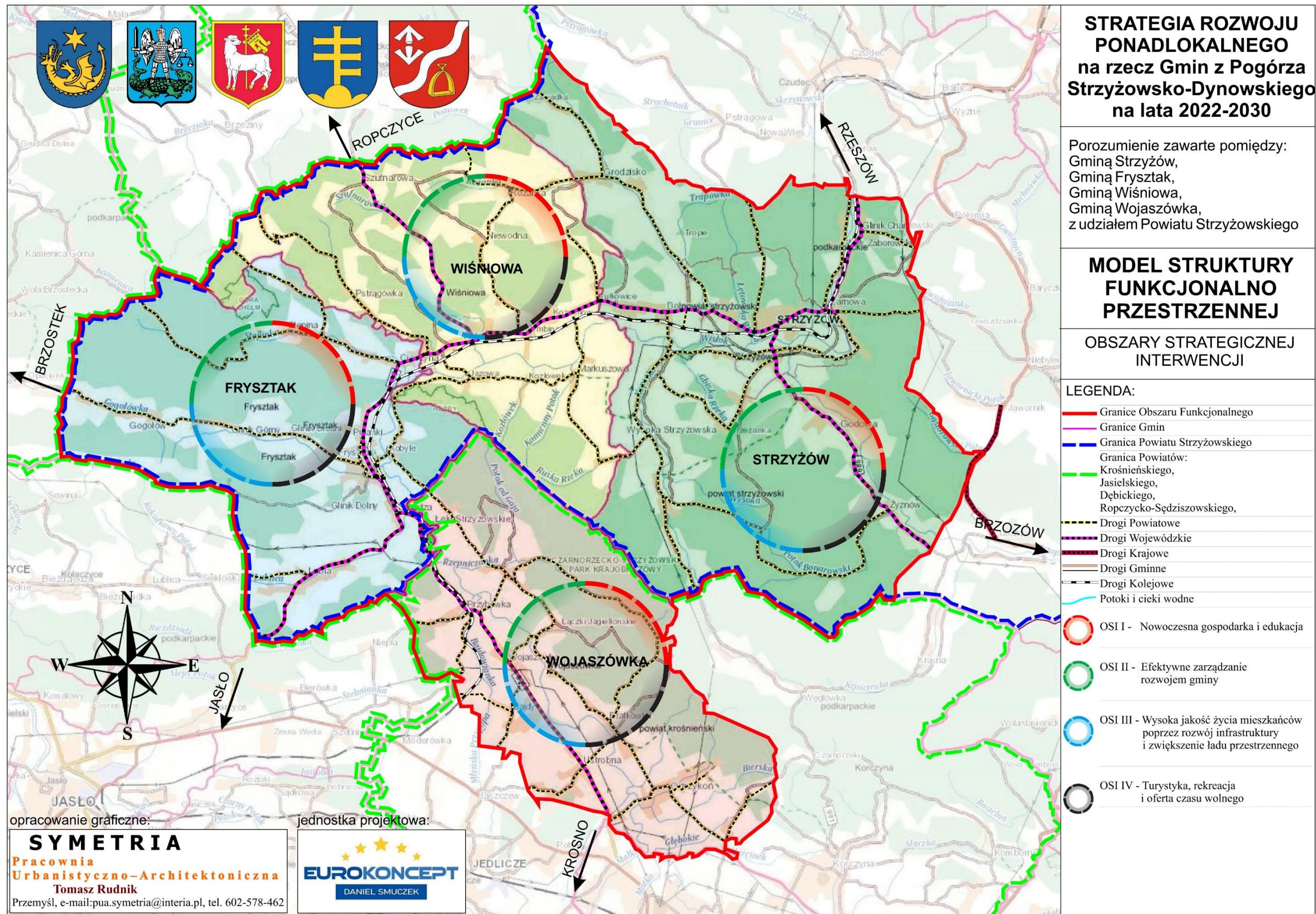
modelu węzłowo-pasmowej policentrycznej koncentracji, dla którego charakterystyczny jest rozwój hierarchicznej sieci wielofunkcyjnych ośrodków osadniczych oraz rozwój urbanizacji w ramach zwartych struktur jednostek osadniczych i na kierunkach trzech powiązań komunikacyjnych zapewniających spójność wewnętrzną obszaru i jego powiązania zewnętrzne. Funkcjonowanie i rozwój elementów antropogenicznych struktury przestrzennej uzależnione są od warunków przyrodniczych, czyli elementów składających się na układ naturalny współtworzący niniejszą strukturę.

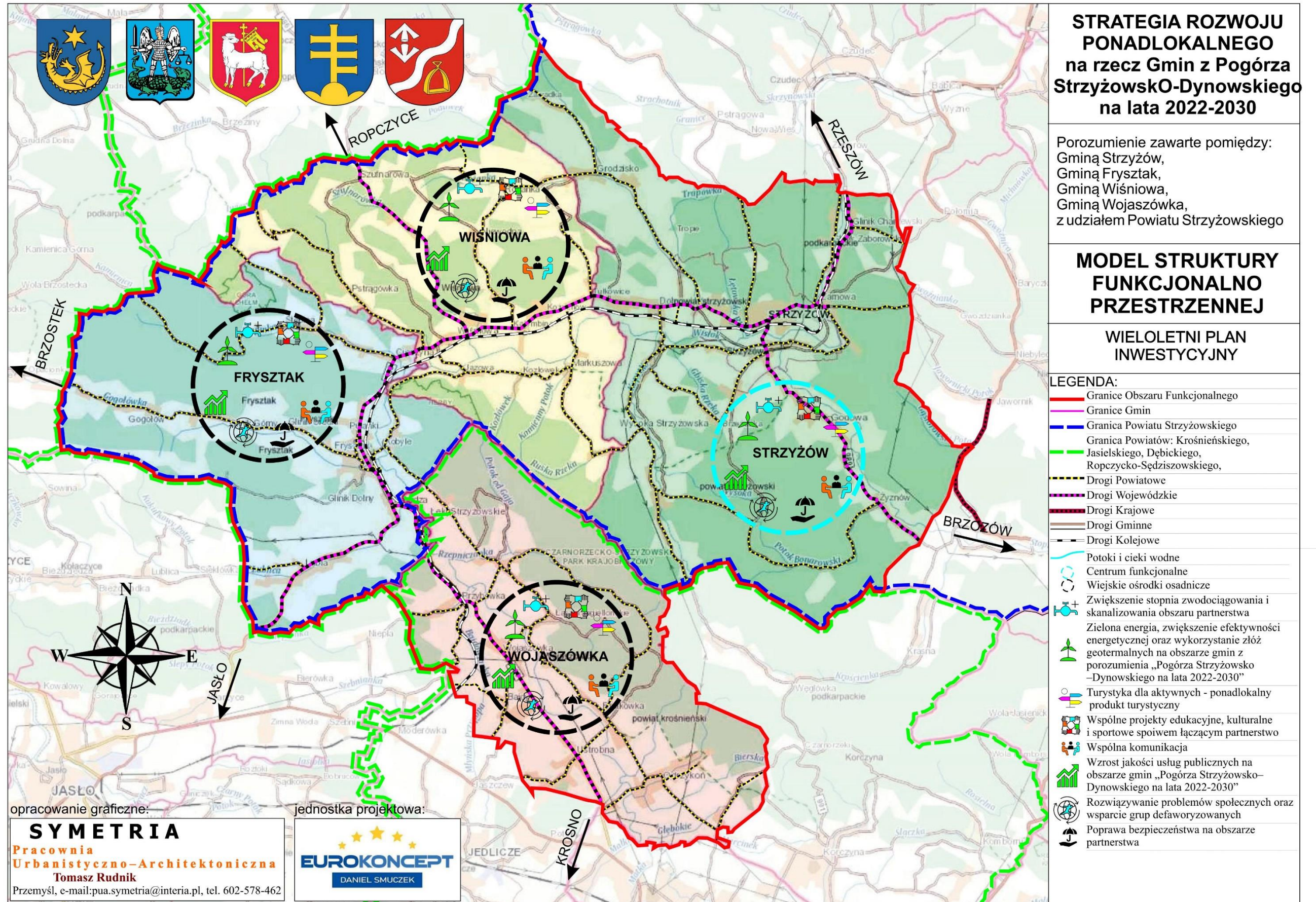

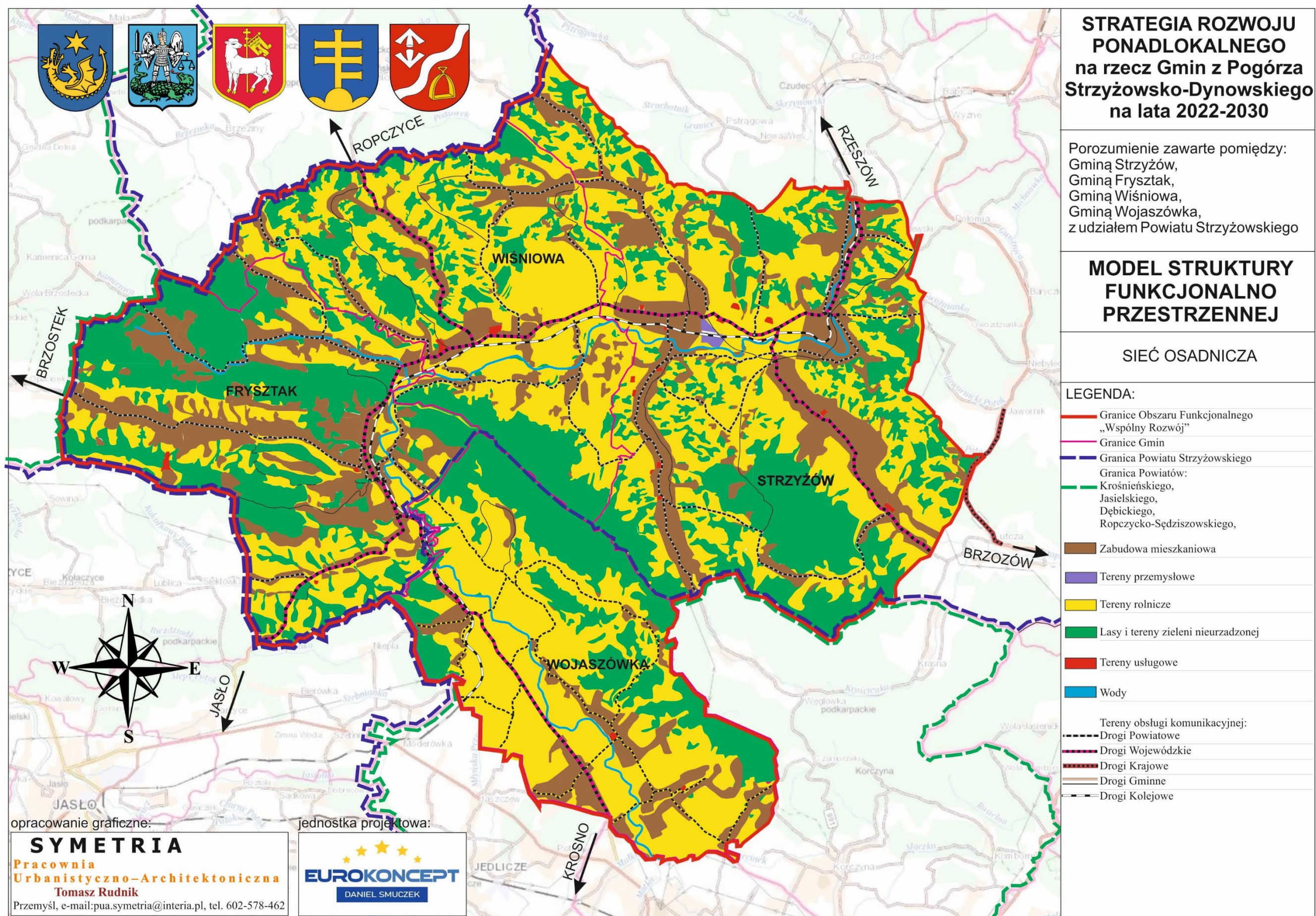

Ustalenia i rekomendacje w zakresie lokalnych polityk przestrzennych

Ustalenia i rekomendacje dotyczące prowadzenia polityki przestrzennej w Strategii OF „Pogórze Strzyżowsko–Dynowskiego na lata 2022-2030” zostały opracowane na podstawie diagnozy stanu obecnego, istniejących uwarunkowań funkcjonalno-przestrzennych oraz zapisów dotyczących polityki przestrzennej w obowiązującym w poszczególnych gminach studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego.

Obszary o wysokich walorach przyrodniczo-krajobrazowych:

- zachowanie istniejących form zagospodarowania (lasy, zasoby wodne),
- dążenie do zachowania i odtworzenia naturalnych form krajobrazu leśnego, dolin rzecznych i równowagi ekologicznej podstawowych ekosystemów,
- tworzenie warunków do rozwoju gospodarczego, uwzględniającego i zapewniającego ochronę podstawowych procesów ekologicznych
- zapobieganie degradacji i zrównoważony rozwój terenów wchodzących w skład obszarów Natura 2000 oraz rezerwatu przyrody,
- ochrona wód powierzchniowych i podziemnych, zgodnie z warunkami stref ochronnych, na terenie których położona jest gmina, w tym uporządkowanie gospodarki wodno-ściekowej,
- ochrona istniejących zasobów leśnych poprzez racjonalne wykorzystanie i zagospodarowanie w celach rekreacyjnych i turystycznych, ochrona i zachowanie spójności kompleksów leśnych,
- ochrona udokumentowanych złóż surowców mineralnych przed zagospodarowaniem mogącym utrudnić lub uniemożliwić ich zrównoważoną eksploatację,
- optymalne zagospodarowanie istniejących szlaków pieszych i rowerowych, wyznaczenie miejsc odpoczynku, biwakowania, ścieżek edukacyjnych, punktów widokowych, zgodnie z zasadami ochrony terenów o wysokich walorach przyrodniczych i krajobrazowych.

Obszary lokalizacji zasobów dziedzictwa kulturowego:

- ochrona konserwatorska i renowacja zabytków,
- eksponowanie i wykorzystywanie zabytków w celach turystycznych w sposób zrównoważony, umożliwiający zachowanie i utrzymanie zabytku,
- zachowanie zieleni w otoczeniu zabytków,
- zachowanie istniejących osi widokowych,
- promowanie zasobów dziedzictwa kulturowego w formie kompleksowej, by stanowiły całościowy zasób kulturowy udostępniony odwiedzającym,
- zachowanie, utrzymanie i ekspozycja stanowisk archeologicznych,
- odpowiednie oznakowanie miejsc o wysokich walorach przyrodniczo-krajobrazowych i zabytków.

Obszary lokalizacji infrastruktury społecznej:

- modernizacja i poprawa stanu siedzib gminnych instytucji, w tym także ich estetyki,
- likwidacja barier architektonicznych i poprawa dostępności obiektów użyteczności publicznej dla osób z niepełnosprawnościami różnego typu,
- zapewnienie dogodnej dostępności komunikacyjnej obiektów użyteczności publicznej, udogodnienia dla rowerzystów, bezpieczne przejścia dla pieszych,
- dbałość o ład przestrzenny i estetykę przestrzeni publicznych wokół obiektów użyteczności publicznej,
- zwiększanie funkcjonalności obiektów użyteczności publicznej i w miarę możliwości łączenie różnych, uzupełniających się funkcji w jednym obiekcie.

Obszary o rozwiniętej lub przeważającej funkcji mieszkaniowej:

- zapewnienie wysokiej jakości życia mieszkańców poprzez dostęp do wysokiej jakości infrastruktury technicznej: dróg, chodników, sieci wodociągowej i kanalizacyjnej,
- kształtowanie funkcjonalnych układów zabudowy zgodnie z zasadami ładu przestrzennego, dostępnych komunikacyjnie, wyposażonych w niezbędną infrastrukturę i mających dostęp do funkcji pozamieszkaniowych
- zapewnienie zieleni oraz dostępu do terenów rekreacji i wypoczynku,
- zapobieganie niekontrolowanemu rozpraszaniu się zabudowy, dbałość o optymalne wykorzystanie obecnych terenów zabudowanych, skupianie zabudowy i zachowywanie ciągłości układów przestrzennych,
- lokalizacja usług nieuciążliwych, wynikających z uzasadnionych potrzeb mieszkańców, w obrębie istniejących układów przestrzennych,
- ograniczenie zabudowy na obszarach gruntów o wysokich klasach bonitacyjnych poza zwartą zabudową, dopuszczenie w tych miejscach zabudowy gospodarczej związanej z produkcją rolną,
- dbałość o ład przestrzenny terenów mieszkaniowych, objęcie ich miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego.

Obszary o funkcji gospodarczej

- stworzenie warunków do przestrzennej koncentracji usług,
- zapewnienie miejscom koncentracji usług dostępu do niezbędnej infrastruktury technicznej,
- ograniczenie negatywnego wpływu terenów koncentracji usług na sąsiadujące z nimi tereny mieszkaniowe, środowisko, krajobraz,
- rozwój bazy gastronomiczno-noclegowej na rzecz rozwoju turystyki, zgodnie z zasadami prowadzenia usług, w tym nieuciążliwych na terenach mieszkaniowych,

- zapewnienie infrastruktury niezbędnej do prowadzenia działalności przemysłowej lub usługowej, w tym infrastruktury wodno-ściekowej,
- minimalizowanie uciążliwości zakładów przemysłowych dla otoczenia,
- wykorzystanie obecnie niewykorzystywanych rezerw terenowych i nieruchomości pod działalność przemysłową, w szczególności przetwórstwa rolno-spożywczego.

Obszary o przeważającej funkcji rolniczej:

- ochrona gleb poprzez hamowanie procesów degradacyjnych oraz zakaz zabudowy na terenach o wysokich klasach bonitacyjnych gleb,
- zachowanie istniejących zadrzewień śródpolnych,
- dbałość o właściwe stosunki wodne obszaru,
- wyposażenie obszarów produkcji rolnej w niezbędną infrastrukturę,
- wspieranie zwiększania areалу gospodarstw,
- wspieranie rozwoju gospodarstw specjalistycznych,
- zakaz lokalizacji działalności uciążliwej lub szkodliwej dla rolnictwa na obszarach wykorzystywanych rolniczo,
- rozwój rolnictwa integrowanego, wielokierunkowego w przyszłości ekologicznego
- rozwój drobnego przetwórstwa rolno-spożywczego, opartego na ekologicznych technologiach produkcji.

Obszar Strategii OF „Pogórze Strzyżowsko–Dynowskiego na lata 2022-2030”:

- zachowanie ładu i spójności przestrzennej poprzez kontynuowanie tradycyjnych form osadnictwa, utrzymanie skali i struktury jednostek osadniczych, kształtowanie formy architektonicznej nowych obiektów w nawiązaniu do istniejącej architektury, aktualizowanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego,
- utrzymanie skali i struktury jednostek gospodarczych,
- ograniczenie rozproszenia zabudowy przez rozwój budownictwa na zasadzie dogęszczania istniejących jednostek osadniczych,
- organizacja przestrzeni publicznej, miejsc wypoczynku, rekreacji, skwerów, placów, zieleni urządzonej,
- poprawa stanu środowiska naturalnego poprzez uregulowanie gospodarki wodno-ściekowej,
- poprawa stanu powietrza atmosferycznego i dbałość o wpływ na zmiany klimatu poprzez zwiększenie stopnia wykorzystania OZE, termomodernizację budynków, obiektów użyteczności publicznej i siedzib przedsiębiorstw.
- ochrona terenów szczególnie ważnych z punktu widzenia publicznych celów ponadlokalnych i lokalnych jak: realizacja inwestycji komunalnych, usług publicznych, infrastruktury technicznej, realizacji dróg

ROZDZIAŁ 8

OBSZARY STRATEGICZNEJ INTERWENCJI

Obszar Pogórza Strzyżowsko - Dynowskiego położony jest w obrębie wydzielonych obszarów specjalnych, które zostały wyznaczone w strategicznych i planistycznych dokumentach krajowych i wojewódzkich. W celu ich identyfikacji zostały przeanalizowane następujące dokumenty:

- **Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030 (KSRR 2030).**
- **Strategia rozwoju województwa - Podkarpackie 2030.**
- **Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego - Perspektywa 2030.**

Przez obszary specjalne rozumie się:

- **OF (obszary funkcjonalne)** – obszary, na których występuje względnie wyodrębniający się, intensywny i otwarty system powiązań społecznych, gospodarczych lub przyrodniczych, uwarunkowanych cechami środowiska geograficznego (przyrodniczego i antropogenicznego).
- **OSI (obszary strategicznej interwencji)** – określone w strategii rozwoju obszary o zidentyfikowanych lub potencjalnych powiązaniach funkcjonalnych lub o szczególnych warunkach społecznych, gospodarczych lub przestrzennych, decydujących o występowaniu barier rozwoju lub trwałych, możliwych do aktywowania potencjałów rozwojowych, do którego jest kierowana interwencja publiczna, łącząca inwestycje - w szczególności gospodarcze, infrastrukturalne lub dotyczące zasobów ludzkich, finansowane z różnych źródeł lub przez rozwiązania regulacyjne

1. OSI Krajowe - Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030 (KSRR 2030):

- **Wschodnia Polska,**

Wschodnia część kraju w największym stopniu skupia obszary zagrożone marginalizacją, a jej województwa - lubelskie, podkarpackie, podlaskie, świętokrzyskie, warmińsko-mazurskie - znajdują się w grupie regionów o zdecydowanie niższym poziomie konkurencyjności w porównaniu do średniej w Unii Europejskiej. **W zasięgu OSI Wschodnia Polska znajdują się gminy Pogórza Strzyżowsko- Dynowskiego.**

Mapa 9 Wschodnia Polska

Źródło: Strategia rozwoju województwa – Podkarpackie 2030

2. OSI Regionalne - Strategia rozwoju województwa - Podkarpackie 2030:

Oprócz krajowych obszarów strategicznej interwencji, Samorząd Województwa wskazał do objęcia specjalnym wsparciem następujące regionalne obszary strategicznej interwencji: obszary wymagające szczególnego wsparcia w kontekście zrównoważonego rozwoju, obszary wiejskie, wiejskie.

OF Pogórza Strzyżowsko-Dynowskiego wpisuje się w następujące priorytety, określone dla regionalnych obszarów strategicznej interwencji:

7.1. Wykorzystanie policentrycznego miejskiego układu osadniczego:

7.1.2. Rozwój potencjału gospodarczego miast, ze szczególnym uwzględnieniem biegunów wzrostu wraz z rozprzestrzenianiem trendów rozwojowych na otaczające je obszary funkcjonalne oraz wiejskie

Samorzady OF „Pogórza Strzyżowsko-Dynowskiego” wpisujące się w OSI: gmina Wojaszówka

Zakładane działania:

- wzmocnienie sieci ciężarów grawitacyjnych miast regionu stanowiących szansę do stworzenia sieci stymulowania przepływu procesów rozwojowych;
- rozwój obszarów dla potencjalnych inwestorów pod kątem możliwości rozwoju stref działalności gospodarczej;
- wspieranie rozwoju strefy działalności gospodarczej w kierunku powstawania i efektywnego funkcjonowania przedsiębiorstw wraz z oddziaływaniem na obszary wiejskie;

- kreowanie nowych miejsc pracy oraz zwiększenie wartości PKB poprzez rozwój sektora usług i przedsiębiorstw;
- dywersyfikacja gospodarki biegunów wzrostu i ich obszarów funkcjonalnych celem wzmocnienia funkcji gospodarczej, ze szczególnym uwzględnieniem możliwego okresu regresu gospodarczego w wymiarze ponadregionalnym;
- zniwelowanie istniejących barier transgranicznych i zacieśnienie współpracy gospodarczej z przedsiębiorstwami z Ukrainy i Słowacji;
- wprowadzenie w ośrodkach miejskich rozwiązań wpisujących się w ideę Smart City;
- kształtowanie miejskich terenów zieleni w nawiązaniu do idei: „zielone miasta”;
- wsparcie rozwoju biegunów wzrostu z wykorzystaniem ich potencjału turystycznego i rekreacyjnego.

7.1.3. Rozwój powiązań komunikacyjnych wewnątrz obszarów funkcjonalnych biegunów wzrostu

Samorządy OF „Pogórza Strzyżowsko-Dynowskiego” wpisujące się w OSI: Gmina Wojaszówka

Zakładane działania:

- zwiększenie spójności terytorialnej obszarów funkcjonalnych budowę, rozbudowę oraz modernizację infrastruktury kolejowej;
- podniesienie bezpieczeństwa komunikacyjnego poprzez budowę obwodnic i odciążenie centrów miast od przeciążeń wynikających z transportu indywidualnego i komunikacji publicznej;
- modernizacja i rozwój infrastruktury dróg lokalnych w celu zwiększenia spójności obszarów funkcjonalnych miast;
- rozwój transportu publicznego, w tym poprzez modernizację i rozwój infrastruktury w celu efektywniejszego przemieszczania się wewnątrz obszarów funkcjonalnych oraz między nimi;
- wspieranie systemu zrównoważonego transportu wraz węzłami intermodalnymi typu P&R, B&R;
- rozwój zintegrowanej sieci ścieżek rowerowych, tras rowerowych jako alternatywy dla przemieszczania się na krótkich odcinkach oraz służących rekreacji.

7.1.4. Rozwój miast powiatowych i miast mniejszych

Samorządy OF „Pogórza Strzyżowsko-Dynowskiego” wpisujące się w OSI: Miasto Strzyżów

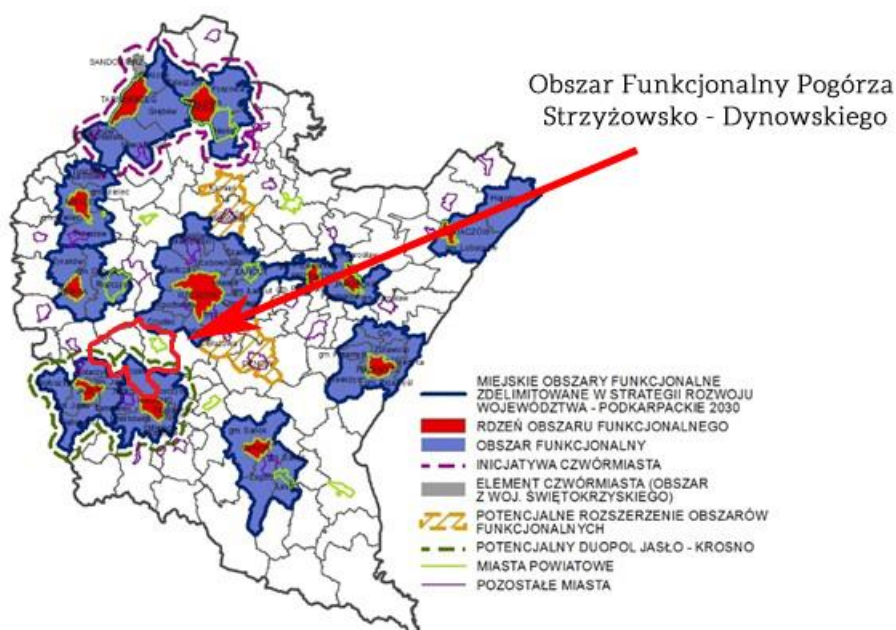
Zakładane działania:

- poprawa i rozwój warunków prowadzących do dynamizacji przedsiębiorczości w oparciu o potencjalne specjalizacje gospodarcze ośrodka miejskiego;
- wzmacnianie powiązań funkcjonalnych w celu przywrócenia roli ośrodka w układzie osadniczym;
- zwiększenie aktywności zawodowej mieszkańców poprzez rozwój kompetencji zawodowych;
- modernizacja przestrzeni miejskiej umożliwiającej wykorzystanie potencjałów i zasobów miast, w tym turystycznych i wypoczynkowo-rekreacyjnych;

- poprawa jakości życia mieszkańców poprzez wzrost dostępu do usług publicznych;
- rozwój kapitału społecznego i wzmocnienie tożsamości regionalnej poprzez zaangażowanie mieszkańców w procesy rozwojowe;
- poprawa jakości zarządzania poprzez współpracę z innymi samorządami terytorialnymi;
- podejmowanie działań w zakresie ochrony przyrody i poprawy stanu środowiska;
- poprawa jakości powietrza poprzez ograniczenie niskiej emisji oraz związanego z nim zjawiska smogu;
- kreowanie instrumentów przyciągających do osiedlania się w miastach, w szczególności osób młodych i wykształconych;
- wykorzystanie możliwości programowych i finansowych UE w obszarze polityki miejskiej;
- dostosowanie sieci usług i zagospodarowania przestrzennego do zmian demograficznych;
- niwelowanie barier transportowych poprzez rozwój systemów transportu zbiorowego pomiędzy ośrodkami miejskimi a sąsiednimi obszarami wiejskimi oraz innymi ważnymi ośrodkami miejskimi;
- rozwój zintegrowanej sieci ścieżek rowerowych, tras rowerowych jako alternatywy dla przemieszczania się.

Mapa 10 Miejskie obszary funkcjonalne

Źródło: Strategia rozwoju województwa – Podkarpackie 2030

7.3. Obszary wymagające szczególnego wsparcia w kontekście równoważenia rozwoju:

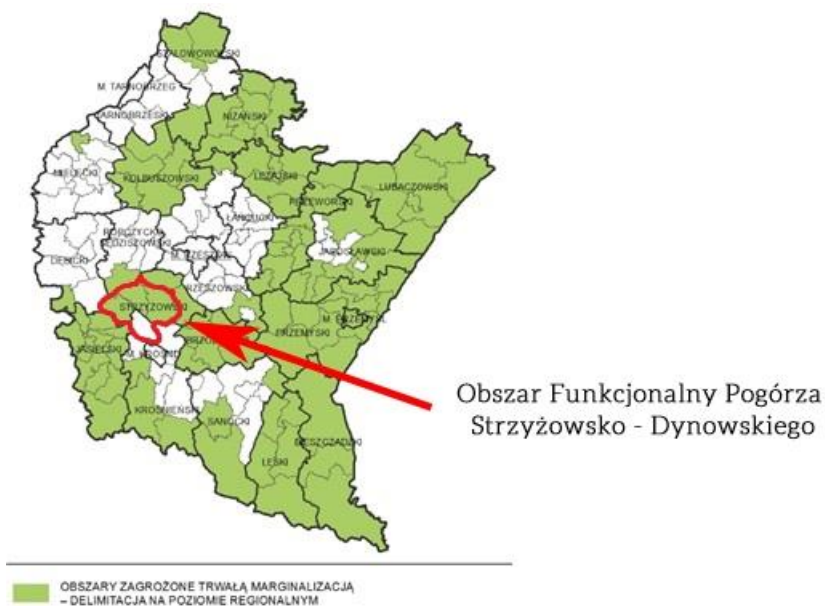
7.3.1. Wzmocnienie szans rozwojowych obszarów zagrożonych trwałą marginalizacją województwie

Samorzady OF „Pogorza Strzyżowsko-Dynowskiego” wpisujące się w OSI: Gmina Strzyżów, Gmina Frysztak, Gmina Wiśniowa, Gmina Wojaszówka

Zakładane działania:

- rozwój sektora inwestycji prywatnych w oparciu o lokalne zasoby;
- aktywizacja lokalnych inicjatyw gospodarczych i społecznych, poprzez wykorzystanie potencjału podmiotów publicznych, prywatnych, organizacji pozarządowych i mieszkańców;
- poprawa atrakcyjności inwestycyjnej poprzez zapewnienie przygotowanych terenów inwestycyjnych;
- pobudzenie procesów rozwojowych poprzez zapewnienie lepszej dostępności komunikacyjnej na zewnątrz, w tym rozwój infrastruktury drogowej łączącej się z węzłami sieci dróg szybkiego ruchu oraz infrastruktury kolejowej;
- włączenie komunikacyjne obszarów o utrudnionej dostępności;
- dostosowanie infrastruktury technicznej (energetycznej, telekomunikacyjnej, wodnokanalizacyjnej) i społecznej, warunkującej rozwój gospodarczy i wyższą jakość życia mieszkańców;
- wzmocnienie roli instytucji publicznych jako inicjatora nawiązywania partnerstw, współpracy z innymi instytucjami publicznymi, społeczeństwem i innymi interesariuszami na rzecz rozwoju regionu;
- intensyfikacja działań w zakresie ochrony i poprawy stanu środowiska przyrodniczego.

Mapa 11 Obszary zagrożone trwałą marginalizacją – poziom regionalny

Źródło: Strategia rozwoju województwa – Podkarpackie 2030

7.4. Obszary wiejskie – wysoka jakość przestrzeni do zamieszkania, pracy i wypoczynku:

7.4.1. Wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich poprzez rozwój infrastruktury technicznej

Samorządy OF „Pogórza Strzyżowsko-Dynowskiego” wpisujące się w OSI: Gmina Strzyżów, Gmina Frysztak, Gmina Wiśniowa, Gmina Wojaszówka

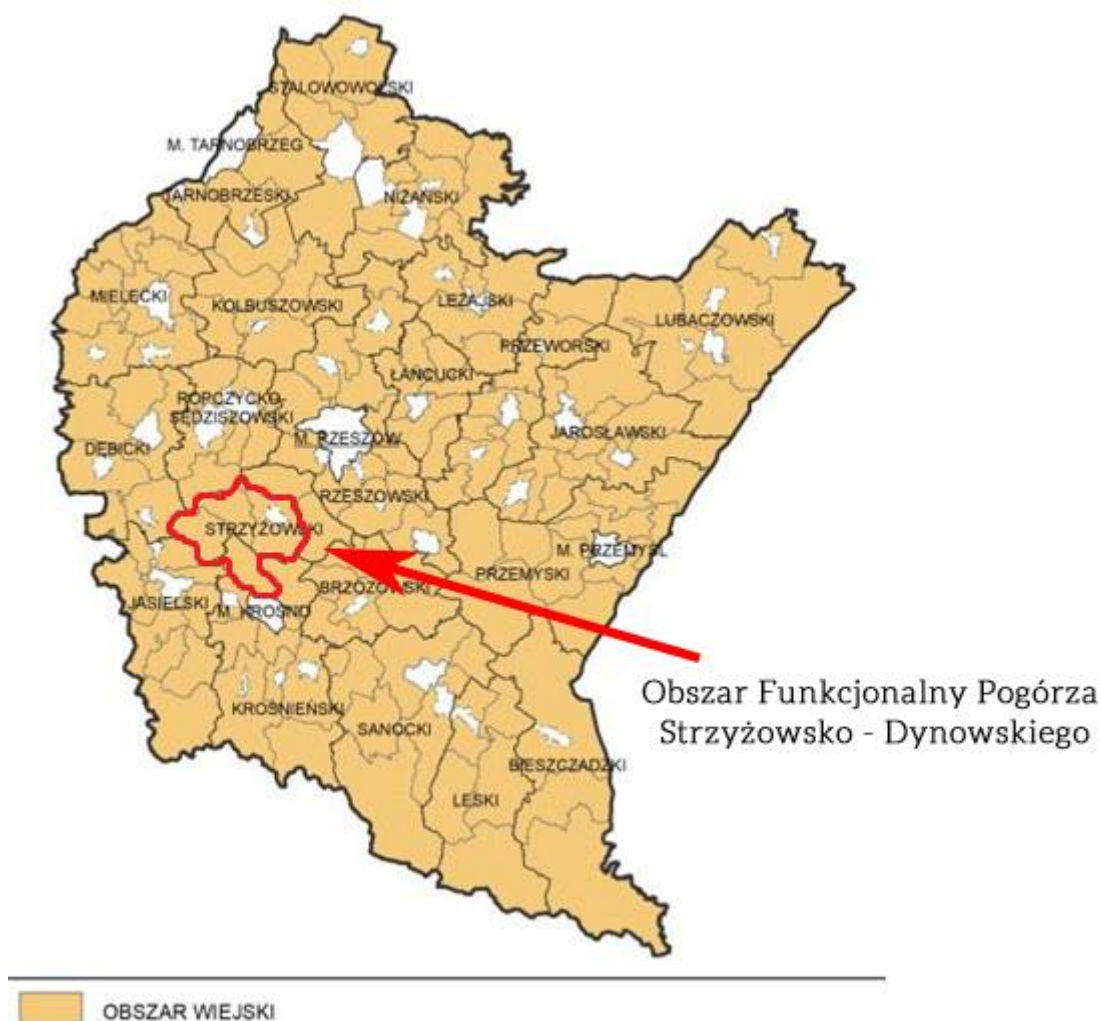
Obszary wiejskie dotyka zjawisko postępującej marginalizacji i niskiego poziomu jakości życia.

Kluczową kwestią przeciwdziałającą tym trendom jest rozwój infrastruktury w szczególności: wodno-kanalizacyjnej, energetycznej, teleinformatycznej oraz transportowej. Działania należy tak ukierunkować, aby umożliwiły rozwój gospodarki i przedsiębiorczości w tym powstawanie miejsc pracy w sektorach pozarolniczych, dostępność do usług publicznych, przekwalifikowanie zawodowe oraz mobilność przestrzenną, przy zachowaniu walorów środowiska przyrodniczego. Realizacja wyzwań regionalnych pozwoli na wielokierunkowy i zrównoważony rozwój obszarów wiejskich.

Zakładane działania:

- poprawa dostępności komunikacyjnej obszarów wiejskich w wymiarze lokalnym, regionalnym, krajowym i transgranicznym, w tym w relacji do najbliższego regionalnego bieguna wzrostu;
- zwiększenie dostępności cyfrowej poprzez rozwój infrastruktury telekomunikacyjnej;
- modernizacja i rozbudowa energetycznych linii przesyłowych, jako podniesienie komfortu życia i bezpieczeństwa;
- rozwój i poprawa dostępności do infrastruktury wodociągowej, kanalizacyjnej i ściekowej
- poprawa zarządzania sektorem gospodarki odpadami;
- tworzenie korzystnych warunków dla rozwoju przedsiębiorczości.

Mapa 12 Obszary wiejskie województwa podkarpackiego

Źródło: Strategia rozwoju województwa – Podkarpackie 2030

7.4.2. Rozwój przedsiębiorczości na obszarach wiejskich

Samorządy OF „Pogórza Strzyżowsko-Dynowskiego” wpisujące się w OSI: Gmina Strzyżów, Gmina Frysztak, Gmina Wiśniowa, Gmina Wojaszówka

Rozwój obszarów wiejskich należy oprzeć na wykorzystaniu zróżnicowanych potencjałów rozwojowych, wzmocnieniu sektora rolnictwa, jak również pozarolniczych specjalizacji gospodarczych. Strategicznym działaniem jest również aktywizowanie społeczności do podejmowania działalności gospodarczej wykorzystującej endogeniczne zasoby obszaru jako elementu konkurencyjności i zwiększenia dochodów ludności.

Zakładane działania:

- promowanie lokalnych zasobów (produktów tradycyjnych, regionalnych, ekologicznych) w celu powstawania alternatywnych źródeł dochodów;

- aktywizacja lokalnych społeczności ukierunkowana na rozwój przedsiębiorczości jako element wzrostu dochodów ludności wiejskiej;
- kreowanie postaw przedsiębiorczych i lokalnych inicjatorów działalności gospodarczej;
- wspieranie i profilowanie specjalizacji regionalno-lokalnej oraz centrów produkcyjnousługowych,
- rozwój funkcji turystycznych, kompleksowo wykorzystujących lokalne zasoby i specjalizacje.

7.4.3. Integracja i aktywizacja społeczności wiejskiej w aspekcie społecznym i kulturowym

Samorządy OF „Pogórza Strzyżowsko-Dynowskiego” wpisujące się w OSI: Gmina Strzyżów, Gmina Frysztak, Gmina Wiśniowa, Gmina Wojaszówka

Kluczowym czynnikiem determinującym inicjowanie procesów rozwoju obszarów wiejskich jest wielokierunkowa aktywizacja społeczności lokalnej. Podniesienie poziomu życia zależy od właściwej identyfikacji potrzeb i możliwości danego obszaru, w który to proces należy włączyć lokalną społeczność. Grupy społeczne powinny także współuczestniczyć w zarządzaniu lokalnymi zasobami. Istotne jest również oddolne zaangażowanie się społeczności w partnerstwa regionalne i ponadregionalne, a nawet międzynarodowe.

Zakładane działania:

- wsparcie mieszkańców w realizacji działań wynikających z lokalnych dokumentów strategicznych mających na celu wzmocnienie tożsamości regionalnej;
- podejmowanie współpracy na rzecz integracji społeczności lokalnej w planowaniu wspólnych działań i podejmowaniu wyzwań rozwojowych;
- poszerzenie i wzbogacenie oferty kulturalnej i usług czasu wolnego opartych na lokalnych zasobach przyczyniające się do zwiększenia poczucia tożsamości mieszkańców obszarów wiejskich, integracji społecznej i aktywizacji, szczególnie osób zagrożonych wykluczeniem społecznym;
- promocja lokalnej twórczości kulturalnej, rzemieślniczej z wykorzystaniem lokalnego dziedzictwa, przyczyniającej się do wykreowania produktów charakterystycznych dla poszczególnych miejscowości w oparciu o istniejące zasoby;
- promocja regionalnych specjalizacji w rolnictwie, jego otoczeniu i rybactwie (winiarstwo, pszczelarstwo itp. oraz usługi socjalne i rzemiosło, handel, przetwórstwo produktów rolnych, rękodzieło itp.);
- upowszechnianie dobrych praktyk przez społeczność lokalną na płaszczyźnie międzyregionalnej i międzynarodowej; wzmocnienie powiązań funkcjonalnych obszarów wiejskich z lokalnymi ośrodkami osadniczymi.

7.4.4. Racjonalizacja przestrzeni wiejskiej

Samorządy OF „Pogórza Strzyżowsko-Dynowskiego” wpisujące się w OSI: Gmina Strzyżów, Gmina Frysztak, Gmina Wiśniowa, Gmina Wojaszówka

Jakość przestrzeni obszarów wiejskich warunkuje możliwość i efektywność działań prorozwojowych. Dlatego też, gospodarka przestrzenna obszarów wiejskich powinna być określona w opracowaniach urbanistycznych, aby zapewnić racjonalne wykorzystanie przestrzeni

i zasobów endogenicznych, przy zachowaniu walorów krajobrazowych i przyrodniczych. Należy również dążyć do zachowania zgodności z dokumentami planistycznymi sporządzanymi dla obszarów sąsiednich.

Samorzady OF „Pogórza Strzyżowsko-Dynowskiego” wpisujące się w OSI: Gmina Strzyżów, Gmina Frysztak, Gmina Wiśniowa, Gmina Wojaszówka

Zakładane działania:

- dostosowanie przestrzeni wiejskiej do potrzeb gospodarczych i społecznych mieszkańców;
- efektywne wykorzystanie przestrzeni poprzez rozwój funkcji rekreacyjnej, sportowej i społeczno-kulturalnej obejmującej budowę i adekwatne wyposażenie obiektów;
- wykorzystanie potencjału uzdrowskiego w projektowaniu przestrzeni wiejskiej;
- poprawa funkcjonalności i estetyki przestrzeni wiejskiej uzyskana poprzez wspieranie projektów mających na celu urządzenie i porządkowanie terenów zielonych, parków lub innych miejsc wypoczynku;
- racjonalne wykorzystanie przestrzeni produkcyjnej i osadniczej dzięki wspieraniu działań scaleniowych i zagospodarowania poscaleniowego.

3. Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego - Perspektywa 2030:

OF „Pogórza Strzyżowsko-Dynowskiego” położony jest na terenie następujących obszarów funkcjonalnych o znaczeniu ponadregionalnym, określonych w Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego – Perspektywa 2030:

- Wiejskiego Obszaru Funkcjonalnego, a w ramach jego – Wiejskiego Obszaru Funkcjonalnego uczestniczącego w procesach rozwojowych oraz Wiejskiego Obszaru Funkcjonalnego wymagającego wsparcia procesów rozwojowych;
- Górskiego Obszaru Funkcjonalnego;
- Przygranicznego Obszaru Funkcjonalnego.

- **Wiejski obszar funkcjonalny uczestniczący w procesach rozwojowych**

Samorzady OF „Pogórza Strzyżowsko-Dynowskiego” wpisujące się w obszar: Gmina Strzyżów, Gmina Wojaszówka

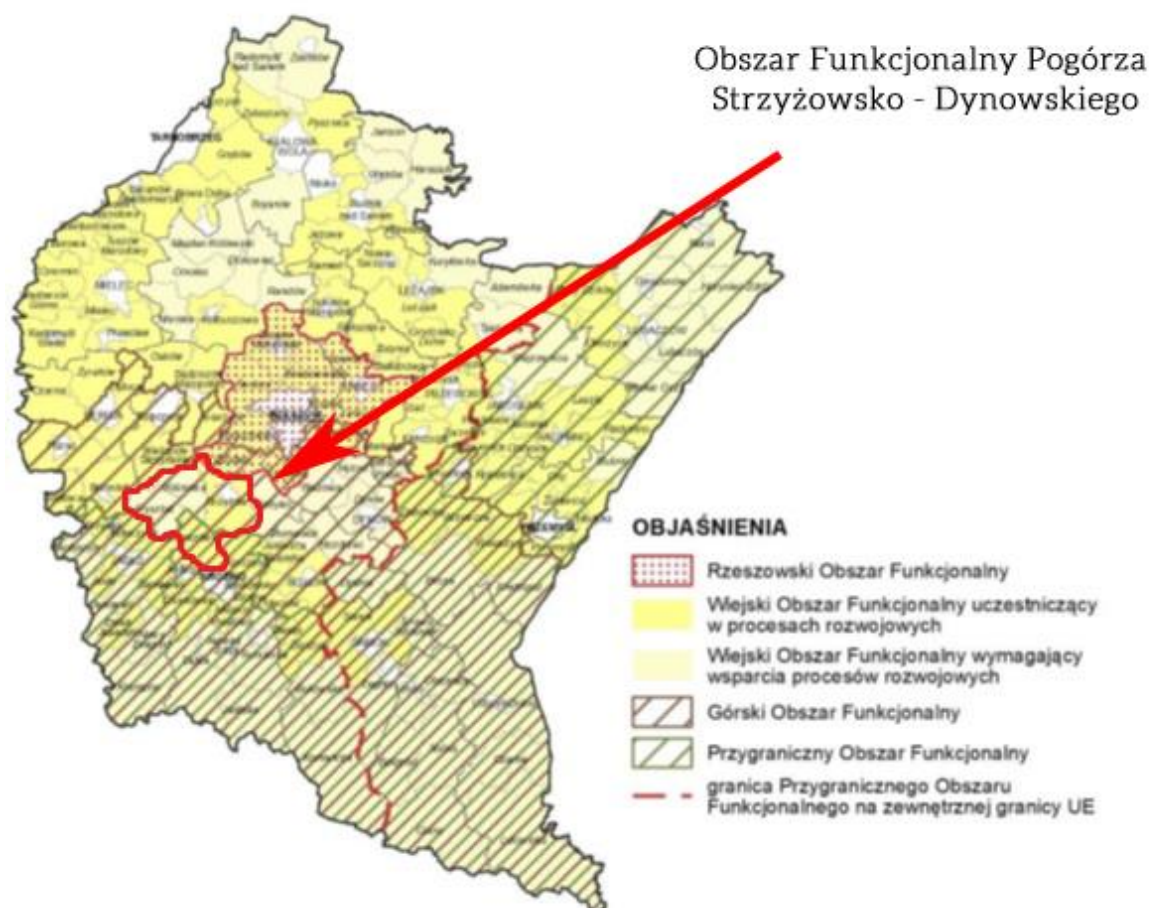
Wiodące kierunki zagospodarowania:

- 1) rozwój gospodarki rolnej, leśnej oraz działalności pozarolniczej;
- 2) rozwój kapitału ludzkiego oraz wzrost poziomu życia mieszkańców;
- 3) poprawa dostępności komunikacyjnej obszaru w wymiarze lokalnym, regionalnym, krajowym i transgranicznym;
- 4) wzmocnienie powiązań obszarów wiejskich z ośrodkami miejskimi – włączenie terenów wiejskich otaczających miasta w procesy rozwojowe;
- 5) ochrona terenów o najwyższych walorach przyrodniczych i krajobrazowych;
- 6) racjonalne wykorzystanie zasobów środowiska przyrodniczego;
- 7) rozwój infrastruktury technicznej i transportowej.

Zasady i warunki zagospodarowania:

- 1) zagospodarowanie terenów wiejskich umożliwiające wzrost towarowości w rolnictwie;
- 2) rozwój powiązań komunikacyjnych drogowych i kolejowych, poprawiający wewnętrzną i zewnętrzną dostępność obszaru;
- 3) zapobieganie procesom suburbanizacji i rozpraszania zabudowy powodującym degradację otwartych terenów wiejskich przydatnych dla rolnictwa przez intensyfikację użytkowania terenów zainwestowanych;
- 4) rozwój rolnictwa dostosowanego do lokalnych warunków, poprawa struktury agrarnej gospodarstw;
- 5) rozwój i modernizacja bazy usług publicznych,
- 6) poprawa wyposażenia obszaru w infrastrukturę techniczną i transportową.

Mapa 13 Obszary funkcjonalne o znaczeniu ponadregionalnym

Źródło: Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego - Perspektywa 2030

- **Wiejski obszar funkcjonalny wymagający wsparcia procesów rozwojowych**
Samorządy OF „Pogórze Strzyżowsko-Dynowskiego” wpisujące się w obszar: Gmina Frysztak, Gmina Wiśniowa,

Wiodące kierunki zagospodarowania:

- 1) rozwój rolnictwa ekologicznego opartego na gospodarstwach rodzinnych;
- 2) rozwój działalności gospodarczej związanej z gospodarką rolną i turystyką;
- 3) rozwój kapitału ludzkiego oraz wzrost poziomu życia mieszkańców;
- 4) wzmocnienie powiązań funkcjonalnych obszarów wiejskich z lokalnymi ośrodkami osadniczymi;
- 5) poprawa dostępności komunikacyjnej obszaru w wymiarze lokalnym, regionalnym, krajowym i transgranicznym;
- 6) ochrona terenów o najwyższych walorach przyrodniczych i krajobrazowych;
- 7) racjonalne wykorzystanie zasobów środowiska przyrodniczego;
- 8) rozwój turystyki, w tym agroturystyki, funkcji sportowo-rekreacyjnych i uzdrowiskowych,
- 9) rozwój infrastruktury technicznej i transportowej.

Zasady i warunki zagospodarowania:

- 1) rozwój bazy usług publicznych;
- 2) zapobieganie procesom rozpraszania zabudowy powodującym degradację terenów otwartych i przydatnych dla rolnictwa;
- 3) ochrona zasobów leśnych oraz rozwój zrównoważonej i wielofunkcyjnej gospodarki leśnej;
- 4) poprawa wyposażenia obszaru w infrastrukturę techniczną i transportową;
- 5) rozwój funkcji sportowo-rekreacyjnej i turystycznej, w tym agroturystyki oraz lecznictwa uzdrowiskowego z zastosowaniem zasad zrównoważonego rozwoju.

• Górski obszar funkcjonalny:

Samorzady OF „Pogórza Strzyżowsko-Dynowskiego” wpisujące się w obszar: Gmina Strzyżów, Gmina Frysztak, Gmina Wiśniowa, Gmina Wojaszówka

Wiodące kierunki zagospodarowania:

- 1) rozwój różnych form usług turystycznych i uzdrowiskowych;
- 2) ochrona terenów o najwyższych walorach przyrodniczych i krajobrazowych;
- 3) rozwój gospodarki rolnej i przemysłu;
- 4) rozwój infrastruktury technicznej i transportowej;
- 5) poprawa dostępności komunikacyjnej obszaru w wymiarze lokalnym, regionalnym, krajowym i transgranicznym.

Zasady i warunki zagospodarowania:

- 1) rozwój społeczno-gospodarczy z zastosowaniem zasad zrównoważonego rozwoju;
- 2) poprawa wyposażenia obszaru w infrastrukturę techniczną i transportową;
- 3) tworzenie warunków rozwoju powiązań komunikacyjnych, społecznych i gospodarczych pomiędzy ośrodkami miejskimi a obszarami wiejskimi;
- 4) rozwój rolnictwa ekologicznego, w tym: form specjalistycznej produkcji rolniczej (winiarstwo, pszczelarstwo) z zachowaniem wysokiej jakości środowiska przyrodniczego;

- 5) ochrona zasobów leśnych oraz rozwój zrównoważonej i wielofunkcyjnej gospodarki leśnej;
- 6) rozwój infrastruktury turystycznej w dostosowaniu do zasad ochrony obszarów cennych przyrodniczo i kulturowo;
- 7) ochrona walorów przyrodniczych i klimatycznych miejscowości uzdrowiskowych;
- 8) przeciwdziałanie suburbanizacji i rozpraszaniu zabudowy na terenach otwartych oraz dostosowanie zabudowy do otaczającego krajobrazu;
- 9) wzmocnienie roli ośrodków miejskich – rozwój innowacyjnego przemysłu i bazy usług publicznych;
- 10) uwzględnienie przy zagospodarowaniu terenów ograniczeń związanych z położeniem na obszarach szczególnego zagrożenia powodzią oraz narażonych na niebezpieczeństwo powodzi i zagrożonych osuwiskami;
- 11) budowa małych zbiorników wodnych celem zwiększenia zdolności retencyjnej terenów górskich.

- **Przygraniczny obszar funkcjonalny**

Samorządy OF „Pogórza Strzyżowsko-Dynowskiego” wpisujące się w obszar: Gmina Wojaszówka

Wiodące kierunki zagospodarowania:

- 1) poprawa dostępności komunikacyjnej w wymiarze lokalnym, regionalnym, krajowym i transgranicznym;
- 2) wzmocnienie funkcjonalne ośrodków miejskich;
- 3) rozwój gospodarki rolnej i leśnej;
- 4) rozwój funkcji turystycznej w dostosowaniu do zasad ochrony obszarów cennych przyrodniczo i kulturowo,
- 5) rozwój w infrastruktury technicznej i transportowej.

Zasady i warunki zagospodarowania:

- 1) zagospodarowanie przestrzenne obszaru z uwzględnieniem potrzeb związanych z obronnością i bezpieczeństwem publicznym;
- 2) rozwój i modernizacja infrastruktury granicznej, transportowej i logistycznej;
- 3) integrowanie systemów komunikacyjnych i usprawnienie powiązań transportowych;
- 4) wspieranie rozwoju nowych funkcji, zwiększających zakres świadczonych usług o charakterze ponadlokalnym, w tym logistycznych;
- 5) poprawa dostępu do usług publicznych zlokalizowanych w miastach i na obszarach wiejskich;
- 6) współpraca transgraniczna w zakresie planowania przestrzennego i społeczno-gospodarczego, realizacja i koordynacja wspólnych działań i projektów, zapewniających integrację planowania w zakresie ochrony środowiska, gospodarki wodnej oraz infrastruktury transgranicznej,
- 7) poprawa wyposażenia obszaru w infrastrukturę techniczną i transportową.

Oprócz obszarów funkcjonalnych o charakterze ponadregionalnym, w Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego – Perspektywa 2030 w celu identyfikacji obszarów o różnych priorytetach rozwojowych oraz określenia niezbędnych działań służących optymalnemu wykorzystaniu ich potencjałów dla rozwoju województwa, wyznaczone zostały obszary funkcjonalne o charakterze regionalnym, które charakteryzują się wspólnymi uwarunkowaniami i przewidywanymi jednolitymi celami rozwoju.

OF „Pogórze Strzyżowsko-Dynowskie” położony jest na terenie dwóch obszarów funkcjonalnych o charakterze regionalnym:

- MOF Krosno
- Obszar Funkcjonalny Pogórzy Karpackich
- Obszar Funkcjonalny Kotliny Jasielsko-Krośnieńskiej

• 2.1.1. MOF Krosno

Samorządy OF „Pogórza Strzyżowsko-Dynowskiego” wpisujące się w obszar: Gmina Wojaszówka

Wiodące kierunki zagospodarowania:

- 1) wzmocnienie potencjału gospodarczego i społecznego ośrodka subregionalnego
- 2) stymulujące rozwój obszaru funkcjonalnego;
- 3) rozwój stref aktywności gospodarczej oraz instytucji otoczenia biznesu;
- 4) poprawa dostępności komunikacyjnej obszaru w wymiarze lokalnym, regionalnym,
- 5) krajowym i transgranicznym;
- 6) integracja i rozwój transportu publicznego;
- 7) rozwój różnych form rekreacji, usług turystycznych i usług kultury;
- 8) rozwój rolnictwa ekologicznego.

Zasady i warunki zagospodarowania:

- 1) wzmocnienie powiązań funkcjonalno-przestrzennych gmin wchodzących w skład obszaru z rdzennym ośrodkiem miejskim, poprzez tworzenie i realizowanie wspólnych projektów rozwojowych i przedsięwzięć inwestycyjnych;
- 2) rozwój gospodarczy MOF z zastosowaniem zasad zrównoważonego rozwoju;
- 3) efektywne wykorzystanie bazy infrastrukturalnej i tradycji oraz potencjału naukowo-badawczego i zaawansowanych technologii, m.in. w dziedzinie przemysłu wydobywczego, szklarskiego, lotniczego i elektromaszynowego dla rozwoju przedsiębiorstw sektora produkcyjnego i usługowego;
- 4) rozwój powiązań komunikacyjnych drogowych i kolejowych wzmocniających zewnętrzną i wewnętrzną dostępność obszaru;
- 5) rozwój terenów inwestycyjnych przy zapewnieniu wymaganego uzbrojenia i dogodnego powiązania komunikacyjnego z głównymi szlakami transportowymi;
- 6) podniesienie poziomu życia mieszkańców poprzez rozwój i modernizację bazy usług publicznych i bazy rekreacyjnej;
- 7) rozwój infrastruktury turystycznej, w tym turystyki biznesowej;

- 8) poprawa ładu przestrzennego poprzez porządkowanie struktury funkcjonalno-przestrzennej MOF, dbałość o centra miejscowości, rewitalizację terenów i obiektów zdegradowanych;
- 9) zapobieganie procesom suburbanizacji i rozpraszania zabudowy powodującym degradację otwartych terenów wiejskich przydatnych dla rolnictwa przez intensyfikację użytkowania terenów zainwestowanych;
- 10) rozwój rolnictwa ekologicznego opartego na gospodarstwach rodzinnych;
- 11) uwzględnienie przy zagospodarowaniu terenów ograniczeń związanych z położeniem na terenach narażonych na niebezpieczeństwo powodzi i zagrożonych osuwaniem się mas ziemi.

- **2.6 Obszar Funkcjonalny Pogórzy Karpackich**

Samorządy OF „Pogórza Strzyżowsko-Dynowskiego” wpisujące się w obszar: Gmina Frysztak, Gmina Strzyżów, Gmina Wiśniowa

Wiodące kierunki zagospodarowania:

- 1) rozwój turystyki, w tym agroturystyki, turystyki kwalifikowanej, w oparciu o walory środowiska przyrodniczego i kulturowego;
- 2) rozwój rolnictwa tradycyjnego i specjalistycznego oraz sadownictwa (w tym winnic);
- 3) rozwój małej i średniej przedsiębiorczości, w tym w zakresie przetwórstwa rolno-spożywczego oraz przetwórstwa drzewnego;
- 4) rozwój energetyki odnawialnej.

Zasady i warunki zagospodarowania:

- 1) zapobieganie procesom suburbanizacji i rozpraszania zabudowy, powodującym degradację otwartych terenów wiejskich przydatnych dla rolnictwa, przez intensyfikację użytkowania terenów zainwestowanych;
- 2) poprawa jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej, w tym m.in. przekształcenia struktury agrarnej gospodarstw;
- 3) rozwój infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej;
- 4) uwzględnienie przy zagospodarowaniu terenów ograniczeń związanych z położeniem na obszarach szczególnego zagrożenia powodzią oraz narażonych na niebezpieczeństwo powodzi i zagrożonych osuwiskami;
- 5) rozbudowa infrastruktury przeciwpowodziowej oraz w zakresie przeciwdziałania skutkom suszy;
- 6) rekultywacja w kierunku wodnym wyrobisk po odkrywkowym wydobyciu kruszyw;
- 7) rozwój infrastruktury związanej z energetyką opartą na odnawialnych źródłach energii.

- **2.7. Obszar Funkcjonalny Kotliny Jasielsko-Krośnieńskiej**

Samorządy OF „Pogórza Strzyżowsko-Dynowskiego” wpisujące się w obszar: Gmina Wojaszówka,

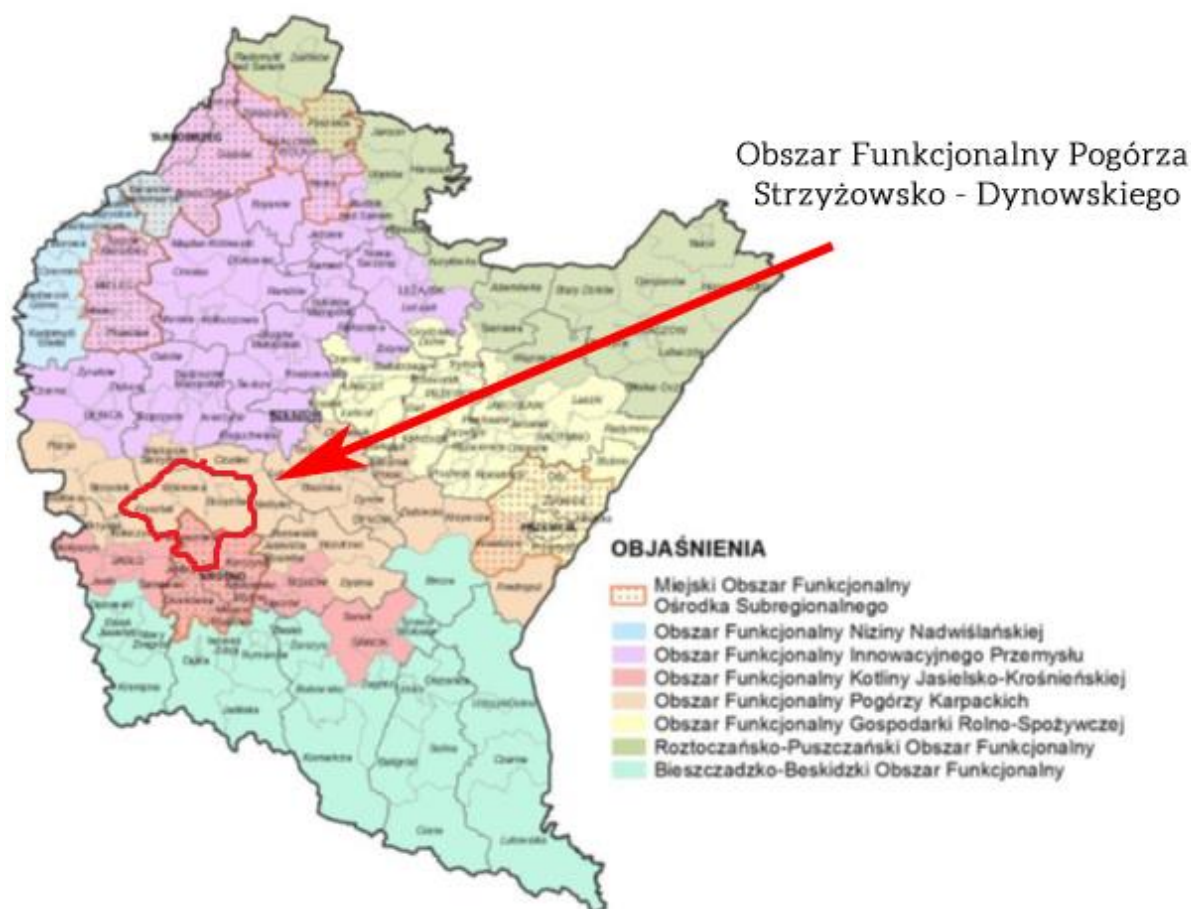
Wiodące kierunki zagospodarowania:

- 1) rozwój wiodących branż przemysłu z wykorzystaniem potencjału naukowo-badawczego i zaawansowanych technologii;
- 2) poprawa dostępności komunikacyjnej obszaru w wymiarze regionalnym, krajowym i transgranicznym;
- 3) ochrona zasobów przyrodniczych i kulturowych;

- 4) rozwój rolnictwa ekologicznego;
- 5) rozwój różnych form turystyki, w oparciu o zasoby przyrodnicze, krajobrazowe oraz dziedzictwa kulturowego obszaru.

Zasady i warunki zagospodarowania:

- 1) rozwój Krosna, Jasła i Sanoka jako głównych ośrodków stymulujących rozwój gospodarczy obszaru;
- 2) rozwój zakładów tradycyjnych branż przemysłu oraz przemysłu nowych technologii (m.in. lotniczego, chemicznego, spożywczego, szklarskiego oraz meblarskiego);
- 3) rozwój infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej;
- 4) wzmocnienie powiązań funkcjonalnych Krosna z Jasłem, a także Sanokiem;
- 5) ochrona złóż surowców energetycznych (gazu ziemnego i ropy naftowej);
- 6) zapobieganie procesom suburbanizacji i rozpraszania zabudowy, powodującym degradację terenów otwartych wiejskich przydatnych dla rolnictwa, przez intensyfikację użytkowania terenów zainwestowanych;
- 7) rozwój powiązań drogowych wzmacniających zewnętrzną dostępność komunikacyjną, w tym z transeuropejską siecią transportową (TEN-T);
- 8) rozwój i modernizacja linii kolejowych;
- 9) rozbudowa lotniska w Krośnie;
- 10) rozwój rolnictwa ekologicznego, w tym specjalistycznej produkcji rolniczej (m.in. pszczelarskiej, upraw winorośli z produkcją win) z uwzględnieniem warunków przyrodniczych;
- 11) kształtowanie harmonijnego krajobrazu kulturowego poprzez poprawę ładu przestrzennego i estetyki przestrzeni, przy zachowaniu walorów przyrodniczych, kulturowych i krajobrazowych, prawidłowe kształtowanie struktur przestrzennych;
- 12) rozbudowa infrastruktury przeciwpowodziowej oraz w zakresie przeciwdziałania skutkom suszy.

Źródło: Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego Perspektywa 2030

4.OSI – Lokalne - Strategia Rozwoju Ponadlokalnego Pogórza Strzyżowsko-Dynowskiego na lata 2022-2030

W ramach Strategii Rozwoju wyodrębniono cztery obszary priorytetowe, które są względem siebie równoważne i uzupełniają się:

- **Cel strategiczny I: Nowoczesna gospodarka i edukacja**
- **Cel strategiczny II: Efektywne zarządzanie rozwojem gminy.**
- **Cel strategiczny III: Wysoka jakość życia mieszkańców poprzez rozwój infrastruktury i zwiększenie ładu przestrzennego**
- **Cel strategiczny IV: Turystyka, rekreacja i oferta czasu wolnego**

Cele te powiązane są ze zidentyfikowanymi lokalnymi obszarami strategicznej interwencji, co zostało przedstawione w załączniku graficznym, stanowiącym mapę nr 6 Model struktury funkcjonalno-przestrzennej Pogórza Strzyżowsko- Dynowskiego – Obszary strategicznej interwencji w rozdziale 7 Model strukturalny funkcjonalno – przestrzennej gminy wraz z ustaleniami i rekomendacjami w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej. Z kolei działania planowane do realizacji w ramach wyznaczonych obszarów strategicznym,

w ujęciu graficznym przedstawia mapa nr 7 Model struktury funkcjonalno-przestrzennej Pogórza Strzyżowsko- Dynowskiego – Zakres planowanych działań w obszarach strategicznej interwencji.

ROZDZIAŁ 9

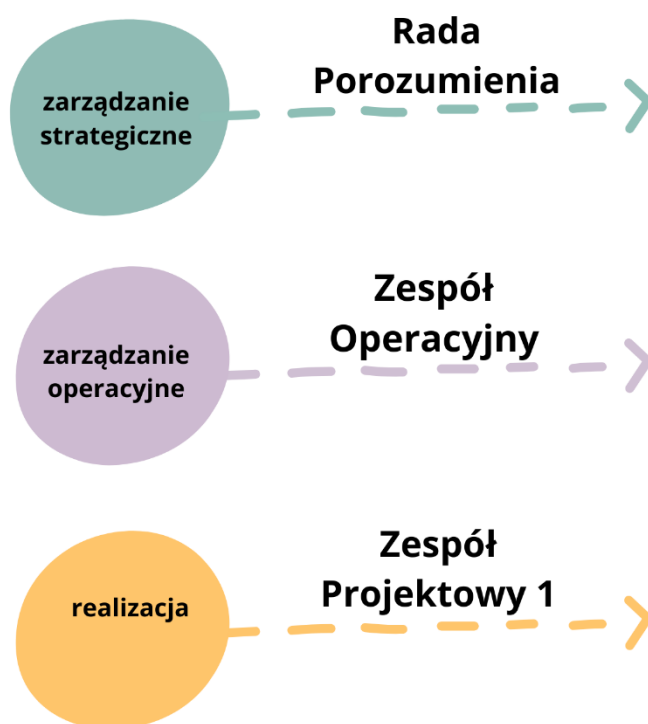

**SYSTEM REALIZACJI STRATEGII,
W TYM WYTYCZNE DO
SPORZĄDZANIA DOKUMENTÓW
WYKONAWCZYCH**

Wdrożenie Strategii Rozwoju Ponadlokalnego wymaga wypracowania mechanizmów umożliwiających sprawne współdziałanie zaangażowanych jednostek samorządu terytorialnego (gminy z terenu dwóch powiatów i Powiat Strzyżowski jako jst). Nie mniej istotnym wymiarem jest ustanowienie płaszczyzny dialogu władz lokalnych (sygnatariuszy porozumienia) oraz partnerów społecznych i gospodarczych, aby zapewnić włączenie w realizację zapisów Strategii również przedsiębiorców, organizacje pozarządowe oraz indywidualnych mieszkańców.

9.1. Struktura organizacyjna zarządzania Strategią

Partnerstwo nie posiada zinstytucjonalizowanej formy prawnej ani wyodrębnionej formalnie struktury organizacyjnej, tym samym działa w oparciu o **funkcjonalną strukturę organizacyjną**.

Najwyższym **organem decyzyjnym** partnerstwa jest **Rada Porozumienia**. Podstawową rolą Rady jest budowanie klimatu współpracy pomiędzy różnymi podmiotami na rzecz realizacji ustaleń Strategii, a także podejmowanie decyzji strategicznych dla rozwoju partnerstwa (jako obszaru i jako organizacji współpracy). Rada Porozumienia współpracuje na bieżąco z Zespołem Operacyjnym.

Posiedzenia Rady Partnerstwa mają charakter cykliczny, odbywają się niezwłocznie w razie wystąpienia potrzeby. Szczegóły funkcjonowania Rady Porozumienia określa samo porozumienie.

Tabela 1 Skład i zadania Rady Porozumienia

Skład	Najważniejsze zadania
<p>Przedstawiciele władz wykonawczych wszystkich jednostek samorządu terytorialnego tworzących partnerstwo (wójtowie, burmistrz, starosta). Pracami Rady Partnerstwa kieruje Lider porozumienia</p>	<ul style="list-style-type: none"> • opiniowanie i zatwierdzanie projektu Strategii, <ul style="list-style-type: none"> • opiniowanie i zatwierdzanie projektów zawartych w Strategii, • opiniowanie i zatwierdzanie projektów zmian Strategii, • opiniowanie rozwiązań wdrożeniowych Strategii, <ul style="list-style-type: none"> • opiniowanie i zatwierdzanie dokumentów niezbędnych w procesie przygotowania i wdrażania Strategii, • podejmowanie decyzji niezbędnych do bieżącego funkcjonowania struktur Porozumienia, • określenie zasad finansowania realizacji Strategii, • powoływanie członków Zespołu Operacyjnego, • inicjowanie dodatkowych działań, porozumień i dokumentów rozwijających współpracę gmin, <ul style="list-style-type: none"> • powoływanie i rozwiązywanie dodatkowych struktur roboczych służących realizacji strategii, np. zespołów roboczych dla poszczególnych projektów.

Źródło: opracowanie własne

Zarządzanie operacyjne powierzono **Zespołowi Operacyjnemu**. Zasadniczym jego zadaniem jest rozwijanie koncepcji projektowych zawartych w Strategii oraz realizacja projektów, koordynowanie działań podejmowanych przez poszczególnych partnerów, monitorowanie oraz informowanie o postępach we wdrażaniu Strategii. Ponadto Zespół proponuje optymalne ścieżki i mechanizmy osiągnięcia opisanych w niej celów oraz zapewnienie wymiany informacji pomiędzy podmiotami bezpośrednio zaangażowanymi we wdrażanie ustaleń dokumentu.

Spotkania Zespołu odbywają się w razie wystąpienia potrzeby. Członkowie Zespołu współpracują na bieżąco z przedstawicielami pozostałych gmin i zapewniają ich zaangażowanie w przygotowane projekty wynikające ze Strategii.

Tabela 2 Skład i zadania Zespołu Operacyjnego

Skład	Najważniejsze zadania
<p>Przedstawiciele urzędów gmin i powiatu, wskazani przez wójtów, burmistrza i starostę. Pracami Zespołu koordynacyjnego kieruje Lider Porozumienia</p>	<ul style="list-style-type: none"> • koordynacja opracowania i wdrażanie Strategii, <ul style="list-style-type: none"> • koordynacja współpracy między gminami – Stronami Porozumienia, <ul style="list-style-type: none"> • współpraca z wykonawcą Strategii, • koordynacja identyfikacji i realizacji projektów oraz zapewnienie komplementarności realizowanych zadań w ramach Porozumienia, • monitorowanie wdrażania Strategii w oparciu o system wskaźników realizacji, • przygotowanie raportów z realizacji strategii przekazywanych Radzie Porozumienia, • bieżący kontakt z osobami odpowiedzialnymi za realizację projektów w ramach Strategii, <ul style="list-style-type: none"> • roboczy kontakt z innymi instytucjami zaangażowanymi w realizację Strategii, • formułowanie „zasad działania” w przypadku, gdy takie zasady służą realizacji projektów, <ul style="list-style-type: none"> • prowadzenie działań informacyjnych i konsultacyjnych skierowanych do interesariuszy, • formułowanie wniosków i opinii dla Rady Porozumienia.

Źródło: opracowanie własne

Ze względu na istotną rolę osób zajmujących się w poszczególnych urzędach pozyskiwaniem środków ze źródeł zewnętrznych zakłada się ich systematyczną **współpracę w ramach Zespołu Operacyjnego**.

W uzasadnionych przypadkach, dla projektów złożonych, wielowymiarowych i wieloletnich, Rada Porozumienia może podjąć decyzję o powołaniu operatora zarządzającego efektami projektu np. Zespół Szkół lub Centrum Kultury – zgodnie z zadaniami określonymi przy powołaniu tych jednostek. Na każdym etapie wdrażania Strategii, wraz z jej ewaluacją i monitoringiem, rekomendowana jest stała **analiza funkcjonowania systemu organizacyjnego** i podjęcie decyzji kierunkowych o utrzymaniu bądź zmianach np. reorganizacji Zespołu Operacyjnego, lub w kierunku dalszej instytucjonalizacji w celu poprawienia sprawności organizacyjnej, technicznej, koordynacyjnej, w tym również zmiany wszelkiego rodzaju zmiany organizacyjne (formalne).

9.2. Aktualizacja Strategii

Decyzja o aktualizacji Strategii podejmowana jest przez Radę Porozumienia. Proces może przyjąć formę:

- **aktualizacji systemowej**, gdzie zmiana dotyczy celów, rozwiązań dotyczących wdrażania i/lub monitorowania Strategii. Konieczność zmian wynika z wniosków z monitorowania oraz ewaluacji, analizy zmian sytuacji społeczno-gospodarczej lub innych o charakterze systemowym (zmiany prawne, wytyczne programowe, itp.);
- **aktualizacji listy projektów**, która wynika z procesu wyłaniania projektów partnerskich oraz weryfikacji listy wskazanej w Strategii.

Przyjęto, iż w uzasadnionych przypadkach, **nie rzadziej niż raz w trakcie obowiązywania**, Strategia będzie przedmiotem kompleksowej i pogłębionej oceny wszystkich jej elementów, z uwzględnieniem aktualnej sytuacji społeczno-gospodarczej, systemu finansowania, warunków formalnych i prawnych i innych mających wpływ na jej efektywną realizację. Na podstawie przeprowadzonej analizy formułuje się wnioski będące podstawą do podjęcia decyzji strategicznych przez Radę Porozumienia w zakresie utrzymania lub zmiany kierunków strategicznych.

Rada Porozumienia podejmuje decyzję, a następnie ogłasza możliwość zgłaszania propozycji projektowych realizujących cele i kierunki działań. Zebrane propozycje poddawane są ocenie przez Zespół Operacyjny zgodnie z przyjętymi w Strategii kryteriami. Wyniki oceny przedstawiane są Radzie Porozumienia, która podejmuje decyzję o uzupełnieniu listy. Raz do roku (w drugim półroczu danego roku) Zespół Operacyjny dokonuje przeglądu stopnia realizacji projektów wskazanych w Strategii. Na podstawie informacji uzyskanych od koordynatorów gminnych - formułuje opinię dot. utrzymania bądź usunięcia projektu. Opinia przedstawiana jest Radzie Porozumienia, która podejmuje ostateczną decyzję.

9.3. Zmiana składu porozumienia

Zmiana składu porozumienia może nastąpić poprzez:

- **przystąpienie do partnerstwa nowego członka**. W tym przypadku zainteresowany podmiot składa do przewodniczącego Rady Porozumienia wniosek o dołączenie do partnerstwa składając jednocześnie deklarację o akceptacji obowiązującej strategii ponadlokalnej i włączeniu się w realizację jej postanowień. Rada Porozumienia podejmuje decyzję zgodnie z porozumieniem i regulaminem,
- **rezygnację partnera ze współpracy**. W tym przypadku członek partnerstwa składa do przewodniczącego Rady Porozumienia deklarację o rezygnacji z członkostwa w partnerstwie, a ostateczna decyzja zapada na kolejnym posiedzeniu Rady Porozumienia. Rezygnacja nie powinna nieść za sobą negatywnych skutków dla wcześniej uruchomionych strategicznych przedsięwzięć rozwojowych;
- **usunięcie partnera**. W przypadku uporczywego uchylania się od obowiązków przez okres minimum jednego roku (brak uczestnictwa w posiedzeniach Rady Porozumienia, brak lub nikłe zaangażowanie pracowników w działania Zespołu Operacyjnego) Rada Porozumienia może wezwać partnera do zaangażowania w działania partnerstwa wyznaczając 3 miesięczny termin. W przypadku braku pozytywnej reakcji Rada podejmuje decyzję o usunięciu partnera z porozumienia i powiadamia o tym niezwłocznie władze danej JST.

9.4. System monitoringu i oceny skuteczności realizacji Strategii

Planowanie strategiczne jest ciągłym procesem i aby osiągnąć zamierzone wyzwania strategiczne wymagane jest stworzenie efektywnych mechanizmów gwarantujących konsekwentne i skuteczne wdrażanie, monitorowanie i ewaluację efektów Strategii. Systematyczne gromadzenie danych pozwala na:

- wczesne dostrzeżenie ewentualnych zagrożeń dla realizacji zaplanowanych działań;
- dokonanie oceny skuteczności prowadzonej polityki oraz
- przygotowanie rekomendacji dotyczących ewentualnych zmian przyjętych założeń strategicznych.

W proces monitorowania zostaną zaangażowane wskazane organy partnerstwa oraz interesariusze (jako głos doradczy).

9.5. Monitorowanie procesu wdrażania Strategii

Za monitorowanie realizacji Strategii odpowiada Rada Porozumienia. Niezbędne dane będą gromadzone przez Zespół Operacyjny, częściowo samodzielnie, częściowo poprzez informacje przekazywane przez koordynatorów gminnych. Jednocześnie Zespół Operacyjny jest odpowiedzialny za zarządzanie ryzykiem, tj. identyfikację faktycznych i potencjalnych ryzyk, wraz z określeniem ich prawdopodobieństwa wystąpienia oraz skutków następstw (istotności).

W celu operacjonalizacji powyższych założeń zakłada się opracowywanie Rocznych raportów o stanie realizacji Strategii, zawierających:

- informacje na temat postępów w realizacji projektów (wzór karty monitoringu projektu wypełnianej przy realizacji każdego projektu zostanie wypracowany przez Zespół Operacyjny i będzie uwzględniał wskaźniki określone w Strategii);
- informacje na temat wskaźników realizacji celów strategicznych;
- informacje na temat kontekstu realizacji Strategii w danym roku (np. zmian systemowych, przyczyn opóźnień realizacji działań, zmian organizacyjnych partnerstwa) z elementami oceny bieżącej;
- przegląd dostępnych źródeł finansowania aktualizowanych z uwagi na ich zmienność i dostępność;
- podsumowanie z rekomendacjami dotyczącymi następnego okresu.

Raport będzie sporządzany przez Zespół Operacyjny. Po przedyskutowaniu wyników Rada Porozumienia będzie go zatwierdzać i przekazywać do publicznej wiadomości. Raport będzie przygotowywany w czasie umożliwiającym wykorzystanie danych do opracowania raportów o stanie gmin.

Wnioski płynące z raportu (monitoringu) będą stanowiły podstawę do ewentualnej aktualizacji Strategii poprzez modyfikację poszczególnych elementów przyjętych ustaleń strategicznych, w tym dokonywanie korekt wartości wskaźników w procesie realizacji zamierzonych działań.

9.6. Ocena (ewaluacja) stopnia osiągnięcia celów strategicznych

Istotnym elementem procesu zarządzania strategicznego jest **ocena wdrażania Strategii**, w tym analiza osiągniętych zamierzeń i rezultatów oraz ich wpływu na sytuację społeczno-gospodarczą partnerstwa. W procesie ewaluacji kluczowy jest komentarz i pogłębiona refleksja na temat skuteczności podjętych działań z perspektywy czasu oraz możliwych sugestii i praktyk na przyszłość.

Ewaluacja zostanie przeprowadzona:

a) w połowie okresu realizacji strategii (mid-term). Jej przedmiotem będzie ocena dotychczas podjętych działań na rzecz osiągnięcia celów strategii;

b) na zakończenie okresu obowiązywania strategii (ex-post). Jej przedmiotem będzie ocena długoterminowych efektów wdrażania strategii ponadlokalnej oraz rekomendacje dla kolejnej edycji dokumentu strategicznego dla partnerstwa.

Przedmiotem ewaluacji będzie przede wszystkim stopień osiągnięcia celów strategicznych, skuteczność osiągania rezultatów bezpośrednich, wpływ na środowisko społeczno-gospodarcze oraz głębokości zmian (trwałości). W systemie oceny uwzględnia się stosowanie poniższych kryteriów oceny:

- **Skuteczność** - kryterium, które pozwala ocenić, w jakim stopniu zostały osiągnięte cele dokumentu opracowane na etapie planowania,

- **Efektywność** - kryterium, które pozwala ocenić stosunek poniesionych nakładów do uzyskanych efektów, czyli określić poziom „ekonomiczności” zrealizowanych projektów,
- **Użyteczność** - kryterium, które pozwala ocenić, do jakiego stopnia oddziaływanie strategii odpowiada zdiagnozowanym potrzebom grupy docelowej,
- **Trafność** - kryterium, które pozwala ocenić, do jakiego stopnia cele określone w strategii odpowiadają potrzebom wskazanym w odniesieniu do obszaru partnerstwa.
- **Trwałość** - kryterium, które pozwala ocenić, w jakim stopniu pozytywne zmiany wywołane oddziaływaniem *Strategii* będą nadal widoczne po zakończeniu jej realizacji.

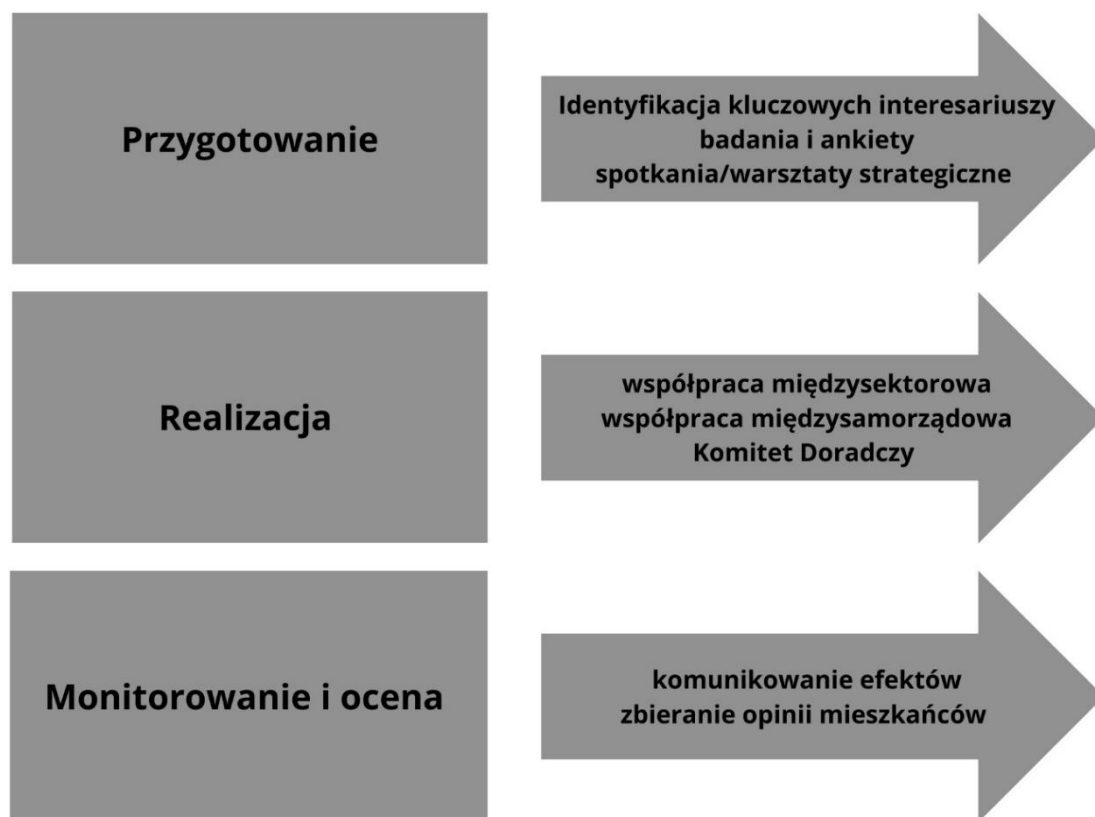
Za ewaluację *Strategii* odpowiada Rada Porozumienia. Jej wyniki są poddawane omówieniu, m.in. z partnerami społecznymi, w celu uzyskania uwag i rekomendacji. Niezbędne dane wyjściowe są gromadzone przez Zespół Operacyjny i przekazywane do Rady Porozumienia.

9.7. Opis procesu zaangażowania partnerów społeczno-gospodarczych

Zgodnie z prawem podmiotami uprawnionymi na poziomie lokalnym do prowadzenia polityki rozwoju są władze gmin. Przygotowanie dokumentów strategicznych (czy to strategii lokalnej czy ponadlokalnej), których zapisy będą oddziaływały na ogół społeczeństwa, wymaga udziału mieszkańców. Partycypacja społeczna pozwala na udoskonalenie przygotowywanej polityki, a następnie uzyskanie lepszych efektów jej realizacji, ponieważ:

- pozwala na trafniejsze określenie potrzeb, potencjałów i wyzwań, które bardzo często „wymykają się” statystyce publicznej oraz danych o charakterze ilościowym;
- pozwala na poznanie oczekiwań i preferencji mieszkańców, celów ich działań, punktów widzenia, i na tej podstawie przyjęcie hierarchii działań kluczowych dla całej społeczności;
- daje poczucie sprawczości mieszkańcom, co zachęca do zwiększonej integracji, aktywności i kreatywności;
- daje poczucie „wspólnienia” celów, a nawet współodpowiedzialności za przygotowaną politykę, co zapewnia włączenie się mieszkańców w realizację jej postanowień, a przynajmniej ogranicza potencjalne konflikty;
- sprzyja wzrostowi świadomości społecznej na temat celów i zasadności działań podejmowanych przez władze lokalne;
- stanowi element edukacyjny dla społeczności lokalnej wpływając na budowanie relacji opartej na otwartości, poszanowaniu poglądów i potrzeb wszystkich mieszkańców;
- zapewnia informowanie mieszkańców nie tylko na temat planów, ale i efektów realizowanych działań.

Przygotowanie i realizacja niniejszej Strategii zakładają współuczestnictwo interesariuszy, czyli partnerów społeczno-gospodarczych oraz właściwych podmiotów reprezentujących społeczeństwo obywatelskie m.in. działających na rzecz ochrony środowiska czy promowania włączenia społecznego, praw podstawowych, praw osób z niepełnosprawnością, równości płci i niedyskryminacji. Ich udział został przewidziany w całym procesie strategicznym w różnych formach. Przedstawia je poniższy schemat:

9.8. Partycypacja społeczna na etapie przygotowania Strategii

Przyjęty partycypacyjno-eksperski tryb prac sprawił, że partnerzy społeczno-gospodarczy byli włączeni w proces tworzenia dokumentów na każdym jego etapie. Po opinię społeczeństwa sięgano wielokrotnie używając różnych form współdziałania i tworzenia relacji. Z uwagi na sytuację pandemiczną ograniczono wachlarz technik bezpośredniego kontaktu z mieszkańcami, które zazwyczaj są wykorzystywane dla zapewnienia jak najpełniejszej partycypacji.

I. Faza diagnostyczna

Na początku tego etapu przedstawiciele partnerstwa zidentyfikowali kluczowych interesariuszy, których wiedza, doświadczenie i znajomość lokalnych uwarunkowań miały wspomóc działania analityczne zespołu przygotowującego diagnozę oraz *Strategię*. W grupie tej znaleźli się reprezentanci m.in. sektora publicznego, liderzy organizacji pozarządowych oraz lokalne autorytety. Pozwoliło to na uzyskanie **zróżnicowanych ocen i opinii** od reprezentantów kluczowych środowisk w zakresie rozwoju partnerstwa.

„**Diagnoza sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej**”, poza danymi statystycznymi pochodzącymi ze źródeł administracyjnych, uzupełniona została informacjami o charakterze jakościowym zebranych podczas warsztatów/spotkań strategicznych.

W ramach tej fazy odbyły się 3 spotkania strategiczne podzielone na panele tematyczne (gospodarka, sprawy społeczne, środowisko i przestrzeń). Ich celem była:

- weryfikacja jakościowa wstępnych wniosków diagnostycznych,
- określenie głównych problemów i wyzwań, a także przyczyn ich występowania;
- uzyskanie propozycji działań, które należy podjąć (zostały one następnie wykorzystane do określenia kierunków rozwoju).

Kolejną formą konsultacji było - **badanie opinii liderów – rozmowy z władzami gmin**. Jej celem było dokonanie analizy powiązań funkcjonalnych na terenie partnerstwa:

- weryfikacja opinii władz lokalnych;
- określenie atutów i problemów rozwojowych obszaru oraz niezbędnych działań;
- opinie zostały wykorzystane przy planowaniu kierunków rozwoju.

Fazę tę zakończyło zamieszczenie na stronach internetowych partnerów komunikatu zachęcającego do zgłaszania uwag do Diagnozy. Mieszkańcy mieli możliwość zgłoszenia uwag za pomocą dedykowanego formularza. Strona społeczna nie zgłosiła uwag.

II. Faza koncepcyjna

Upublicznienie projektu Strategii

Zamieszczenie na stronach internetowych partnerów komunikatu zachęcającego do zgłaszania uwag wraz z projektem *Strategii*. Mieszkańcy mieli możliwość zgłoszenia uwag za pomocą dedykowanego formularza.

Poza organizacją spotkań i konsultacji on-line przez cały czas prowadzona była **akcja informacyjna**. Każdy z samorządów utworzył na swojej stronie internetowej dedykowaną zakładkę dot. Strategii Ponadlokalnej. Mieszkańcy byli informowani o działaniach podejmowanych w ramach przygotowania Diagnozy oraz Strategii, postępach prac, wynikach przeprowadzonych działań konsultacyjnych, a także byli zachęceni do aktywnego udziału we wspólnym tworzeniu dokumentów.

W trakcie prowadzonych prac wykorzystywane były różne **kanały dotarcia z informacjami do mieszkańców**. O głównych działaniach i postępach prac mieszkańcy byli informowani poprzez komunikaty zamieszczane na stronach internetowych partnerów, a także informacje na profilach w mediach społecznościowych prowadzonych przez poszczególnych wójtów oraz burmistrzów.

9.9. Partycypacja społeczna na etapie realizacji Strategii i oceny efektów Strategii

Zmieniające się uwarunkowania, zarówno wewnętrzne jak i zewnętrzne, powodują konieczność modyfikacji zaplanowanych działań. Tak jak w przypadku przygotowania polityki rozwojowej również etap realizacji i wprowadzania ewentualnych zmian wymaga aktywnej współpracy ze społecznością lokalną, a także instytucjami, których funkcjonowanie i decyzje wpływają na sytuację społeczno-gospodarczą gmin objętych Strategią.

Głównym **ciałem formalnym**, które będzie swoistym łącznikiem pomiędzy Radą Porozumienia a mieszkańcami, będzie **Komitet Doradczy**. Będzie to forum gromadzące przedstawicieli sektora gospodarczego, organizacji społecznych, lokalne autorytety, a także przedstawicieli instytucji ważnych z punktu widzenia realizacji ustaleń Strategii. Głównym zadaniem Komitetu będzie prowadzenie strategicznej dyskusji na temat perspektyw obszaru partnerstwa oraz proponowanie rozwiązań oraz nowych przedsięwzięć realizacyjnych.

Oprócz funkcjonowania Komitetu Doradczego kontakt z mieszkańcami będzie utrzymywany dzięki innym, **mniej sformalizowanym mechanizmom**, które będą uruchamiane w sposób elastyczny, w zależności od potrzeb. Należą do nich:

1. Działania informacyjne partnerstwa:

- informacje zamieszczane na stronach internetowych partnerów oraz social mediach;
- informacje w materiałach drukowanych (np. biuletyny gminne);
- współpraca z lokalnymi mediami.

2. Spotkania, warsztaty i debaty:

- planowane do wdrożenia (w ramach niniejszej Strategii) spotkania Rady Porozumienia z przedsiębiorcami, rolnikami, organizacjami pozarządowymi; spotkania te umożliwią dyskusję na tematy bieżące, ale również na temat kierunków rozwoju partnerstwa;
- dyskusje nad raportami o stanie gminy, których elementem będzie również informacja o stanie realizacji strategii ponadlokalnej,
- dyskusje podczas organizowanych spotkań (np. spotkania w sołectwach);

3. Badania opinii i gromadzenie informacji:

- organizowanie badań ankietowych na temat oceny procesów, które zaszły na obszarze partnerstwa w trakcie wdrażania *Strategii*,
- okresowe badania opinii mieszkańców dotyczące oceny efektów realizowanych projektów;
- zbieranie opinii o realizacji *Strategii* zgłaszanych różnymi kanałami, zarówno do przedstawicieli poszczególnych partnerów (samorządów), jak i bezpośrednio do organów partnerstwa;

4. Włączenie w działania:

- możliwość zgłaszania pomysłów projektowych w ustalonej procedurze;
- włączanie się mieszkańców w dyskusje dotyczące projektowania szczegółowych rozwiązań w ramach wybranych projektów (np. urządzenie przestrzeni publicznych);
- system zbierania, selekcji i wsparcia realizacji wartościowych przedsięwzięć lokalnych wzmacniających efekty realizacji projektów strategicznych (np. partnerski budżet obywatelski, fundusz sołecki).

Dla poszerzenia dialogu nt. stojących przed porozumieniem wyzwań i dla nadania im wymiaru ponadlokalnego, a nawet ponadregionalnego, rekomenduje się organizację cyklicznego wydarzenia poświęconego wdrażaniu strategii ponadlokalnej, poszukiwaniu nowych pomysłów na współpracę ponadlokalną oraz wypracowaniu rekomendacji do aktualizacji *Strategii*.

9.10. Wytyczne do sporządzania dokumentów wykonawczych

Zgodnie z wytycznymi Ministerstwa Funduszy i Polityki Regionalnej („Strategia rozwoju gminy – poradnik praktyczny” luty 2021 r.) jako dokumenty wykonawcze względem strategii rozwoju, należy rozumieć obowiązkowe lub fakultatywne plany i programy funkcjonujące w gminie.

Należy także pamiętać, iż podczas tworzenia nowych bądź aktualizacji istniejących sektorowych gminnych planów i programów, powinny być one spójne ze Strategią Rozwoju Ponadlokalnego Pogórza Strzyżowsko–Dynowskiego na lata 2022-2030. Zaleca się również wykorzystanie odpowiednich wskaźników niniejszej Strategii w procedurze monitorowania strategii rozwoju gminy.

Do dokumentów wykonawczych dla Strategii Rozwoju Ponadlokalnego należą m.in.:

- Strategia rozwoju gminy
- Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy,
- Lokalny program rewitalizacji/Gminny program rewitalizacji,
- Program ochrony środowiska,
- Plan gospodarki niskoemisyjnej,
- Strategia rozwiązywania problemów społecznych,
- Program współpracy z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3. ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie,
- Gminny program opieki nad zabytkami,
- Plan zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe.

ROZDZIAŁ 10

RAMY FINANSOWE I ŹRÓDŁA FINANSOWANIA STRATEGII

Ramy finansowe Strategii Rozwoju Ponadlokalnego „**Pogórza Strzyżowsko–Dynowskiego na lata 2022-2030**” posiadają jedynie charakter prognostyczny oraz zależą od szeregu zmiennych, które w praktyce mogą zupełnie zmieniać dane kwoty. Po analizie zebranych danych z **rozdziału 6**

Wieloletni Plan Inwestycyjny szacunkowo określono ramy finansowe w poszczególnych obszarach:

<p>Cel strategiczny nr 1 Nowoczesna gospodarka i edukacja. 40 000 000,00</p>	<p>Cel strategiczny nr 2 Efektywne zarządzanie rozwojem gminy. 242 000 000,00</p>
<p>Cel strategiczny nr 3 Wysoka jakość życia mieszkańców. 430 000 000,00</p>	<p>Cel strategiczny nr 4 Turystyka, rekreacja i oferta czasu wolnego 120 000 000,00</p>

Cele strategiczne i operacyjne opracowane w ramach niniejszej *Strategii*, które stanowią podstawę do podejmowania i realizacji konkretnych projektów, mogą być finansowane z dochodów własnych gmin oraz ze środków zewnętrznych. Wśród tych ostatnich wyróżnić możemy m.in. środki:

- Fundusze Europejskie dla Podkarpacia na lata 2021-2027,
- Wspólnej Polityki Rolnej (WPR 2021-2027),
- Krajowego Planu Odbudowy (KPO),
- Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej,
- Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej,
- Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa,
- Rządowego Funduszu Inwestycji Lokalnych,
- Rządowego Funduszu Polski Ład: Program Inwestycji Strategicznych,
- Wojewody Podkarpackiego,
- Marszałka Województwa Podkarpackiego,
- Powiatowych Urzędów Pracy,
- z pożyczek i kredytów bankowych.

Nowy okres programowania środków unijnych stwarza możliwość pozyskania przez gminy objęte *Strategią* dotacji na działania służące *stricte* realizacji celów zawartych w przedmiotowym dokumencie strategicznym. Wykorzystanie tych możliwości w istotnym stopniu uzależnione jest od aktywności władz poszczególnych samorządów i ich aktywności w pozyskiwaniu nowych środków zewnętrznych. Poniżej prezentujemy krótki opis poszczególnych programów mogących stanowić źródło finansowania projektów opisanych w *Strategii*:

Instrumenty wynikające z polityk rozwojowych Unii Europejskiej

Samorządy i ich interesariusze będą mogli korzystać z instrumentów przygotowywanych na nową perspektywę finansową 2021-2027, a w przypadku PROW z dodatkowej puli wynikającej z wydłużenia horyzontu realizacji tego programu.

- **Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko (FENIKS)**

Następca Programu Infrastruktura i Środowisko (POIiŚ). Program przyczyni się do rozwoju gospodarki niskoemisyjnej, ochrony środowiska oraz przeciwdziałania i adaptacji do zmian klimatu. Fundusz wesprze również inwestycje transportowe oraz dofinansuje ochronę zdrowia i dziedzictwo kulturowe. Planowany budżet z UE to z ponad 25 mld euro.

- **Fundusze Europejskie dla Nowoczesnej Gospodarki (FENG)**

Program jest kontynuacją dwóch wcześniejszych programów: Innowacyjna Gospodarka 2007-2013 (POIG) oraz Inteligentny Rozwój 2014-2020 (POIR). FENG będzie wspierał realizację projektów badawczo-rozwojowych, innowacyjnych oraz takich, które zwiększają konkurencyjność polskiej gospodarki. Z programu będą mogli skorzystać m.in. przedsiębiorcy, instytucje z sektora nauki, konsorcja przedsiębiorstw oraz instytucje otoczenia biznesu, w szczególności ośrodki innowacji. Planowany budżet UE to ok 7,9 mld euro.

- **Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021-2027 (FERS)**

Następca Programu Wiedza Edukacja Rozwój (POWER). Główne obszary działania FERS to: praca, edukacja, zdrowie oraz dostępność. Program będzie wspierał projekty z zakresu:

- poprawy sytuacji osób na rynku pracy,
- zwiększenia dostępności dla osób ze szczególnymi potrzebami,
- zapewnienia opieki nad dziećmi,
- podnoszenia jakości edukacji i rozwoju kompetencji,
- integracji społecznej,
- rozwoju usług społecznych i
- ekonomii społecznej oraz ochrony zdrowia.

- **Fundusze Europejskie na Rozwój Cyfrowy (FERC)**

Program jest następcą programu Polska Cyfrowa (POPC), który w latach 2014-2020 wspierał cyfryzację w Polsce. FERC będzie koncentrował się przede wszystkim na: zwiększeniu dostępu do ultraszybkiego internetu szerokopasmowego, udostępnieniu zaawansowanych e-usług pozwalających w pełni na elektroniczne załatwienie spraw obywateli i przedsiębiorców, zapewnieniu cyberbezpieczeństwa w ramach nowego dedykowanego obszaru interwencji, rozwoju gospodarki opartej na danych, wykorzystującej najnowsze technologie cyfrowe, rozwoju współpracy międzysektorowej na rzecz tworzenia cyfrowych rozwiązań problemów społeczno-gospodarczych, wsparciu rozwoju zaawansowanych kompetencji cyfrowych, w tym również w obszarze cyberbezpieczeństwa dla jednostek samorządu terytorialnego (jst) i przedsiębiorców. Planowany budżet z UE dla FERC to ok. 2 mld euro.

- **Fundusze Europejskie dla Polski Wschodniej (FEPW)**

Jako jedyny program ponadregionalny, realizowany będzie w Polsce po raz trzeci. Zakres wsparcia obejmuje wsparcie rozwoju przedsiębiorczości, rozwój i modernizację systemu dystrybucji energii, adaptację do zmian klimatu i ochronę przyrody, zrównoważoną mobilność miejską, gospodarkę o obiegu zamkniętym, zwiększenie dostępności transportowej (drogowej i kolejowej), miejsca aktywności społecznej oraz produkty turystyczne, wsparcie podmiotów świadczących usługi sanatoryjne/uzdrowiskowe. Wkład UE do programu to 2,5 mld euro.

- **Fundusze Europejskie dla Podkarpacia**

Na poziomie regionalnym środki polityki spójności będą dostępne w ramach kontynuacji dotychczasowych Regionalnych Programów Operacyjnych Województwa Podkarpackiego. Zaangażowanie środków UE w ten program wyniesie 2 mld 181 mln euro, z czego 1 mld 635 mln euro ze środków EFRR, a 546 mln euro ze środków EFS+.

- **Programy dedykowane obszarom wiejskim**

W związku z decyzją o ustanowieniu okresu przejściowego dla obecnego Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich do wykorzystania do końca 2022 pozostają środki w wysokości ok. 4,5 mld euro.

Natomiast na nową perspektywę finansową przygotowany jest Plan Strategiczny dla WPR na lata 2023-2027, który zgodnie z założeniami Wspólnej Polityki Rolnej będzie koncentrował się na wspieraniu rozwoju sektora rolno-spożywczego (w szczególności w sektorze owoców i warzyw) oraz działaniom związanym z oddziaływaniem rolnictwa na klimat i środowisko. Proponowane środki dla Polski w ramach WPR na lata 2021-2027 to 30,6 mld euro.

- **Krajowy Plan Odbudowy (KPO) przygotowywany na podstawie Europejskiego Planu Odbudowy**

Przeznaczony na zwiększenie produktywności gospodarki oraz tworzenie wysokiej jakości miejsc pracy w wybranych obszarach.

Inicjatywy zarządzane z poziomu europejskiego (np. **Erasmus+**, **LIFE**, **Cyfrowa Europa**, **Interreg**) lub dostępne na podstawie umów międzynarodowych (**Norweski Mechanizm Finansowy** oraz **Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego**).

Instrumenty finansowane z budżetu państwa, funduszy celowych i innych krajowych środków publicznych

Poza środkami wsparcia UE samorządy i ich interesariusze (m.in. organizacje pozarządowe, przedsiębiorcy) będą mogli ubiegać się o dofinansowanie działań w ramach dostępnych instrumentów krajowych. Do najważniejszych należą:

- **Rządowy Fundusz Polski Ład:** Program Inwestycji Strategicznych, mający na celu bezzwrotne dofinansowanie projektów inwestycyjnych realizowanych przez gminy, powiaty i miasta lub ich związki w całej Polsce;
- **Rządowy Fundusz Rozwoju Dróg,** w ramach którego finansowane będą projekty związane z budową, przebudową, remontem dróg powiatowych lub dróg gminnych oraz

przebudową dróg wewnętrznych, które po uzyskaniu właściwych parametrów technicznych będzie można zaliczyć do odpowiedniej kategorii dróg publicznych;

- **Program Rozwoju Elektromobilności**, w ramach którego finansowane będą projekty związane z rozwojem elektromobilności oraz transportem opartym na paliwach alternatywnych;
- **Program Społecznych Inicjatyw Mieszkaniowych** – to instrument wsparcia samorządów, które będą mogły realizować inwestycje w formule społecznego budownictwa czynszowego;
- **Rządowy Fundusz Inwestycji Lokalnych**, w ramach którego rządowe środki trafiają do gmin, powiatów i miast w całej Polsce m.in.: na inwestycje ważne dla społeczności lokalnych;
- pozostałe programy finansowane z budżetu państwa, m.in.: w zakresie ochrony środowiska - realizowane przez NFOŚiGW, właściwy WFOŚiGW; w zakresie opieki nad osobami niepełnosprawnymi – realizowane przez PFRON, a także **Program Senior+**, **Program „Aktywni+” na lata 2021-2025**; w zakresie kultury, itd.

Wskazane powyżej źródła finansowania należy rozpatrywać jako katalog otwarty, który może ulec zmianom, z uwagi na aktualnie opracowywaną nową perspektywę finansowania 2021-2027, czas realizacji projektów nastąpi w latach 2022-2030. Tym samym należy zakładać, że w tym okresie pojawią się również inne programy dofinansujące skierowane na rozwój inwestycji w samorządach. Identyfikacja i wybór potencjalnych źródeł, z których mogą być finansowane poszczególne przedsięwzięcia w ramach *Strategii* wymaga właściwej organizacji i koordynacji procesu pozyskiwania tych środków. W związku z powyższym zakłada się bieżące monitorowanie źródeł finansowania przez pracowników poszczególnych urzędów, co daje gwarancje ciągłej aktualizacji i dostosowywania najlepszych źródeł finansowych do realizacji zamierzonych inwestycji.

SPIS TABEL

Tabela 1	Skład i zadania Rady Porozumienia.....	113
Tabela 2	Skład i zadania Zespołu Operacyjnego	114

SPIS MAP

Mapa 1	Lokalizacja gmin wchodzących w skład SRP „Pogórza Strzyżowsko–Dynowskiego” na lata 2022-2030 w województwie podkarpackim	7
Mapa 2	Model struktury funkcjonalno przestrzennej – Uwarunkowania przyrodnicze i infrastruktura	83
Mapa 3	Model struktury funkcjonalno przestrzennej – uwarunkowania, obszary szczególnego zagrożenia powodzią	84
Mapa 4	Model struktury funkcjonalno przestrzennej – uwarunkowania, tereny górnicze	85
Mapa 5	Model struktury funkcjonalno przestrzennej – mapa osuwisk i terenów zagrożonych	86
Mapa 6	Model struktury funkcjonalno przestrzennej – Obszary Strategicznej Interwencji	87
Mapa 7	Model struktury funkcjonalno przestrzennej – Wieloletni Plan Inwestycyjny	88
Mapa 8	Model struktury funkcjonalno przestrzennej – Sieć osadnicza	89
Mapa 9	Wschodnia Polska	95
Mapa 10	Miejskie obszary funkcjonalne	97
Mapa 11	Obszary zagrożone trwałą marginalizacją – poziom regionalny	98
Mapa 12	Obszary wiejskie województwa podkarpackiego	100
Mapa 13	Obszary funkcjonalne o znaczeniu ponadregionalnym	103
Mapa 14	Obszary funkcjonalne o znaczeniu regionalnym	109

SPIS ZDJĘĆ

Zdjęcie 1	Cele Polityki Spójności na lata 2021-2027	30
Zdjęcie 2	Układ programów w perspektywie finansowej UE 2021-2027	34